

સાપ્તઘીત

પ્રકાશક

રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય હંડળ, અમદાવાદ.

પ્રકાશક :
ઈન્દુલાલ કનૈયાલાલ યાજ્ઞિક
રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય મંડળ
અમદાવાદ

મુદ્રિત
ચીમનલાલ હંશરજાજી
‘વસતી’ મુદ્રણાલય
રાયપુર, અમદાવાદ

પ્રસ્તાવના

યુગયુગની જૂદી જૂદી ભાવનાઓ હોય છે. વેદકાળમાં મધ્યાત્મભાવનું સ્તવન થયું, બુદ્ધકાળમાં અદિંસા ધર્મનો સ્વાર થયો, મધ્યકાલીન હિંદમાં રાજપૂતોએ અને મુસલમાનોએ, મરાઠાઓએ અને શીખોએ પોતપોતાની જાતિય મહત્તા ખીલની. યુરપમાં પણ ગ્રીક લોકોની કળાના, રોમનોના સામ્રાજ્યના, જર્મીનદારોની સત્તાના યુગ વહી ગયા. ઓગણીસમી મહીમાં યુરપમાં રાષ્ટ્રધર્મનો ઉદય થયો. તેનો અંચાર આપણા દેશમાં પણ થયો. આજે એક પાસથી પશ્ચિમના જડવાદનો આપણને સ્પર્શ થાય છે અને બીજી પાસથી ભોળાને ભરમાવે એવાં દેશદેશાંતરની (International) એકતાનાં દુંદુભિ કાષ્ઠ વખત પેરિસમાં તે કાષ્ઠ વખત ન્યુયોર્કમાં વાગે છે તે છતાં પણ પશ્ચિમમાં તેમ પૂર્વમાં રાષ્ટ્રધર્મ જ હજી પૂજ્ય છે.

રાષ્ટ્રધર્મ જે સ્વરૂપે પ્રકાશી છે : (૧) જડ, ભયંકર, સ્વાર્થી અને ભક્ષક; (૨) આધ્યાત્મિક, સૌમ્ય, પરમાર્થી અને સંરક્ષક. કવિવર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરે પહેલા પ્રકારનો જે પાશવ ધર્મ પશ્ચિમમાં અને જાપાન જેવા પૂર્વના દેશમાં પણ ફેલાવા માંડ્યો છે તેના પર સખ્ત પ્રહાર કર્યા છે.

પણ તેથી જે બીજા પ્રકારનો ધર્મ આજે આર્યાવર્તમાં ફેળવાય છે તેના પર સહેજ પણ આક્ષેપ થતો નથી. જે પ્રજા કાળના ઘસારાથી પેતાના ધર્મ, નીતિ, સમાજ, વ્યવહારનાં સાચાં તત્ત્વ ક્રમેક્રમે ભૂલીને તેના પૂરાણા, જડ રૂપમાં વધારે ને વધારે ગુંથાતી ગઈ, અને પરિણામે જે એક પછી બીજા રાજ્યની ગુલામી સહીઓથી ભોગવીને પોતિકું નૂર ગુલામી બેઠી તે રાષ્ટ્રધર્મ સેતીને જ—અર્થાત્ પોતાના આત્માને ઓગળીને, પોતાનું દિલ પારખીને પોતાનું હૃદય પિછાનીને, પોતાના નિઃસીમ સામર્થ્ય વિશે શ્રદ્ધા ફેળવીને જ સર્વ પ્રકારની ગુલામીનાં આવરણ બેઠી, ખાતઃકાળના સૂર્યની જેમ સારી આલમને પોતાના ઝગ્ન હળતા, સોનેરી પ્રકાશથી જગૃત અને સતેજ કરી શકે. રાષ્ટ્રધર્મનું જે જડ સ્વરૂપ પશ્ચિમનું લોહી ચૂસી રહ્યું છે તેનું હાર્દ આપણે માટે પ્રાણ સમાન છે.

દેશદેશની રિથતિનાં પ્રતિમિમ્મ તેનાં રાષ્ટ્રગીતોમાં પડે છે. સ્વતંત્ર દેશોનાં ગીતોની લહર કંઈકે ઓર જ હોય છે. પોતાના દેશમાં સ્વતંત્રતા ભોગવનાર ઇંગ્લંડના પુત્રો સારી દુનિયામાં જમીન અને દરિયાપર વાવરો ફરકાવતાં *God save the King* (પ્રભો રક્ષ મહારાજ) અને *Brittania rules the waves* (બ્રિટન મહા-સાગરની રાણી) એવાં ગીત લલકારે છે. પ્રજાસત્તાક રાજ્યનો ઝુંડો સારી આલમમાં ફરકાવવાની હોંસ રાખનાર ફ્રાન્સની પ્રજા સ્વતંત્રતાનું હૃદયબેદી ગીત માર્ગેલમ ગાય છે.

પૃથ્વીના તળ પરથી જમીનદાર અને માલદાર તેમજ પારકા
રોજ પર જીવનાર મધ્યમ વર્ગને તલવારની અણીથી
નાખૂદ કરવાનું બીડુ ઝડપનાર રશિયાના સોવિયેટ સંઘના
સેપાહીઓ રાતદિવમ “ ચડ ઇન્ટરનેશનલ ” નું ગીત
ગાતાં થાકતા જ નથી. આ જધામાં પોતાની સ્વતંત્રતાની,
ગૌરવની ખુમારી છે અને પોતાની સત્તાની કે ભાવનાનો
આણુ દુનિયાભરમાં વર્તાવવાની અવિચળ શ્રદ્ધા છે.

આપણુ ખમીર અને આપણી સ્થિતિ જૂદાં છે.
એટલે આપણાં ગીતોની—મુખ્ય રાષ્ટ્રગીત “ અંદે
માતરમ ” ની ઢમ જૂદી છે. આપણી ધાર્મિક વૃત્તિ દેશને
માતા-દેવી તરીકે પિછાને છે. આપણી દેશભક્તિ હિમાલય-
થી સેતુબંધ રામેશ્વર સુધી અને દ્વારિકાથી જગન્નાથપુરી-
ના આખા પ્રદેશને—તેના પર્વતોને અને નદીઓને, જંગ-
લોને અને ગામ ગામજાને, તેમા વસતા અમીરોને અને
કીરીઓને, જમીનદારો અને ખેડૂતોને, ધનાઢ્યો અને મજૂરો-
ને—મનુષ્ય અને કુદરતની તમામ સામગ્રીને ઉભરાતા
ઉમંગકાથી ઝ્હાય છે અને પૂજે છે. પણ માતાનાં મૌહ્યમાં
ઝાંખપ લાગે છે, તેની ચીયરેહાલ ગરીબાઈ જોઈ અંતર
ચીરાય છે, અને તેનાં બંગ પર ચુલાખી ઊં ખેડીઓ જોઈ
આંખ લાગ્ન થાય છે. વળી તેની—તેનાં તેત્રીશ કરોડ બાળકોની
અગાધ શક્તિનું ભાન થાય છે; અને માતાનાં જંજીર
તોડવાની, તેનું સૌદર્ય સમારવાની, અને તેને સાલાગ્ય-
વિશ્વથી સજ્જ કરવાની યેરણુ થાય છે. આમ આપણાં

ગીતોમાં કામળ પ્રેમ અને પૂજની લક્ષિત છે, હૃદયનાં ફુસકાં અને અંતરની વેદના છે, તેમ સ્વતંત્રતાનો આશાસર અને સુરક્ષાર્થ કરવાની વીરહાક પણ વાગે છે.

ઉપરના ભાવોનો સાચો રણકાર થોડાં જ ગુજરાતી કાવ્યોમાં સંભળાય છે. અને કંઈક સંભળાય છે તે પણ વિશેષે કરીને વીર નર્મદ, સ્વ. હરિલાલ ધ્રુવ વગેરે ગત કવિઓના કાવ્યોમાં. હાલની ચમત્કારિક રાજકીય પરિસ્થિતિને અંગે ગીતોનો જે રાહડો ફાટ્યો છે તેમાંથી થોડાં જ ભાવ અને રાગમાં સંતોષ આપે તેવાં છે. આવાં વિરલ ગીતના લેખકોમાં હાલ ભાઈ ખમરદાર મહેલાઈથી પહેલે નંબરે આવે છે. આમ એકંદરે ગુજરાતી ગીતોમાં ઉચ્ચપદ્ધતિવાળી જ થોડાં સારાં ખંગાળી, હિન્દી અને હિન્દુસ્તાની ગીતો કંઈક જરૂરી સમજીત સાથે આ મંચમાં ઉમેરવામાં આવ્યાં છે.

આ મંચનું કામ ઘણી ઉતાવળથી કરવામાં આવ્યું છે તેથી તેમાં કંઈ પણ મરાઠી ગીત દાખલ કરી શકાયું નથી અને છાપની, ચુંટણીની અને અનુક્રમની ખામીઓ રહી ગઈ છે તે દરગુજર કરવા વાંચકોને વિનંતિ છે. ગીતોનો સંગ્રહ કરવામાં અને તેને પ્રકટ કરવામાં અનેક મિત્રોએ અને ખાસ કરીને ભાઈ નંદલાલ મણીલાલ શાહે મદદ કરી છે તે માટે તેમનો આભાર માનું છું.

શુભામીની બેડીઓ તોડી સ્વરાજ્યના પૂર પહારમાં

ખીસવા પ્રજા આજે એક શાસે તલસી રહી છે. પ્રજા-
સાગરમાં આજે જગૃતિ અને આત્મજ્ઞાનનો મોટો ભુખારો
[]વ્યો છે, અને સ્વતંત્રતાદેવીનું સુવર્ણમંદિર કારાગૃહને
સમજી આજે સેંકડો દેશભક્તો તેમાં પરવ્યા છે, અને ખીજ
હજારો તેની યાત્રાએ મંથર્યા છે. ગુજરાત હજી સૌમ્ય, ગંભીર
માન ધારણ કરીને બેઠું છે. પણ તેણે મહાસભાની અમર
બેઠકને પોતાના પાદનગરમાં આમંત્રણ આપ્યું છે. તે
સાર્થક તો જ થશે જો તેનું વિસર્જન કરતે કરતે ગુર્જર-
પુત્રો કવિ નર્મદની પીરહાક ગમ્મરશે:

✓ સહુ ચલો જીતવા જંગ બ્યુગલો વાગે,
યા હોમ કરીને પડો ફતેહ છે આગે.

અને ગુર્જરપુત્રીઓ પણ અર્વાચીન કવિવરની પ્રેમ-
શૌર્યભરી કડી ગાશે:

✓ ગદાસ કેસરલીના કન્ય હો !

સિધાવાજી રણવાઠ.

એક વાટ રણવાસની રે,

ખીજ સિંહાસન વાટ :

ત્રીજ વાટ શોણિતની સરિતે,

હો ! શરના રનાનનો વાટ :

ગદાસ કેસરલીના કન્ય હો !

જય કલગીએ વળતે પ્રીતમ ।

બીજશું ફાગે ચીર :

નહિ તો વીરને આશ્રમ મળશું,

હો । સુરગંગાને તીર :

મહારા કસરલીના કન્ય હો !

—ગારો, તેવું કરશે અને ક્ષણિક દુ.ખ અને બંધનો સ્ત્રી
કારી ગુર્જર નરનારીઓ કાયમનું સ્વરાજ્ય મેળવશે તો જ
તેમની અને તેમના પૂર્વજોની આબરૂ સચવાશે.

અમદાવાદ,
મે. ૧૯૭૮ ના માગશર } ઈન્દુલાલ દનૈયાલાલ યાજ્ઞિક
વહ પ ને શોભવાર.

સારે જહાંસે અચ્છા દિન્દુસ્તાં હમારો

સારે જહાંસે અચ્છા દિન્દુસ્તા હમારા,
હમ બુલબુલે હય ઉરકી વોહ ગુલસિતા^૧ હમારા

શુરખતમે^૨ હો અગર હમ રહેતા હય દિલ વતનમે,
સમઝો વહી હમેલી દિલ હો જહા હમા

પરખત વોહ સખસે દિયા હમસાયહ^૩ -
વોહ સન્નરી હમારા વોહ પાસ ॥

ગોદીમેં ખેલતી 'હંચ' હિસ્કી હમારોં નદીયાં,
ગુસ્તાન હય જીન્કે દમસે રસ્કેઃ જીનાં હમારા.

અય આમે રહેપ ગંગા ! વોહ દિન હય યાદ તુઝકો,
વિતરા તેરે કિનારે જખ કારવાં હમાગ.

મઝદમ^૧ નહિ સિખાતા અપમમે ખેર રખના,
હિન્દી હંચ હમ વતન હય હિન્દુસ્તાં હમારા.

યુનાનો મિસરો રમા^૭ સખ મિટ ગએ જહાંસે,
અખ તક મગર હય બાકી નામો નિશાં હમારા.

કુછ ખાત હય કે હસ્તી મિટતી નહિ હમાંરી,
સદયોં^૮ રહા હય હુસ્મન દવરે અમા^૯ હમારા.

ઇકબાલ ! કોઇ મહેરમ^{૧૦} અપના નહિ જહાંમેં,
માયુમ ક્યા કિસકિ હઈ નેહાં^{૧૧} હમારા.

—ઇકબાલ

૧ ખાગ, ૨ પરદેશ, ૩ પારિશી, ૪ ઈર્ષા, ૫ નદી,
૬ ધર્મ, ૭ રોમ, ૮ સદીએ, ૯ કાળગત, ૧૦ દયા ખાના
... ..

અનુક્રમણિકા

બંગાળી

બંદે માતરમ્	બંકિમચન્દ્ર	
અધિ બુવન-મનો-મોહિનિ	રવીન્દ્રનાથ	૨
અતિત-ગૌરવ-વાહિનિ	સુરલાદેવી	૩
દુમિ તો મા સોઈ	દ્વિજેન્દ્રલાલ રાય	૬
ઉઠો ગો ભારતલક્ષ્મી	અતુલપ્રસાદ સેન	૭
યમુના લહરી	ગોવિન્દચન્દ્ર રાય	૮
સ્વદેશેષ ખુલિ	સાચેન્દ્ર હતા	૧૭
એકલા ચણેરે !	રવીન્દ્રનાથ	૧૮
નવ વત્સરેષ પાણ	"	૨૦
હે ભગવાન !	"	૨૨

હિન્દી

રાક્તિ મન્ત્ર	સાચદેવ	૨૩
કર્મયુગ	"	૨૪
ભારતદેશ	માધવ	૨૫
સ્વમાન	"	૨૬
મે ભારતવર્ષ હમારા હે	"	૨૭
હમારા વિશ્વાસ	"	૨૮
કોમી ઝળલ	ત્રિશલ	૩૦
રાહીદાને દેહવી	"	૩૧
મસહરા ઝોરે મુહરમ	"	૩૪
અથ માતૃભૂમિ તેરે	ઈન્દ્ર	૩૭

૧૧	મંત્ર વહેમાવર :	...
૧૨	ભારત હમારા દેશ હે	...
૧૩	નિમંત્રણ	...
૧૪	કદિ નહિ હારના	ચોધરી

હિન્દુસ્તાની

૧	સન્દેશશીખી તમના	ખિસ્મિન
૨	હિન્દુસ્તા હમારા	ઇકબાન
૩	મેરા વતન વોહી હય	...
૪	સારે જહાંસે અરજા	...
૫	ખાકે હિન્દ	ચકબસ્ત
૬	પ્યારા વતન હમારા	...

ગુજરાતી

૧	જય જય ગરબી ગુજરાત	નર્મદ
૨	ગુણવતી ગુજરાત	ખખરદાર
૩	ધન્ય જ ખુબ્ય પ્રદેશ	નહાનાલાલ
૪	ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !	ખગરદાર
૫	એ ભૂમિ અમારી	હરિવાલ મુવ
૬	માગી ભરત ભૂમિ	નનવસમ
૭	સબ્ય ભરતભૂમિ	કેગાવાલ મુવ
૮	માઠીની ભુપતી	જવાભાઈ પટેલ
૯	ઓ ભારતભૂમિના પહોરો	ખખરદાર
૧૦	હિન્દ કીર્તી	હવિત
૧૧	એક દિન એવો આવશે	મગનભાઈ પટેલ
૧૨	જન્મભૂમિનુ જયમ ગળ	હસિત
૧૩	...	ખખરદાર
૧૪	...	વસંતભાઈ

સ્વદેશ ભક્તિ	હરિદાસ મુંવ	૮૨
ભારતભૂમિનું જયકીર્તન	"	૮૩
કોની કોની છે ગુજરાત	નર્મદ	૮૪
ભારતભૂમિનું જયગીત	ખખરદાર	૮૬
ઓ હિન્દ !	"	૮૮
ભારતમાતા અને તેના મિત્રો	"	૮૦
"ભારતવીર ગર્જના	નર્મદાશ કર	૯૧
સહુ ચલો કલકલ જ મુ	નર્મદ	૯૪
વીરની વિદાય	નંદાના નાવ	૯૫
શશ સામ હો !	હરિદાસ મુંવ	૯૭
રણે વિદાય	ખખરદાર	૯૯
સમરોર સાલી ખડખડી	વસ તવિનોની	૧૦૦
હર હર મહાદેવ !	કેશવ રોઠ	૧૦૧
ચનો	નંદાના નાવ	૧૦૩
અમેરિકાનું રાષ્ટ્રગીત	સીતાગમ ગર્મા	૧૦૩
ગુજરાતનું ભાતી પૈશન	ચલમારી	૧૦૫
હિન્દનું ભવિષ્ય	નિહારી	૧૦૮
હિન્દનો ઉપ કાળ	ન ગેશ્વર	૧૦
ગુર્જરી રતન	વસ તવિનોદી	૧૧૦
ગરવી ગુજર ત	ખખરદાર	૧૧૨
ગુર્જર વીર	બગલાલાલ દેસા	૧૧૩
વદન જય ગૂજરાત	ખચુબાઈ રાવત	૧૧૪
અનન્ય ભારત	ખખરદાર	૧૧૬
પ્રકાશના પગ તા	"	૧૧૮
રોયના રમણ	"	૧૨૨
ગાહે તે ભારતભૂમિનાં જા	વસ તવિનોની	૧૨૧
સ્વદેશની હાજ	હરિદાસ મુંવ	૧૨૬
સ્વદેશ પ્રીતિ	"	૧૨૭

૪૩	ભારતના ચરોમાન	કેશવ રોક	૧૨૮
૪૪	જગાવો ભારતને કીરતાર !	"	૧૩૧
૪૫	જય જય મા મહારી	બળવંતરાય ક કાકોર	૧૩૫
૪૬	મહાત્મન પૂજન	મગનભાઈ પટેલ	૧૩૮
૪૭	એ નેમીસા—	...	૧૪૦
૪૮	ગાંધીનું ગુજરાત	સમયુર	૧૪૩
૪૯	એ કોણ ?	"	૧૪૬
૫૦	મનમોહન બલિદાર ગાંધીજી	"	૧૪૮
૫૧	સાબમતી	"	૧૪૯
૫૨	ધન્ય ભૂમિ	"	૧૫૦
૫૩	ગુજરી વિજય	લલિત	૧૫૧
૫૪	પંતબ અને પરદેશી	હંસ	૧૫૨
૫૫	પંતબના અત્યાચારો	વામન મુઝાદમ	૧૫૩
૫૬	રડો મારો દેદીઆ	હંસ	૧૫૪
૫૭	રડો રંગીઆ દેદીઆ	"	૧૫૫
૫૮	દેદીઆ	સીતાસમ સર્મા	૧૫૬
૫૯	ચક્ર સુદર્શન	પ્રતાપ	૧૫૭
૬૦	આરતિ	સીતાસમ સર્મા	૧૫૮
	શુદ્ધિપત્ર	..	૧૫૯

မိုးဝါးမိုးဝါး

१. प्रोन्हेभातरम्

पुनर्मातरम्

सुखं नाम सुखं नाम मनसोऽशीतं नाम

शम्भुस्याभयम् भातरम् ।

शुभग्योः॥ पुनः यामिनीम्

प्रश्न प्रसूति-प्रसूति शालिनी

सुहामिनीम् सुभद्राविष्टीम्

सुखदम् वन्दम् भोतम् ।

दीशद्वि ३८-अथप्रथम निनाद-भाग्ये

द्वितीयाध्यायि अर्थवत्त आरुद्राये

અસત્ય કેવું આ એવો ભલે

॥ धारिणीम् नमामि धारिणीम् ॥

विपश्य वाविणीम आतरेम ।

पुत्रि, पुत्रि, पुत्रि, पुत्रि

तुमि विधा, तुमि वम
 ममि मदि, ममि मम

હિંદુ ધર્મના અન્ય પાત્રો

આનંદે મહિમ મળે સર્વ મહિમ

બાહ્યત પ્રમિ મા શક્તિ,
 મન્યે પરિ મા મનિ

६५ गुमि मा लासु
 वेआर् यन्त्रि २०११

અનિમા ગડા
અદિતે અદિતે

ત્વદિ દુર્ગા-દશમદશ-પાશ્વિણી
 ક્રમસા ક્રમસદસ-વિદારિણી
 વાણી વિદ્યાદાયિની
 નમામિ ત્વામ્ !

નમામિ કંઠસીમ્, અમંસીમ્ અનુધામ્
 સુન્દરામ્ સુદામ્ માતરમ્
 બંદેમાતરમ્ !

સ્વામધામ્ સરલામ્ મુરિમતાં બૂપિનામ્
 ધરણીમ્ ભરણીમ્ માનરમ્.

—મહિમચન્દ્ર ચક્રોપાધ્યાય.

૨. અયિ ભુવન-મનો-મોહિનિ

અયિ ભુવન-મનો-મોહિનિ !

અયિ નિર્મલ-સૂર્ય-કરોલ્લસ-ધરાભુ !

જનક-જનની-જનનિ !

નીલ મિન્દુ જલ-ગ્રીત ચરણુતલ,

અનિલ વિરમિષત સ્વામન-અંચલ,

અંચલ સુગ્ગિત-આન હિમાચલ,

ગુપ્ત-ગુપાર-દિરીદિનિ !

પ્રથમ પ્રજ્ઞાત હૃદય તવ-ગગને,
પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને,
પ્રથમ પ્રચારિત તવ વનમવને

ચાન ધર્મ કૃત^૨ પુરુષકાલિનીઃ
ચિર કલ્યાણમગી તુમિ ધન્ય,
દયા વિરોધે ચિતરિછોડે અન,
અક્ષરી જમુના—વિગાદત કરણા

પુરુષ-ગીરુષ-ગત-ય વાલિની !

—રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર.

૩. અતીત-ઐશ્વર્ય-વાલિની

અતીત-ઐશ્વર્ય-વાલિની મમ વાણિ !

ગાને આજિ દિન્દુનનાન !

મદામલ-અમાલિની મમ વાણિ !

ગાને આજિ દિન્દુનનાન !

હિન્દુ, પારસી, જૈન, ઈસાઈ, શિખ, મુસલમાન !
 ગાઓ સકલ કપડે, સકલ ભાષે
 “ નમો હિન્દુસ્તાન ! ”

(હિન્દુ ગાયકગણ) હર હર હર જય હિન્દુસ્તાન !
 (પારસી ,,) દાદાર હોરમઝદ હિન્દુસ્તાન !
 (મુસલમાન ,,) અલ્લાહો અકબર હિન્દુસ્તાન !
 (સકલ) નમો હિન્દુસ્તાન !

ભેદ રિપુ વિનાશિની મમ વાણિ !
 ગાહો આજિ ઐક્યમાન !

મહાબલ વિધાયિની મમ વાણિ !
 ગાહો આજિ ઐક્યમાન !

મિત્રાઓ દુઃખે, સૌખ્યે, સખ્યે,
 લક્ષ્યે, કાય મનઃ પ્રાપ્તુ !

બંગ, બિહાર, અબોધ્યા, ઉત્કલ, માન્દ્રાજ, મારાઠ,
 ગુલર્જર, પંજાબ, ગાજપૂતાન !

હિન્દુ, પારસી, જૈન, ઈસાઈ, શિખ, મુસલમાન !
 ગાઓ સકલ કપડે, સકલ ભાષે
 “ નમો હિન્દુસ્તાન ! ”

(હિન્દુ ગાયકગણ) હરિ હરિ હરિ જય હિન્દુસ્તાન !
 (ઈસાઈ ,,) જય ગિહોવા હિન્દુસ્તાન !
 (મુસલમાન ,,) અલ્લાહો અકબર હિન્દુસ્તાન !
 (સકલ) નમો હિન્દુસ્તાન !

સકલ-જન-હિસાદિની મમ વાણિ !

ગાહો આજિ નૂતન તાન !

મહાજાતિ—મંગલનિ—મમ વાણિ !

ગાહો આજિ નૂતન તાન !

હિંદુઓ કમ નિશાન ! ધર્મ વિપાણ !

બાળઓ ચેતાએ ગ્રાણ !

મંચ, બિહાર, અલ્ગેખ્યા, ઉત્કલ, માન્દ્રાજ, મારાક,

ગુલ્જર, પંજાબ, રાજપૂતાન !

હિન્દુ, પારસી, જૈન, ઇસાઈ, શિખ, મુસલમાન !

ગાઓ સકલ કપડે, સકલ ભાષે

“ નમો હિન્દુસ્તાન ! ”

(હિન્દુ, જૈન વગેરે)

ગાયકગણ

જય જય પાલન હિન્દુસ્તાન !

(શિખ - , ,)

અક્ષય નિરંજન હિન્દુસ્તાન !

(પારસી - , ,)

દાદાર હોરમઝદ હિન્દુસ્તાન !

(મુસલમાન - , ,)

અગાહો અકબર હિન્દુસ્તાન !

(સકલ)

“ નમો હિન્દુસ્તાન ! ”

—શ્રીમતી સરલાદેવી.

૪. તુમિ તો મા સેઈ

તુમિ તો માં સેઈ, ૧ તુમિ તો મા સેઈ.

ચિરગરીયસી ધન્યા અયિ મા !

આમરા ૨ શુધુ ૩ હોયેછિ મા હીન,
હાગયે છિ, સગ વિભવ મહિમા !

તુમિ તો મા આહો તેમનિ ૪ પૂજ્ય,

આમરાઈ શુધુ હોયેછિ તુમ્હ,

આપનાર ૫ ધરે હોયેછિ મા પર,

જાનિ ના કિ પાપે એ તાપ સહિ મા !

એખનઓ ૬ તોમાર ગગન મુનીય

ઉજ્જવલ તપન—વારદા—અન્દ્રે

એખનઓ તોમાર ચરણે ફેનિત

જતધિ ગરજે જલદમન્દ્રે ૭

એખનઓ ભેદી હિમાશ્લિષ્ઠા

ઉછલિ જઈ છે જમુના ગંગા

રતેહ—સુધારાશિ દાહિયા નાનધા

તેમાર હૃદયે જાઈ છે બહિ મા !

તુમિ તો મા સેઈ “સુજ્ઞા સુદ્ધા”

એખનઓ ૮ દરે લ પાપ નેત્રે

(૭)

પ્રપ્ત . તોમાર . સ્યામલ . કુંજે,

સરપદ . તોમાર . સ્યામલ . ક્ષેત્રે,

તોમાર . વિલવે . પૃથ્વી . વિશ્વ;

આમરા ૧૦ દુર્ગમ, આમરા નિસ્વ ૧૪

ગામ કિ દરિયે । તુમિ - તો મા,

સેઈ મહિમા ગરિમા પુણ્યમયી મા !

—દિગ્ગજસાગર સ્તવ—

૫. —ઉડો ગો ભારતલક્ષ્મી

ઉડો ગો ! ભારતલક્ષ્મી, ઉડો આદિ-જગત-જન-મૂલ્યો !

દુઃખદૈન્ય સગ નાશિ, કરો દરિત ભારત લક્ષ્મી !

છાડો ગો છાડો શોક શય્યા, કરો સંજ્ઞા,

પુનઃ કમલ-કનક-મન ધાન્યે !

જાતી ગો લોહો તુલે ૪ વણે,

સાંતવન-વાસ દેહો ૪ તુલે મણે,

કાંદિ ૭૫ તથ ચરણતલે,

ત્રીશતિ કાદિ નરનારી ગો !

દાન્યારી નાશિતો કમલા દુર્ગ્ગલંબિત ભારતવર્ષે

ચન્દ્રિત મોરા ૭ સગ વાત્રી, કાલમાવર-કંપન દર્શ

૮ પેા ૯ ધાન્ય ૧૦ અમે ૧૧ દરિદ્રી

૧ દે ૨ દુઃ ૩ દે ૪ કંઠપાદી લો ૫ આપો ૫ દે ૬

૧ સુખની ૭ અમે ૮ નિહાળુને

તોમાર અમય પાદ-રૂપે, નવ દેવે,

પુનઃ અક્ષિને તરખી મુખ-લક્ષ્યે;

જનની ગો લોહો તુમે વણે... ..

ભારત-રમયાન કરો પૂર્ણ, પુનઃ દાક્ષિ દૂનિત-કુંજે

દેવ હિંમા કરિ અર્ધ, કરો પ્રિત પ્રેમ-અક્ષિ-ગુંજે

દરિત કરિ પાપપુંજે, તપપુંજે,

ઃ નિમલ કરો ભારત પુણ્યે !

જનની ગો-લોહો તુમે વણે

—અતુલપ્રસાદ સેન.

૬. મયુના લહરી

નિર્મળ અવિશે, બહિ છે સદા !

તટશાવિની મુન્દરી જમુને ! ઓ !

[૧]

કત કત મુન્દર, નગરી તીરે,

રાજિ છે તટયુગ ધૂવિઃ ઓ !

પડિજલ નીલે, ધવલ સૌધે છબિ,

અનુદારિ છે નલ—અંજન ઓ !

[૨]

યુગ યુગ વાહિ, અવાહ તોમારિ,

દેખિલો કત રત ધટનાઓ !

(૨૬)

૧૯ શુદ્ધિ મેં કરી રાજ
પરમસિદ્ધો, લય પાઈલો ઓ !

[૩]

કુલકુળ ભાગે બહિરે કાદિની
કેદિ હો મમેષ કિ પુરાતન ઓ !
અમરો આસિ મરમ પરશે કયા,
બલ સે ભાગતગાયા ઓ !

[૪]

તવ જયકોન સહ કત સેના,
ગરગિનો કોન દિન સમરે ઓ !
આજિ શમ નિગ્ધ, રે જમુને મમ,
ગત જતલ રૈભવ દાલે ઓ !

[૫]

શ્યામમનિયતન લોહિત^{૧૦} છિયો^{૧૧} ક્યૂ,
પાડવ-કુરુ-કુલ-ગોણિતે ઓ !
કાપિયો^{૧૨} દેશ, તુરગ ગજ ભારે
ભાગત આવીને જે દિન ઓ !

[૬]

લવ જલ તીરે, પૌગવ નદવ,
પાતિયો^{૧૩} ગજગિહાસન ઓ !

(૧૦)

આસિયો દેશ, અરિફ નાસિ
ભારત સ્વાધીન જે દિન ઓ !

[૭]

દુખિને^{૧૪} દિ તુમિ, બાદ પતાકા,
ઉડિને, દેશ વિદેમે ઓ !

નિખળત ગીને, ઘણ તાતા
આગત સ્વાધીન જે દિન ઓ !

[૮]

એ જનધારે, ધારે બહિસો કમ
પ્રેમવિરહ—આંખિ—તીરો ઓ !

નાચિલો ગાઈલો, કત સુખ સમ્પદ
એ ત.વ સૈકત^{૧૫} પુલિને^{૧૬} ઓ !

[૯]

એ તનુ સુકુરે,^{૧૭} આસિ પૂર્ણશશી
નિરખનો મુખ જળે સરદે ઓ !

ભાસિતો દસ દિશિ, ઉત્તમવ રંગે,
ખાવિનો ચિન સુખ—હિસે ઓ !

[૧૦]

સે તુમિ સે શક્તી, ધીર અનિલ સે,
તોળૂ^{૧૮} સગ મગન વિધાદે ઓ !

નાહિકો સે સળ, પ્રમોદ હિસવ
આસિલ સકલે કાલે ઓ—

[૧૧]

ને મૂલી—રે, નિખિ નિસિયે
 ઉન્મદિત મળ્યાલા એ !
 આદૃશ પ્રાણે, તવ તટ—પારને, ૧૬
 ધાર્ધિતો ૨૦૨૧—સન્ધાને એ !

[૧૨]

પ્રધિત બિરહે, શ્યામ—પવન કેત,
 વિગ્ધિયો બોલિ ૨૧ તવ હૃદયે એ !
 મુદ્દ—સમાગમે, પુન એઈ હૃદયે,
 પ્રનિબિબિતો મિત ૨૨ હાસિ એ—

[૧૩]

સં મય દૌતુકે, કાન કવલ આશ
 સેશ ના રૂપિતો એવ એ !
 દુઃસ્વ સેઈ મૌરવ, નિદ્રા—મૌરવ,
 રાસો ૨૪ પરિભ્રુત રાત શલિયુ એ !

[૧૪]

કન રાન ધારે, એ ઉશ પા
 પાન અદમાન મોમવ એ !
 હાસિયો ૨૫ એના, ત્રાસિ નિવાસી
 મોર એ, ભારત બન્ધને એ—

(૧૨)

[૧૫]

ઓ ! હિ ર દિવસે, મામિતો રાદ,
એમના^{૨૧} હોષના^{૨૭} આર^{૨૮} ઓ !
અનિષ્ટ ચૂર્ણિતો, ઉપદિ પાસદિ
હિનિતો^{૨૯} જા હિતો સાર ઓ !

[૧૬]

એ દિન હોઈ તે, અન્ધ મનોમુદ,
પરખા—અર્ગસ પાતે^{૩૦} ઓ !
એ દિન હોઈ તે, રમશાન ભાગ્ય
જા—અમિ—ધાન—નિપાતે^{૩૧} ઓ—

[૧૭]

એ દિન હોઈ તે, તથ જત તગે,
પરગે ના કુસળાલા ઓ !
એ દિન હોઈ તે, ભારત નાગી
અવરોધ^{૩૨} અવરોધિત ઓ !

[૧૮]

એ દિન હોઈ તે તવ તટ—ગગને
ગુપ્ત—નાદ ગિનીરવ ઓ !
એ દિન હોઈ તે, સગ પ્રતિકુલે
એ દિન ભારત બન્ધન ઓ !

(૧૩)

[૧૯]

એ પપપારે, કાતો કાતો નર્તીદ-
ભાતિલો^{૩૨} કંત શત સુખ ઝો !
આમિલો સ્થામિલો શાસિયો રાજ્ય
રચિ, ધર 'કંત' પરિપાટી ઝો !

[૨૦]

કાત શત દુર્જય, દુર્ગમ દુર્જ
બેડિલો^{૩૩} તથ તટ—દેજો ઝો !
નગર—પ્રાચીરે,^{૩૪} ઘેરિલો સુખે
ચિરયુગ મંભોગ આજો ઝો !

[૨૧]

ઉપહોસિ સર્વે, માનવે સર્વે
કાલ પ્રખલ ચિરખલે ઝો !
ગૃહ ગોટા પુંજે, કલિપય પુંજે
રાખિલો કોરિ વિક્રમાદૃતિ ઝો !

[૨૨]

ઐ પુરોભાગે, ભમ વિભાગે,
ગૃહવત ગેય શરીરે ઝો !
દોષિ છો ને મળ, ઉગ્ગતવ લેખા,
મે ગત યૌવન રેખા ઝો !

(૧૪)

[૨૩]

એરુપ આમિન્દે, સુન્દરીદન્દે,
એમત નરપતિ કુશરી ઓ !
એસિદ્દ ઓ મમરે ઉપામકુ અંતરે,
તૈલિતોદ મોહન રૂપે ઓ !

[૨૪]

કશુ ઓ ગવાલે, કૌવક અલે,
નરખિતો પરિજન લપથે ઓ !
નિમ પ્રદેશે, સે ગજયુદ્ધે
બીષણુ પ્રાણુ—વિનાશક ઓ !

[૨૫]

એ ધરમાઝે, વદ નારી મમાજે,
અસિ કશુ ખેલિતો ચૌસર ઓ !
રાખિતો પાશે, સે તેજવારિ
કાકર—કંક—વિદારી ઓ !

[૨૬]

૬૧૪૦ મમ આગિ, મમપ—મમુદે
મનિજત૪૧ મહ શન આશા ઓ !
દેખિન શન શન, હોલો કિ નિવાગિ
નિસ્વપ મનુજ૪૨ પિપાયા ઓ !

૩૫ એના ૩૬ બેગી ૩૭ આનદ ૩૮ ધાગુ ૪૦ ૪૧ ૪૨ માનવ

[૨૭]

જે ગૃહ—પાશે ધાંપિતો ત્રાસે
 બૃષતિ—પદ વિદ્યેષે ઓ !
 સે લવ લવને, દન ચત અધમે
 પૂરિ છ૪૭ મૂત પુરીમે૪૪ ઓ !

[૨૮]

જે ધર મળે, મુરલિ—સમદે
 મન્મોહિનિ ચિન દાસે ઓ !
 સે સખ સદને ઉદભવે વમને,
 પૂતિગન્ધ૪૫ વિદ્યાનૃણ૪૬ ઓ !

[૨૯]

જે ગૃહ—અંગે બદુવિધ રંગે
 વિખચિત૪૭ હિતોમણિગણ ઓ !
 મે સખ દાસે દોરિ એક દાસે,
 દાહિતો લના૪૮—મને ઓ !

[૩૦]

એ તપ તીરે, શુભ શરીરે,
 દંડાયિન૪૯ ગૃહ—રૂઢ ઓ !
 નાર૫૦ મુરુષે દિદિદિ૫૧ દેત્ર ને,
 કો ૫૨ મન્દુલ સમાજે ઓ !

૬. નવ વત્સરેર પયુ.

નવ વત્સરેર^૧ કરિલાંમ પણુ
 લોખો^૨ સ્વદેશેર દીક્ષા;
 તવ આશ્રમે, તોમાર ચરણે,
 હે ભારત લોખો શિક્ષા.

પુરેર^૩ બૃપણુ, પરેર વસન
 ત્યાગિણો આજ પરેર અરાન,
 જલદિ દોષદીન, ના હોષમે હીન,
 જાડિણો^૪ પરેર વિદ્યા.

નવ વત્સરેર કરિલાંમ પણુ
 લોખો સ્વદેશેર દીક્ષા.

ના થાકે^૫ આસાદ, આછે તો કુત્રીર
 કલ્યાણિ સુપવિત્ર.

નો થાકે નગર, આછે તવ વન
 ફલે કુલે સુવિચિત્ર.

તોમા હોતે^૬ જત^૭ દૂરે ગેછિ સંર^૮
 તોમારે દેખેછિ તત^૯ છોટો કરે
 કાછે^{૧૦} દેખિ આજ હે હૃદયરાજ
 તુમિ પુરાનન મિત્ર.

૧ વરસની ૨ લખરા ૩ પરનું ૪ જાડીયા ૫ હોવા

૬ થી ૭ નેટલો ૮ ચરી ૯ તેટલો ૧૦ પાસે

—રવિન્દ્રનાથ ઠાકુરે.

ઉ ૧૩ ખહેરી ઉ ૧૪ કાંઈ ૧૫ ત્યાગીશ
જપામીને.

(૧૬)

[૩૧] -

કત નર-પંજરેપૂરે, નિર્મિલો હંદારેપૂરે,
શોધિ શોધિન કાપે ઓ !
દર્શાઈ તે સળ, દર્શક લોકે,
પ્રમદા—ગૌરવ શોધે ઓ !

[૩૨]

અહો ! કત કાલ, રોમેપપએ જીવિત
તદિનિ ! તદ તમ શોધિ ઓ !
જીવણ હોધયે, તમ જન્મ નીલે,
વાંછિને મન અભિલાષે ઓ !

[૩૩]

હોમે કાન કાલે, હો તો ધોર કાલે,
પરિમિત સૂરપદ પરમાયુ ઓ !
રોહિમે શોધે એ ગૃહ દેશે,
આશામે મુધુપૂ વાયુ ઓ !

[૩૪]

યદિ એઈ શોધ, રોમે સમ શોધ,
જીવન સ્વપનપદે પ્રભાને ઓ !
તનુ સંધિયે, પદ દુખ શૂન
લોકે કિ અ

૭. સ્વદેશેર ધુલિ

સ્વદેશેર ધુલિ સ્વર્ણ-રેણુ-ગોલિ,^૧
 રેખો^૨ રેખો હરે એ ધ્રુવ માન,
 જાહાર સહિલે, મન્દાકિની દગે
 અનિલે મધ્ય સદા વહમાન^૩

નન્દનકાનન કિવા શાલા હાર^૪
 વનરાજિ કાન્તિ અતુલ તાહાર^૫
 રૂણ શરય તાર,^૬ સુધાર^૭ આધાર,
 સ્વર્ગ હૃતે^૮ સે જે મહા ગરીયાન^૯

એ દેહ તોમાર તારિ માટિ હોતે^{૧૦}
 હોયે છે^{૧૧} અજિત પોષિત તાહાતે,
 માટિ હોયે પુનઃ મિશિએ^{૧૨} તાહાતે,
 ભવલીયા જેએ^{૧૩} હોએ^{૧૪} અન્માન!

પિતામહરેર અરિય મનન જેત^{૧૫}
 ધૂમિરૂપે તાહે આછે જે મિશ્રિત,
 એઈ માટિ હોતે દેએ જે ઉત્થિન,^{૧૬}
 ભારી કાલે તવ ભવિષ્ય સંતાન!

૧ માનીને ૨ રેખો ૩ ધ્રુવ ૪ તેની ૫ સુધાન્ય

૬ કરતા ૭ માથી ૮ થયો છે ૯ મળી જશે ૧૦ જ્યાં

૧૧ થશે ૧૨ જેટલી ૧૩ હશે

૬. નવ વત્સરેર પપ્પ.

નવ વત્સરેર^૧ કરિલાંમ પપ્પ
 લોખો^૨ સ્વદેશેર દીક્ષા;
 તવ આશ્રમે, તોમાર ચરણે,
 હે ભારત લોખો શિક્ષા.
 પરેર^૩ જુવણ, પરેર વસન
 ત્યાગિખો આજ પરેર અશન,
 જલદિ હોઈ દીન, ના હોઈખો હીન,
 અડિખો^૪ પરેર શિક્ષા.

નવ વત્સરેર કરિલાંમ પપ્પ
 લોખો સ્વદેશેર દીક્ષા.
 ના થાકે^૫ પ્રાસાદ, આછે તો કુટીર
 કલ્યાણિ સુપવિત્ર.
 નો થાકે નગર, આછે તવ વન
 ફલે ફુલે સુવિચિત્ર.
 તોમા હોતે^૬ જત^૭ દૂરે ગેજિ સરં
 તોમારે દેખેજિ^૮ તત^૯ છાટો કરે
 કાછે^{૧૦} દેખિ આજ હે હૃદયરાજ
 તુમિ પુરાનન મિત્ર

૧ વરસની ૨ લખસા ૩ પરનું ૪ છાટીશ ૫ હો

૬ થો ૭ નેટલો ૮ સરી ૯ તેટલો ૧૦ પાસે

હે તાપસ, તવ પથ્યુંકુટીર
 'કલ્યાણિ સુપવિત્ર
 પરેર વાક્યે તવ^{૧૧} પર દોષે
 દિયેછિ પેયેછિ લગ્ન,
 તોમાર બુલિતે કિરાયેછિ મુખ,
 પોરેછિ^{૧૨} પરેર સન્ન,
 કિષ્કુ^{૧૩} નાહિ ગણિ, કિષ્કુ નાહિ કહિ,
 ન્તપિછિ મન્ત્ર અન્તરે રહિ,
 તવ મુનાતન ખ્યાનેર આમુન
 મોરેર અસ્થિ મન્ન,
 પરેર બુલિતે તોમાર બુલિતે
 દિયેછિ પેયેછિ લગ્ન,
 સે સકલ લાજ ત્યાગિએ^{૧૪} આજ,
 લોષ્ઠિએ તોમાર દીક્ષા,
 તવ પદ્મયે બસિયા વિરલે
 શિખિએ તોમાર શિક્ષા,
 તોમાર ધર્મ, તોમાર કર્મ,
 તવ મન્ત્રેર ગામીર મર્મ
 લોષ્ઠિએ તુલિયા^{૧૫} સકલ બુલિયા,
 જાડિયા પરેર બિડ્યા,
 તવ ગૌરવે ગરવ માનિએ,
 લોષ્ઠિએ તોમાર દીક્ષા.

—૨વીન્દ્રનાથ ઠાકુર.

૯. નવ વત્સરેર પદ્ય.

નવ વત્સરેર^૧ કરિલાંમ પથ્ય
 લોખો^૨ સ્વદેશેર દીક્ષા;
 તવ આગમે, તોમાર ચરણે,
 હે ભારત લોખો દિક્ષા.
 પરેર^૩ બુપથ્ય, પરેર વસન
 ત્યાગિઓ આજ પરેર અશન,
 જદિ હોઈ દીન, ના હોઈઓ હીન,
 છાડિઓ^૪ પરેર ભિક્ષા.

નવ વત્સરેર કરિલાંમ પથ્ય
 લોખો સ્વદેશેર દીક્ષા.
 ના થાકે^૫ પ્રાસાદ, આઠે તો કુટીર .
 કેસ્યાણિ સુપવિત્ર.
 નાં થાકે નગર, આઠે તવ વન
 ફલે કુલે સુવિચિત્ર.
 તોમા હોતે^૬ જત^૭ દૂરે ગેછિ સંર^૮
 તોમારે દેખેછિ તત^૯ છોટો કરે
 કાછે^{૧૦} દેખિ આજ હે હંદયરાજ
 તુમિ પુરાનન મિત્ર.

હે તોપસં, તવ પશુકુટીર
 કલ્યાણિ સુપવિત્ર
 પરેર વાક્યે તવ^{૧૧} પર હોયે
 દિયેછિ પેયેછિ લલન,
 તોમાર ભુલિતે દિરાયેછિ મુખ,
 પોરેછિ^{૧૨} પરેર સત્તમ.
 કિષ્કુ^{૧૪} નાહિ ગુણિ, કિષ્કુ નાહિ કહિ,
 નપિછિ મન્ત્ર અન્તરે રહિ,
 તવ સનાતન ધ્યાનેર આસન
 મોદેર અસ્થિ મનન.
 પરેર ભુલિતે તોમાર ભુલિતે
 દિયેછિ પેયેછિ લલન.
 સે સકલ લાજ ત્યાગિઓ^{૧૫} આજ,
 લોહઓ તોમાર દીક્ષા.
 તવ પદતલે બસિયા વિરલે
 શિખિઓ તોમાર સિક્ષા.
 તોમાર ધર્મ, તોમાર કર્મ,
 તવ મન્ત્રેર ગામીર મર્મ
 લોહઓ સુલિયા^{૧૭} સકલ ભુલિયા,
 છાડિયા પરેર બિડ્યા,
 તવ ગૌરવે ગરવ માનિઓ,
 લોહઓ તોમાર દીક્ષા.

—રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર.

(૨૨)

હે ભગવાન !

બાંજાર	માટિ	બાંજાર	જલ
બાંજાર	વાયુ	બાંજાર	ફલ
	પુણ્ય	હોલિક	પુણ્ય હોલિક
	પુણ્ય	હોલિક	હે ભગવાન.
બાંજાર	ઘર	બાંજાર	હાટ
બાંજાર	વન	બાંજાર	માક
	પૂણ્ય	હોલિક	પૂણ્ય હોલિક
	પૂણ્ય	હોલિક	હે ભગવાન
બાંગાલીર	પણ	બાંગાલીર	આશા
બાંગાલીર	કાળ	બાંગાલીર	ભાષા
	સત્ય	હોલિક	સત્ય હોલિક
	સત્ય	હોલિક	હે ભગવાન
બાંગાલીર	આણ	બાંગાલીર	મન
બાંગાલીર	ધરે	જાત ભાઈબોન,	
	એક	હોલિક	એક હોલિક
	એક	હોલિક	હે ભગવાન.

—સ્વીન્ડનાથ ઠાકુર.

१००००० १

हिन्दी

१. शक्तिमन्त्र

जननि भारत आनन्दमकु, भयुरभीष्टा सुना रही है
स्वतंत्रताका राग गाकर आने अभूत पीसा रही है
सेंको वयोमे, हम थे, आम्हीकि, देरमें;
उसकी निर्भरता छोड़कर, स्वावलम्बन सीखा रही है
या निराशाका जमानक भूत ने हम पर यत्न;
राष्ट्रके भंगीन पक्षमें शीघ्र उभरो जगा रही है
दिर जया मैं दीनताके शब्द हमें कह सकें
जगदीश माता भीडे स्वयं, शक्तिमन्त्र पदा रही है

—सत्यदेव—

૨. કર્મયુગ

આ ગાથા હૈ કર્મયુગ-^૩કુળ કર્મ કરના શીખ લોઃ
 દેશ પર અરે^૧ જાત પર હસ હસ^૨ કે મરના શીખ લો.
 આરનેકા નામ મત લો, પહેલે મરના શીખ લો;
 મિરલેવે આયલેન્ડ દુખ કર,^૪ ફિર ઉતરના^૫ શીખ લો.
 પાર યદિ હોના તુમે પરતંતરા દુઃખ સિંધુસે;
 સૈર કર^૬ તો રક્તસાગરસે ઉતરના શીખ લો.
 ફિર જલા હોમે, સકલ સંસારકે દાણુ માત્રમે;
 દેશદુઃખકી આગમે પર^૭ પહેલે જલના શીખ લો.
 જોલમાત્રકિ કિયે દિન રાત ઉત્સાહિત રહો;
 કૃષ્ણ-જન્મસ્થાનમે^૮ નિર્ભય વિચરના શીખ લો.
 દેખના હૈ દશ્ય ભારતવર્ષમે યદિ સર્વગંધા,
 દેશકા તો પ્રાણુ પનસે^૯ દુઃખ હરના શીખ લો.

—સત્યદેવ.

૧ અને, ૨ હસતાં હસતાં, ૩ પેટે, ૪ દુખાર્થ જઈને,
 દેશા યતાં, ૫ તરીને, ૬ પાંખ, ૭ માસમુદ, ૮ જન્મસ્થાન,

૩. ભારતદેશ

જગ બિચ સ્વર્ગ દુમારો દેશ,

ભારત અસ શુભ નામ લેત છન,^૧ હિપજત પ્રેમ વિરોધ;
તારૂં જન્મભૂમિ શોભા લખિ, રહત ન દુઃખ લવનેશ.

જગ બિચ સ્વર્ગ

દુગર તર હિંદિ ખદત ચિર ઉપર, નીલ છત્ર સદિનેશ;^૨
ઉત્તર હિમ ગિરિ પરમ મનોહર, જહું નિત રમત મહેશ.^૩

જગ બિચ સ્વર્ગ

પાવન નિર્મલ ગંગનીર જોહિ, પરસત^૪ કદત કલેશ;
પ્રગટે પ્લહ રૂપ જગ કારક, જહું પ્લજેશ અવધેશ.

જગ બિચ સ્વર્ગ

ધર્મ ધ્વજ ફેરરાત^૫ જહાં નલ, રત્નન ખાનિ અશોક;
'માધવ' અસ લખાત ફહલૂં નહિં, જસ મમ ભારત દેશ.

જગ બિચ સ્વર્ગ

—માધવ.

૧-શબ્દ-તરત, ૨ આખો, ૩ દિનરાત, ૪ મહાદેવ,
૫ સ્વર્ગ ક્ષેત્રો, ૬ ફરો, ૭ અપાર, ૮ જોડો.

सुभट रन^१ गाँवरे भव^२ सेपके^३ छी, जानि^४ है बिसमें;
अपिल अनमोल रनों अ वे^५ सुख सागर हमारा है।

हमें तो देश भारत अपना^०

हम हैं कुर्बान इसके जंगलों, पर्वत प टीलों^६ पर;
ये जीवन इसकी धारी करण^७ पै नौछावर हमारा है।

हमें तो देश भारत अपना^०

निर्भीर^८ गदा^९ हमारा मजबूती है, विन्ध्य तकिया है;
हिमालय है सिपाही सिंधु भी सेवक हमारा है।

हमें तो देश भारत अपना^०

दुःखी हैं इसके दुःख में औ, सुखी हैं सुख में भारत है;
हम हैं सन्तान इसकी वह पिता रक्षक हमारा है।

हमें तो देश भारत अपना^०

न छोड़ूंगा न छोड़ूंगा, हटे धिस तेरे^{१०} रक्षाभन मे;
कहूंगा भरते हम तक प्रेमभय भारत हमारा है।

हमें तो देश भारत अपना^०

कहो "माधव" धर्माहिन्दुओं, मुसलिम सख ओर खर मे;
ये भारत वर्ष, हमारा है! हमारा है!! हमारा है!!!
हमारा है! हमारा है! हमारा है!!! हमारा है!!!!-
ये भारतवर्ष हमारा है! हमारा है!! हमारा है!!!

—माधव.

((४४))

७७. श्रीमती अंजलि :

मुनकश ! अपने दिव पर दिव की तस्वीर होने दो, ^१
 कदम से उस के अपना सीना पुर तनवीर होने दो.
 कभी छिन्न न असो क्रोध के कामो में गुम आछ,
 गुम्हारें हई गम की होती हैं तद्वशीर, होने दो.
 जदाये रक्जो दिम्भत, खुजदिली को मत दृष्टने दो,
 न हंस को अपने पावों की कभी जंजूर होने दो.
 अवन से, छत्र से, खैरत से, दिम्भत से, खुजल्यत से,
 न मुहो-दौम की हर्गिज कहीं तद्वशीर होने दो,
 अगर आये हो दुनिया में छाओ छुट्टे-आगुदी,
 किसी के हाथ में गुम अपनी मत तद्वशीर होने दो.
 जदुत सिद्धि गये अश्माने^२ धरको-वि-सो-अश्मत^३ के,
 दिहायत^४ दुष्मे-श्रीमी की भी अम तद्वशीर^५ होने दो.
 करो जिदमत पतन की सौक मे, दिव से, खुजल्यत से;
 न खुली हाथ में मछ कभी तद्वशीर होने दो.
 जदुत चारे टोते हैं अदरो-पैमां हा लरोसा क्या !
 तपज अपने हंगे हः गुम न अम ताप्शीर^६ होने दो.

१ अकित, २ अशमान, ३ धरत, ४ नामर्दा
 ५ हाथ, ६ खैरत, ७ दवाज, ८ किरा, ९ पैमा
 १० अकित, ११ गमन, १२ बेरी,

ਕੁਆਲਾ^੧ ਫੁੱਲੋਂ ਫਿਰ^੨ ਸੇ ਫੈ ਚਾਨੇ ਦੇਵਲੀ,
 ਕੁਆਲਾ^੩ ਹਿੰਦ ਪਰ ਫਿਰ ਸੇ ਆਵਾਨੇ ਦੇਵਲੀ;
 ਨਿਰਿਸ਼ਤੇ ਫੈ ਧਾ ਫੈ ਯੇ ਅਰਖਾਨੇ ਦੇਵਲੀ,^੪
 ਨਿਰਿਸ਼ਤੇ ਫੈ ਜਿਲਸੇ ਦਿ ਅਰਮਾਨੇ ਦੇਵਲੀ;
 ਗੰਗਾ ਛਾ ਫੈ ਘੁਨੇ ਗਈਦਾਨੇ ਦੇਵਲੀ

ਉਧਰ ਯੇ ਮੁਸਵੇਹ^੫ ਨਿਗਾਹਾਨੇ ਦੇਵਲੀ,
 ਕਮਿਅਰ ਯੇ, ਧਾ ਯੇ ਵੇ ਫਸਾਨੇ ਦੇਵਲੀ,
 ਫਾਹਰ ਯੇ ਨਿਹਾਯੇ ਘੁਡੇ ਗਾਨੇ ਦੇਵਲੀ,
 ਵੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲਾਧ ਆਰੇ ਅਰਮਾਨੇ ਦੇਵਲੀ;
 ਗੰਗਾ ਛਾ ਫੈ ਘੁਨੇ ਗਈਦਾਨੇ ਦੇਵਲੀ

ਨ ਫੈਲਨਾ ਫਾਈ .ਯੁੱਧ ਪਰ ਗੁਲ^੬ ਸਕੇਗਾ,
 ਨਹੀਂ ਫੁੱਲ^੭ ਤਕ ਫਾਗ ਧਰ ਧੁਲ-ਸਕੇਗਾ;
 ਨ ਮਫ਼ਕੂਮ ਫਾਕਿਮ ਸੇ ਮਿਲ ਯੁਧ ਸਕੇਗਾ,
 ਯੇ ਉਕਾ^੮ ਫਿਰੀ ਸੇ ਨ ਅਧ ਧੁਧ ਸਕੇਗਾ,
 ਗੰਗਾ ਛਾ ਫੈ ਘੁਨੇ ਗਈਦਾਨੇ ਦੇਵਲੀ

ਵੇ ਮਾਸਮ^੯ ਯਯੋ ਵੇ ਮਾਂ ਦੇ ਫੁਆਰੇ,
 ਵੇ ਧਰ ਦੇ ਧਰਾਧ ਆਰੇ ਆਮੋਂ ਦੇ ਤਾਰੇ;
 ਅਯਯੋ^{੧੦} ਦੇ ਵਰ ਜਿਨ੍ਹਗੀ ਦੇ ਸਫਾਰੇ,
 ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਯਯ^{੧੧} ਛਾ ਘੁਨੇ ਆਰੇ ਸਿਧਾਰੇ,
 ਗੰਗਾ ਛਾ ਫੈ ਘੁਨੇ ਗਈਦਾਨੇ ਦੇਵਲੀ

सुना है कि जोई, बड़का न जैसी दुआ था ५

अभी सिद्ध था आता तेरह परस का,

भगर मैव १४ उस के न तेवर १५ पै आया,

पुकारा न उसने न आया न, अर्थात्,

गज्ज का है भूने शहीदने देहली

वो मगीन आये यथा न रहा था,

उसे देव कर छाटा बाध नो राया;

कहा उसने राजा न मैं ध्याये लिया,

जवा भरदो की मौत मैं तो ह भरता;

गज्ज का है भूने शहीदने देहली

क्यामत तक धनका बनायेगे मातम, १६

ये भुमकिन नहीं भड़व १७ टो जय यह गम,

परसना जनाले पै वह कल पैदम, १८

वो पुर आम आँखें, वो हसरत १९ का आसम, २०

गज्ज का है भूने शहीदने देहली

ये भन्तर २१ दियो का दुपारा करेगा,

ये भन्तर दियेने पै भारा करेगा;

शहीदो का भू यह पुकारा करेगा,

इनके २२ और क्या आग हमारो करेगा २३

गज्ज का है भूने शहीदने देहली

—त्रिशूल

[३]

वतन का छोड़कर लटके, हिर, है! है जियाभाँ मे;
 झुंझर हवाउठ मे धूमे राम छपर वह हस्ते वीरों मे;
 सली सामान थे घर मे न घर था छनका दोरों मे;
 यही थी हिंद पैदा हो न शरीर दुनिया के धर्मों मे;
 लरा आता है छ जिय जिय गछ तसवीर हिल मे है;
 लगी पर गो नहीं वह छनकी पर लगीर हिल मे है

[४]

समक देने का दोनो के दुध लगे आज़ेभाई थी;
 दसले ११ भासो दौसत की न यह दर्जिग सजाई थी;
 भड़े अन्यायी थे मंजूर छनकी की सजाई थी;
 सजाई दुश्मनों के मुँह पे वीरों ने दवाई थी;
 शरी से राम के हुनुनों का मिट्टी हो गई गुम थी;
 यमक लगे हसन की थी के लम, नारे लहनुम १२ थी

[५]

क्यामन लसिभों पर दादी लंग मेदान मे आये;
 धरी के वारते थे लसिने छन्मान मे आये;
 दिसेरी छनकी क्या दम जेजसे, के ध्यान मे आये;
 भड़े ही दुश्मनों की माह सोट यह आन १३ मे आये;
 छद्म १४ लेने भये मुल्के-अहम १५ मेहमान होने दो;
 भयकों १६ आये हसक १७ से लंग मे कुरपान होने दो

[६]

धर भीरम, ने लहेस गवय पर विजय पार्श्व
 मभर अस्सेम उधर आइत गर्ह हसनेन पर धर्श
 हनी थी डौग ही, सुरगत १८ जवागे कहां नही लार्श्व
 मिला पानी न मेहमान के तो मेहमाँही कन १९ और
 गया बदताही आने-साईं का फिर हम पहम तोडा,
 न्यां खुशी थी खुजे होड में ज्यो ने हम तोडा.

[७]

उडाई मज्जियां किनी न या काणू सितमगर पर,
 भडे जिंदी मुसीमत जल २० न आने पाया तेवर पर.
 नही मंगूर की जयत २१ उह की सैर २२ थी सर पर;
 भुआ हर धाम अपनी तेज की जुह धुये कैमर २३ पर.
 गुमेन २४ है यह किस तगद मौजे निहा २५ निकले;
 धमदारा २६ के सीने से न क्यों छतना धुवा निकले.

[८]

मनाये हम खुशी या गम मंग २७ यह काम करना है;
 महीना २८ अंक ही है और हम मग के टितना है.
 उराये लाभ काई पर न वाजिज उर से उरना है;
 हमें हक २९ के यिजे छना है और रई ही पै भरना है.
 धडी लर है खुशी तोहर धडी लर ही में भातम है;
 'त्रिशत' अपना न भूयो ३० हममें जयनवक हम हैं.

—त्रिराल.

१८ मुसाईरी १९ मोत, २० पग, २१ ताजेदासी,
 २२ तयवार, २३ स्वर्गीय-सेत, २४ हिलनी जगतस,
 २५ डायु-मरानी, २६ नाव, २७ सत्य-प्रभु

१०. अम. मातृभूमि तेरे

(छा) मैं मातृभूमि तेरे शरणमें शिर नमार्च,
 में लजित भेट अपनी, तेरी शरणमें लाऊँ. देख,
 भाये पैर तू होयार्दन, छाती पे तू हो भावा.
 निज्हा पे गीत तू हो, मे तेरा नाम गाऊँ. मैं
 जिससे सुपूत छपने, आराम कृष्ण नसे,
 जिस तेरी धूलिका में, निज शीष पे बंदाऊँ. मैं
 यानीर समुद्र जिसकी धूलिका पान करके,
 करता है मान तेरे छम पैरों मनाऊँ. मैं
 वे देश मानवाले बढ़कर छितर गये सप,
 गोरे रहे न काले तुझको ही ओक पाऊँ. मैं
 सेवामें तेरी मारे भेदोंका बुझ नऊँ,
 वह पुण्य नाम तेरा प्रतिदिन सुनु सुनाऊँ. मैं
 तेरेही काम आऊँ, तेराही भंत्र गाऊँ
 मन और देह तुझपर असिदान मैं बंदाऊँ. मैं

—सुन्द.

(३६)

११. मंत्र-वन्देमातरम्

शुद्ध सौंदर्य अति मनोहर मंत्र वन्देमातरम्,
 भृदुल मुष्कर दुःखहारी मंत्र वन्देमातरम्,
 मंत्र यह है तंत्र यह है मंत्र वन्देमातरम्,
 सिद्धिदायक बुद्धिदायक ओं वन्देमातरम्,
 ओं नमः प्रसन्नतिमय सुख साति वन्देमातरम्;
 मतिप्रदायक अति सहायक मंत्र वन्देमातरम्,
 हरषडी हरणार हो हरनाम वन्देमातरम्;
 हरदम हर्मेसा ओषधी गुरुमंत्र वन्देमातरम्,
 न्याये निरंतर शुद्ध मनसे मंत्र वन्देमातरम्;
 सोते समय आते समय क्लेशान वन्देमातरम्,
 आठों पहर दीक्षमें रहे भृदुलान वन्देमातरम्;
 मुष्मसे हृदयमें रात दिन हो नमः वन्देमातरम्,
 तेगसे शिर भी कटे लूखो न वन्देमातरम्;
 भोत डी धडीयां गुंन हो नाह वन्देमातरम्,
 जेलमें हो तो न्याय शुल नमः वन्देमातरम्;
 जेडीयां अंकार दे शुल तान वन्देमातरम्,
 भन्दुक गोली तोप डी है आउ वन्देमातरम्;
 तेग भरणी के लिये है दाख वन्देमातरम्,
 प्रार्थना दृढ कवच है ओं राष्ट्र वन्देमातरम्;
 विश्वविजयी शत्रुविजयी मंत्र वन्देमातरम्.

(૩૬)

૧૨. ભારત હમારો દેશ છે

ભારત હમારા દેશ છે, હિત ઉસકા નિશ્ચય ચાહેએ-
ઉસ કે હિત કે કારને^૧ હમ કુછ ન કુછ કર જાવેએ-
ભારત હમારી માતૃભૂમિ, ઉસ કા કાશુ હમ પર દે બદ્ધ-
ઉસ કે મિટાને^૨ કે સિયે, હમ કુછ ન કુછ કર જાવેએ-
ભારત કે કુઝમ્મદ અવનતિ પર, કયોં ન અશુ બદાવેએ;
ઉન કે હટાને કે સિયે હમ કુછ ન કુછ કર જાવેએ-
ધર્મ વિષા ઓર ધન સે, ઉત્તિ ભાગત કી હોવે-
ઉમ ઉત્તિ કે માર્ગ મે હમ કુછ ન કુછ કર જાવેએ-
મંમાર કે ઉદાર હેતુ, કૃષ્ણ જન્મે જોશ મેં;
તો દિર જાયા હમ કયોં હરેએ કુછ ન કુછ કર જાવેએ-
ચાહે કિને કદ હમ કો, કયોં ન હો ઉમ કે સિયે;
સખ મનેએ મર મિટેએ, કુછ ન કુછ કર જાવેએ-

૧૩. નિમંત્રણ

- આવો આવો સકલ ભારતકુમાર !
 તજ માન મોહો મુદ્ધ અહંકાર,
 દુઆ દર્શન સે આનંદ અપાર આવો
- યહ ધન્ય દેશ ઔર ધન્ય કાલ,
 જહા મિલે બધુ સખ ઉત્તવિશાલ,
 રિયર રખે ઈશ્વર યહ સદ્વિચાર આવો
- નિર્જળ નિર્ધન સખ નિ સહાય,
 બિન ઐક્ય નહિ અમ કુછ ઉપાય,
 અબ તો મમતા કીજે પ્રચાર આવો
- દુષ્ણ સે બચને ॥ માર્ગ ઐક,
 અપને પપન કી સખ ગ્રહો ટેક,
 નિશ્ચય હોગા ફિર જ્યજ્યકાર આવો

૧૪. કદિ નહિ હારના

કદિ નહિ હારના, ભાવે^૧ સાડી^૨ જન જાવે,
 અસી^૩ નહિ હારના, ભાવે^૪ સાડી જન જાવે,
 બિજલી તે અંગ^૫ કાલો^૬, પાની^૭ ગુફાન કાલો,
 ન્દેરી^૮ બુચાલ^૯ કાલો—કદિ૦
 તોપ તલવાર કાલો, ગોલીયાંદી માર કાલો;
 ખડેદી^{૧૦} પાર કાલો—કદિ૦
 કુર્કા^{૧૧} નીલામી કાલો સંખત કુર્કામી કાલો,
 કાંસી કાલે પાની કાલો—કદિ૦
 દીન ઈમાન નાલ,^{૧૨} ધર્મ શાન નાલ
 મદદી^{૧૩} જાન નાલ—કદિ૦
 માંઝેદી^{૧૪} જોર નાલ, માંઝવે^{૧૫} શોર નાલ,
 સોહણીયાદી^{૧૬} બાલ નાલ—કદિ૦
 ધમી^{૧૭} પોહોદાર^{૧૮} નાલ, મેંઝીદી^{૧૯} બાર નાલ;
 અંગ સિયાલ નાલ—કદિ૦
 સમ દે^{૨૦} પ્યાર નાલ, સાંતિ સખર નાલ;
 રખ્ખ^{૨૧} સચિયાર^{૨૨} નાલ—કદિ૦
 —ચૌધરી

૧ ભાવે ૨ સાડી ૩ આપણે ૪ આમ ૫ થી
 ૬ વડોજાયા ૭ પારતીકા ૮ ખડક ૯ જમી ૧૦ લીલાંદી
 ૧૧ ચામુ ૧૨ ની સદાય લઈને ૧૩ અમૃતસરનો
 ૧૪ બાપ ૧૫ કુપીયાના ૧૬ મુરર ત્રી પુરોષ ૧૭ જલમ
 ૧૮ સવલપોદી ૧૯ અ નામનો ૨૦ મદદ જ્યો તેને ઈલાકા
 ૨૧ ને ૨૨ ઉચાર ૨૩ સાચા

હિન્દુસ્તાની

૧. સરફરોશી કી તમન્ના

સર ફરોશી કી તમન્ના^૧ અબ હમારે દિનમે હવ,
 દેખના હૈ જોર કીતના બાબુએ^૨ કાતિનમે હવ,
 રહરવેકે રાહે મહોબત રહે ન જનના રાહમે,
 લગજતે સેહરાન-વર્દી^૩ દુગીચે મજબમે હવ,
 આજ ફિર મમકતબ મે કાતિન કહ રહા હૈ બાગ બાર,
 કયા તમન્નાએ 'રાહાદત લી કિસી કે દિલમે હવ,
 અમ શહીદે મુરકો-મિલત મે તેરે ઉપર નિસાર,^૪
 અબ તેરી હિમ્મત કા ચર્ચા 'ગેર કી મહફિલમે હવ,
 વકત આને દે બતાદેગે તુમે અમ 'આસમા,^૫
 હમ અબી મે કયા બતાએ કયા હમારે દિલમે હવ,
 અમ ન પહેલે વક્તવલે^૬ હૈ ઓર ન^૭ અરમાનોકી લીડ,
 મિર્ મિટ જાનેકી મક હસરત^૮ દિલે બિરિમતમે હવ.

—બિરિમત

૧ ઉચ્છા-મુરાદ, ૨ બાબડા, ૩ મુસાફિર, ૪ સહેબ,
 ૫ કતમખાના, ૬ કુરબાની, ૭ ફિલ, ૮
 ૯ આકાશાપી કુરબન, ૧૦ ૧૧ મુરાદ,

૨. હિન્દુસ્તાં હમારા

- ઘીને અરખ હમારા હિન્દુસ્તાં હમારા,
 મુસ્લિમ હંચ હમ વતન હય સાગ જહાં હમારા. ૧
- તવહીદ^૧કી અમાનત^૨ સીનું^૩એ હય હમારે,
 આસાં^૪ નહી મિયાના નામો નિશાં હમારા. ૨
- દુનિયાકે બુતકદુ^૫એ પેહલા વો ધર ખુદાકા,
 હમ ઉરકે પાસખાં હંચ વોહ પામખાં હમારા. ૩
- તેગો^૬ સાએ^૭એ હમ પક્કર જવાં કુએ હંચ,
 ખંજર હિંચાલ^૮કા હમ કોમી નિશાં હમારા. ૪
- મગરેખ^૯કી વાદીયુ^{૧૦}એ મુંહ અઝા^{૧૧} હમારી,
 મમતા નયા કીમીસે મપતે ગ્વાં^{૧૨} હમારા. ૫
- ખાતિલ^{૧૩}એ દળને વાલે અર્થ આમમાં નહિં હમ,
 મય ખાર કર મુઝા હય તુ ઈતેહાં^{૧૪} હમારા. ૬
- અય ગુલગતાને અન્દુમ!^{૧૫} વોહ દિન હય યાદ તુઝેકો,
 યા તેરી ગવીયુંએ જમ આસખાં^{૧૬} હમારા. ૭

૧ સોઝા ૨ સહીસત્તામની ૩ દિલ ૪ સહેલ ૫ મદિર
 ૬ તલવાર ૭ જાયા ૮ માદ ૯ પમિમ ૧૦ મુ'ક ૧૧ મામ
 ૧૨ પૂર ૧૩ મિયા ૧૪ કસોગી ૧૫ રુપેદિન ૧૬ માગો

बहीला जसकी हकते अरुका - अंतर - क्षीय - अरु १२
 तुझका जसने दामन हीरो से लर-दीया था,

मेरा वतन बोली हय मेरा वतन बोली हय.

दूरे थे ते सितारे शरम के आसमां से,
 पीर ताप दे के जसने अभय के दुहरेखा से,
 वदहत की नय सुनीयी दुनियाते जस भकां से,
 भीरे अरुण के आर्ष हंडी हवा जहां से,

मेरा वतन बोली हय मेरा वतन बोली हय.

पुन्हे हथीम १० उभके - पणन जहा के सीना, ११
 तुझे नजीर १२ हयग आकर जहां सरीना, १३
 गुरुमत १४ हय जिस अभीकी पामेदस १५ हा जीता १६
 जगत की जीन्दगी हय जमकी दिआ १७ मे लना,

मेरा वतन बोली हय मेरा वतन बोली हय.

मौतम को ते वतन हय गणपान को हरम १८ हय,
 हमा के आसमां का छोटा मेरुशयम हय;
 भद्रुन १९ जम अभीमे धरनामत्र हरम २० हय,
 दर कुय जम अभनका दिगोम हय धरम २१ हय;
 मेरा वतन, बोली हय मेरा वतन बोली हय.

४. सारे जहाँ से आँखें छिन्नी हँसती हँसती

आरे जहाँ से आँखें छिन्नी हँसती हँसती,
 हम खुलखुले हँस करती वोह सुखस्तिंगी हँसती, २
 गुरगुराते हो आँखें हम गँदता हँस दिव वतनमे,
 सभसे वही हमें ही दिव हो जहाँ हँसती, ३
 परगना वोह सभसे ऊँचा हमें माँह आँसुमाँह,
 वोह सन्तरी हँसता वोह पासनां हँसती, ४
 अय आँखें इहे जहाँ ! वोह दिन हँस माँह गुल्लो,
 छितरा तेरे किनारे जहाँ करवाँ हँसती, ५
 भ्रमरहँस नहिँ भिँपाता आपसमे जेर रचनां,
 छिन्नी हँस हम वतन हँस छिन्नी हँसती, ६
 सुनानो भिँसरो इहाँ सभ भिँस गये जहाँसे,
 अँधतके भँस हँस आँखें नामो निशाँ हँसती, ७
 कुछ जात हँस के हँसती भिँसती नहिँ हमारी,
 सँघो ८, उहाँ हम दुश्मन हँसते जहाँ हँसती, ८
 छिन्नी ! छिन्नी भँसते अपना नहिँ जहाँसे,
 भाँसते हँस छिन्नी इहे नेहाँ हँसती

—छिन्नी

૫. ખાકે હિન્દ

[૧]

અમ ખાકે-હિંદ તેરી અજમત^૧ મે ક્યાર ગુમાં દે,
 દરિયાયે ફેજ^૨ કુદગત તેરે કિયે રવાં^૩ દે,
 તેરે જમીસે^૪ નૂરે કુરને અજલ અયાં^૫ દે,
 અસ્લાહ રે જેમે^૬ અનત^૭ ઓજે^૮ ઇન્જો શાં દે,
 હર મુખદ દે યહ ખિદમત ખુરશીદ ખુરજવાડી,^૯
 કિરનોસે ગૂંધતા^{૧૦} દે ચોટી^{૧૧} હિમાયવાડી.

[૨]

હમ ખાકે^{૧૨} દિયનશીમે^{૧૩} અરમે કુયે વહ જરી,
 બીનો અરખમે^{૧૪} હોતીયી અન્સે આગશારી,^{૧૫}
 ચારે જહામે જખયા વહશનદા^{૧૬} અખ^{૧૭} તારી,^{૧૮}
 અરમે અરામ આસમખી સરજખી હમારી,
 શમમે અદખ^{૧૯} નથી જખ યૂનાંકી અંભુમનમે,
 તાખાં^{૨૦} મા મદર^{૨૧} બીનસર^{૨૨} હમિ વાદિયે^{૨૩}
 કુદનમે.^{૨૪}

૧ અજમત ૨ રાડ ૩ મહેરજાની ૪ જરી ૫ જલાલ ૬ રેખીત
 ૭ લેખા ૮ ફજાબ ૯ પ્રમોદિત ૧૦ ગૂંધતા ૧૧ રાખર
 ૧૨ જમીન ૧૩ રમણીય ૧૪ પાણીની રેલ ૧૫ જમણીપણ
 ૧૬ મેલ ૧૭ જાળમેલો ૧૮ જાનવીય ૧૯ પ્રમોદિત ૨૦ સૂર
 ૨૧ જુલ ૨૨ જમિ ૨૩ પૂજાન

२२ [३३]

गातमने आपनू दी-हिस-भाणदेरु कुहनका,
 सरमदने छि जगी पर सदेकं छिया पतनका,
 अकभरने जमे-उत्तरत २५ अंभशा छिस अंलुमनका,
 सीयां लहसे अपने रोजाने छिस यमनका,
 सभ सर पीर अपने छिस आंभे, नैला २६ है,
 हरे तुझे अंडर है या छु-का दुरिया है,

[४]

दीवारो हरेसे अणतक छिनका आसर अपाई है,
 अपनी रंगोमे अणतक छिनका लहु रवा है,
 अणतक आसरमे इली नाईसकी २७ रोगा २८ है,
 हिरहोस जोश अण तक कैरिपत अण है,
 केशमीरे से अपाई है जनातक रंग अण तक;
 शौकतसे जह रहा है हरियांमे अंग अणतक

[५]

अगली सी ताजगी है इलोमे-और इलोमे,
 करते हम वजह अणतक तासि जंगलो मे;
 अणतक वही कडक है-बिजली के पादलोमे,
 १० परतीसी आ जंघ है पर-झिंके पचवलोमे;
 ११ गुंन रामअ अंलुमन है जो अंलुमन पडी है,
 १२ तुझे पतनु नाहि है, भेकि पतनं वही है,

[੬]

ਘਰਸੋਂ ਸੇ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ ਘਰਫ਼ਰ ਸਮਾਰਦ ਫ਼ਮਾਰਾ,
 ਦੁਨਿਆ ਸੇ ਮਿਟ ਰਹਾ ਹੈ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਂ ਫ਼ਮਾਰਾ;
 ਕੁਝ ਫ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਅਯਾਸੇ^{੩੦} ਆਯੇ-ਗੇਰਾਂ ਫ਼ਮਾਰਾ,
 ਐਕ ਲਾਸ ਯੇਕਦਨ ਹੈ ਫ਼ਿ-ਦੋਸਤਾਂ ਫ਼ਮਾਰਾ;
 ਖ਼ਰਕੇ ਭਰੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਘਰਘਾਟ ਹੋ ਰਹੇ 'ਤੇ,
 ਜਿਵੇਂ^{੩੧} ਨਸੀਬ ਵਾਰੀਸ ਗਫ਼ਵਤਮੇਂ ਸੋ ਰਹੇ 'ਤੇ.

[੭]

ਅਧ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਫ਼ੁਲ੍ਹੇ ਕੌਮੀ^{੩੨} ਖ਼ਸ ਖ਼ਵਾਯਸੇ ਯਗਾ ਦੇ,
 ਭੂਲਾ ਫ਼ੁਲ੍ਹਾ ਫ਼ਸਾਨਾ^{੩੩} ਖ਼ਨੋਖ਼ੀ ਫ਼ਿਰ ਸੁਨਾ ਦੇ;
 ਮੁਰਦਫ਼ ਲਯਿਅਤੋਂ^{੩੪} ਅਖ਼ਸੁਰ੍ਹੰਗੀ^{੩੫} ਮਿਟਾ ਦੇ,
 ਉਸੇ ਫ਼ੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਰਾਰੇ^{੩੬} ਖ਼ਸ ਰਾਂਝਸੇ ਦਿਖਾ ਦੇ.
 ਫ਼ੁਲ੍ਹੇ ਵਤਨ ਸਮਾਏ ਆਂਘੇ^{੩੭} ਵਰ ਹੋਕਰ,
 ਸਰਮੇ ਖ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਕਰ, ਦਿਲਮੇਂ ਸਰਰ^{੩੮} ਹੋਕਰ.

[੮]

ਸੰਦਾਏ^{੩੯} ਯੋਸਤਾਖ਼ੀ ਸਰਵੇ ਸਮਨ^{੪੦} ਮੁਆਰਕ,
 ਰੰਗੀਨ ਲਯਿਯਤੋਂ^{੪੧} ਰੰਗੇ ਸੁੰਘਨ ਮੁਆਰਕ;
 ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਮੁਆਰਕ, ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਯਮਨ ਮੁਆਰਕ,
 ਫ਼ਰਮ ਯੇਕਸੋਂ^{੪੨} ਅਪਨਾ ਘਾਰਾ ਵਤਨ ਮੁਆਰਕ;

ਗੁੱਥੇ੮੮ ਫੁਮਾਰੇ ਦਿਲੋਂ ਚੁੱਸ ਆਗੇਂ ਖਿਲੇਗੇ,
ਚੁੱਸ ਆਗੇਂ ਭੋਲੇ ਹੈ ਚੁੱਸ ਆਗੇਂ ਖਿਲੇਗੇ.

[੬]

ਲੁਧ ਯੂਥੋ੪੦ ਸ਼ੀਰੋ੪੧ ਫੁਮਾਰੇ ਸਦਰੋ੪੨ ਵਤਨਾਂ,
ਆਂਝੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਜਲਵਾ੪੩ ਚੁੱਸ ਅੰਗੁਲਨਾਂ;
ਹੈ ਰੁੱਖੋ੪੪ ਮੇਘਰ ਜਰੋ੪੫ ਚੁੱਸ ਮੰਨਿਲੇ ਫੁੱਲਾਂ,
ਲੁਧਤਾ ਹੈ ਯੁਗ ਯੁਗੇਂ ਕਾਂਟਾ ਭੀ ਚੁੱਸ ਅੰਗੁਲਾਂ;
ਮੇਘੋਂ ਯੁਧਾਰ ਧਾਂਡਾ ਖਿਲਾਅਤ੪੬ ਹੈ ਅਪਨੇ ਤਨੀਕਾਂ—
ਮਰ ਕਰ ਭੀ ਆਉਂਦੇ ਹੈ ਆਂਝੇ ਵਤਨ ਦੁਨੀਆਂ.

—ਅੰਗੁਲਰੇਖ

ਧਿਆਨ ਵਤਨ ਫੁਮਾਰੇ

ਲੁਧ ਲੁਧ ਅਗਰ ਹੈ ਫੁਮਾਰੇ ਵਫ਼ਾ ਹੈ ਅੰਗੁਲ ਫੁਮਾਰੇ,
ਤਨ ਹੋ ਕਈ, ਵਧੀ ਪਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਮਨ ਫੁਮਾਰੇ.
ਧਿਆਨ ਵਤਨ ਫੁਮਾਰੇ ਧਿਆਨ ਵਤਨ ਫੁਮਾਰੇ
ਚੁੱਸੇ ਹੀ ਅੰਗੁਲ ਜਲਵਾਥੇ ਫੁਮਾਰੇ ਮੰਨ ਖਿਲੇ ਹੈ,
ਮਿਟਿ ਹੈ ਚੁੱਸੀ ਅੰਗੁਲੇਂ ਗੋਂ ਖਿਲੇ ਹੈ, ਖਿਲੇ ਹੈ. ਧਿਆਨ

લગતી હૈ જન કે સુર્મા આંખો મેં પાક ઇસકી,
હમકો હૈ પાક કરતી તાસીર^૧ પાક ઇસકી. પ્યારાં

મીઠિને ઇમકી ક્યા ક્યા જગમેં હૈ ગુલ ખીલામે,
ચુન ચુન કે ફલ છસેસે લોગો ને ધર જનામે. પ્યારાં

થે રામ બી યહી પર ધનસ્યામ બી યહી પર,
ઐમે મહાપુરુષ હૈ ગુજરે લક્ષા કહીં પર ? પ્યારાં

ખતીસ દોટિ ખચ્ચે હૈ ગોદ મેં ખિલાતા,
સમકો યહી ખિલાતા સગકો યહીં પીવાતા. પ્યારાં

ઇસકી હી રોશની હૈ ચહેરે પૈ ને ચમકે હૈ,
હૈ હફિયોં મેં બેધાર^૨ ઇમકાહી તો નમકે હૈ. પ્યારાં

ખાદિમ^૩ ઇસીકે હૈ હમ મખદૂમ^૪ હૈ મેં આપના,
પ્યારા વતન હમાગ પ્યારા વતન હમાગ.

ગુજરાતી

૫૪

“ જય જય ગરવી ગુજરાત ”

જય જય થરવી ગુજરાત !
જય જય ગરવી ગુજરાત !
દીપે અરુણ પરભાત !

૧૫જ પ્રકાશશે જાળ કમુખી પ્રેમ-શૌર્ય અક્ષિત,
તું ભણુવ ભણુવ નિજ મંત્રિ સહુને પ્રેમભક્ષિતની રીત.

ઉંચી તુજ સુંદર ભાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !
ઉત્તરમાં અંબામાત,
પૂર્વમાં કાક્ષીમાત,

છે દક્ષિણ દિશમાં કરન્ત રક્ષા હુન્તેશ્વર મહાદેવ,
ને સોમનાથ ને દ્વારકા એ પશ્ચિમ કેરા દેવ—

છે સહાયમાં સોક્ષાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !
નદી તાપી નર્મદા જોય,
ગહી ને ખીજી પણ સ્થોય,^૧

વળા જોય સુમટના બુદ્ધરમણને, રત્નાકર સાગર,
પરંત ઉપરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકાર—

મંપે સોદે સકુ જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !
તે અણુદિસવાડના રંગ,
તે સિદ્ધરાજ જયમંગ;

તે રંગ યાદી પણ અધિક સરસ રંગ યશે સત્વરે માત,
શુભ શકુન દિમે, મખ્યાદ શોભશે, વીતી ગઈ છે રાત—

જન જૂમે નમંદા સાથ,
જય જય ગરવી ગુજરાત !

—કવિ નમંદ.

૨. ગુણવંતી ગુજરાત.

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત; (ધ્રુવ)
મેળિય તુજ મળિમંડપમાં આ ગ્રામી રહ્યાં અમ શીવ;¹
માત મીડી તુજ ચરણ પડીને મામીએ શુભ આશિષ !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત

મીડી મનોહર વાંડી આ તારી નંદનવનશીર અમોલ, ૩
રસકુલડાં વીણતાં ત્યાં કળીએ નિત્ય કલોલ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સંત મહંત અનંત વીરોની પ્લાઠી અમારી રાત !
જ્ય જ્ય કરવા તારી જગતમાં અર્પણ કરીએ જાત !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંડા ઘેર અરણ્ય વિષે કે સુંદર ઉપવન માંય,
દેશ વિદેશ અહોનિશ અંતર એકજ તારી છાંય !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સરપ સરિતા રસભર અમીઝરણું રતનાકર ભરપૂર
પુષ્પભૂમિ ફળફૂલ ઝંઝૂમી માત ! રમે અમ હિર !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંદુ બુદ્ધભિન, પારસી, સર્વે માત ! અમે તુજ બાળ,
અંગ હિમંગ ભરી નવરંગે કરીએ સેવા સહુ કાળ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઠર પ્રભાત સમાં અજવાળો, ટાળો દો અધાર !
એક સ્વરે સહુ ગગન ગજવતો, કરીએ જ્ય જ્યકાર !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

—અમરદાર.

૩. એક ઐતિહાસિક કાવ્ય.

ધન્ય હો ! ધન્ય જ પુણ્ય પ્રદય !
 અમારો ગુણિપત્ત ગુર્જર દેશ;
 કૃષ્ણ^૧ ચન્દ્રની કૌમુદી^૨ ઉજળો,
 કીધ પ્રભુએ ય સ્વદેશ;
 અમારો ગુણિપત્ત ગુર્જર દેશ. ધન્ય હે
 આર્યનું સાગરતીર્થ પુરાણ,^૩
 તપોવન ભૃગુવસિષ્ઠના બાણ;
 ગીતાના ગાનાગ મહારાજ
 પાર્થના^૪ સારથીનાં જન્દાં રાજ્ય;
 મૌસરોમથી ય જૂનાં,
 કુરુપાંડવથી યે આચીન,
 સોમનાથ, ગિરિનગર, દ્વારિકા;
 યુગયુગ આનવિલીન^૫
 ઉભીને દાસસિન્ધુને^૬ તીર
 બાળવે બસરી ભય સુધીર.^૭ ધન્ય હો !
 રથગેરથગ નવપદ્મવના પુંજ,^૮
 નદી ને તળાવ ઢેરી કુંજ,

૧ અધારીઆના-ચાણી રાતના, ૨ ચાંદની, ૩ સૂર્ય
 ૪ અર્જુન, ૫ આન ખસ્ત, ૬ કાવરપી દરીયા, ૭ પારી પારી
 ૮ રથ,

કામળા કવિતા સમ સુરસાળ
 સિન્ધુ જમ્હા દે મોતીના આળ;
 જગજૂનાં નિજ ગીત ગજતો
 કરતો સાગર આજ;
 કેસર^૯ ઉછળો ધૂધવે ગરવો
 વનમાં જમ્હાં વનરાજ.

ગિરિગિરિ શિખરશિખર સોહન્ત^{૧૦}
 મન્દિરે ધવજ ને સન્તમહન્ત.
 પૂર્વથી પશ્ચિમ વહે પ્રકાશ,
 બહાણુ ભરી બહેતી તેમ નિકાસ,
 મોહી આંગણુ ઉતર્યો જ ધૂરોપ,
 વીણુવા વાડીના^{૧૧} ફૂલરોપ;

વીણી ન વીણુશે પુણ્યપાંગરી^{૧૨}
 અમ રસમૂમિની છાળ;
 જગમોહન મુગ્ધ નગરી જૂવો !
 શું પાથર્યો કિનખાળ:
 નિત્ય નવફૂલે ખીલે અલિરામ^{૧૩}
 લક્ષ્મીમોહ્યે લક્ષ્મીના ધામ. ધન્ય હો !
 ચોળા, ચણિયો, પાટલીનો ઘેર,
 સેંચલે સાજુની સોનલ^{૧૪} સેર;

૯ સિંહની આળ, ૧૦ સોહે-ચોમે, ૧૧ કિંદરથી વાડીના,
 પુણ્ય પ્રકાશતી, ૧૩ બાગ, ૧૪ સોનેરી

છેલ્લે આઝાદી^{૧૫}: હિરભાવ, ;
 સસિત સજ્જનો વદન^{૧૬} જમાવ
 અંગ આજે મેં નિજ અલગેલ
 સાગ્રુમાં દાંકતી રૂપની વેલ;

રાજકેતનમાં, ભાવસોભના,
 સુન્દરતાનો શું છોડ !

આર્થસુન્દરી ! નથી અવનીમાં
 છાત્ર રૂપગુણની ભોડ;

ભાલ કુંકુમ, કર કંઠણુમાર,
 કન્યનાં સન્યા તેજસજુમાર. ધન્ય દો !

ખેતરો ન્દાનાં, ન્દાની શી પોળ,
 નાતળતે ન્દાનડિયા ગોળ;

ક્ષત્રીજાનાં ન્દાનસ રાત્ત,
 ધર્મના ન્દાનકાલ જ સમાજ,

૧૬ ગાળાઈ વર્ણ્ય પૂર્વ
 ન્દાનાં પ્રજનાં તન્ન,

એ પુરાતનના પડખા
 આ અમ છાનજન્ન;

એક ધવેલે જાતાં જલ,
 અમાગ એક મુગ્ધ અમૂલ. ધન્ય દો !

દેશ નિજ તજી ધર્મને દાગ
સાગરે ઝુકોવ્યું સફરી નહાજ
ધર્મવીર પારસીનો સત્કાર
જગતપ્રતિદાસે અનુપ^{૧૭} હિદાર;

ધરસાગી યાત્રાણુનું આ

‘મક્કાનું મુખખાર;

હિન્દુ મુમલમિન પારસીઓને

અહિયાં તોરથદાર;

પ્રભુ છે એક, જૂમિ છે એક,—

પિતા છે એક, માતા છે એક,—

આપણે એકની પ્રભા અનેક. ધન્ય હો !

નથી રમી^{૧૮} સમશેરોના દાવ,

નથી લમ ધણા ઝીંઘા યે ધાવ;

થી ફૂળે કુરુક્ષેત્રની મહાધ

લીધાં મત, જાણે હજી યે પળાય;

એક ઇંડરના વનકેસરીએ,

ભડવીર બાપ્પારાય,

વિશ્વવન્દ સરજકુળ સ્થાપી

ચિતોડ કીધ મશહાંવ:

જન્મભૂમિ દયાનન્દનાં ધામ,

ગાંધીના ગીતાજીવન નિષ્કામ.^{૧૯} ધન્ય હો !

(પદ્ય)

સરતનાં રસિકે રંગીલાં રાંગ,

શુદ્ધિધન ભર્યો શ્રીનગર^{૨૦} સમ

શ્રવણ સૌરાષ્ટ્રી યથાન,

કચ્છના સાહસિક સન્તાન;

ખંડખંડ વિસ્તારતો હિન્દી

મહાસાગર મહારેલ,

તીરતીર જઈ રથાપી ગુર્જરી

સંસ્થાનોની વેલ;^{૨૧}

મહાસાગરના પૃથ્વીવિશાળ,

સુરેવર કીધાં ગુર્જરી બાળ. ધન્ય હો !

વનેવન લીલો ઘટાસોહાગ,^{૨૨}

જગતનો દીપે શું અમુક્ષમ બાળ !

સળવ્યા જેને રસશબ્દગાર,

લતાખંડપ સમ ધર્માગાર;^{૨૩}

ભારતીએ કંઈ ફૂલફૂવારે

અંજલિમાં શું લીધ !

દિશદિશમાં ફૂલધાર ઉડાવી

દિલનાં પરિમળ^{૨૪} દીધ !

હિન્દમાતાની લાડિલી બાળ !

ગુર્જરી ! જય ! જય ! તન ચિરકાળ ! ધન્ય હો !

—હાનાલાલ

૪. ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

જય જય મારા ગુર્જર વીરો !

આવો રંકે, ફકીર, અમીરો ! આજે દિવસ ઉઘ્યો રાજયાત;^૧
ધોધ પ્રકાશ તણા ઝીલીને ઝગમગતી - કરવી મહોસાત;
ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧

આજે લેણી શું તમ સાથે !
સૌથી વસે હૃદયે કે બાધે કિન્તે જ છતાં ખૂંટી તરવાર !
ફેંકા છો સફુ બુઝાં શસ્ત્રો સગ્મે હૃદયનાં નવ હથિયાર !
ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૨

હોમ વિમંબ હવે શો કાલો !
ધપતા ધપતા આગળ, આલો : અમર રહી શુભવું છે આજ;
ધબ રહી છે આ તમ કરમાં, ને ભારતની અમુસખ સાજ !
ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૩

નથી રુધિરર રસવવાં કાનાં;
નથી હૃદય મીરી અરિઓનાં^૪ નિજ હૃદયો કરવા પ્રશુભંગ;
નથી વિજયના રંગ રધિરમાં જ્યાં જન રક્ત ભરે ઉરગંગ;^૫
ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૪

૧ સળિયાત મઈએ એવા-સળિયામણો, ૨ મોખરે, ૩ સોહી,
દુરમન, ૪ હૃદયથી ઝગમગમાં,

પ્રેમ વસે ત્યાં દેવ રહે ક્યાં ?

આકાશે અંધાર વહે ક્યાં, જ્યાં દિનકરનો^૬ થાય પ્રકાશ ?
જાનદોષ^૭ સળગ્યો જ્યાં અંતર ત્યાં અજાન તણો છે નાશ ;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

મરદાની મુજ ગુર્જર વીરા !

કાર્યધુરંધર, શર અધીરા ! મુખ યૌવનનો ગર્વ પ્રતાપ ;
અંગ રધિર ઉછળે નજર અડતાં ; ભરો હરોને હર્ષ અમાપ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

ભૂત^૮ બધું પાછળ છે મૂક્યું—

આજ ઉઠે નવજીવન ફૂક્યું, દુનિયા બધે નવી દેખાય !
નવ આવશે નવ હારયે ધસવા આજે પાદ^૯ અધીરા થાય ;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

મુખી પડ્યા કે હકયા પછાડી ?

ધસો ધન લ્યો હાથ ઉપાડી, ફરકાવ્યા જાઓ ધુનભેર :
ધર્મભાર શરો જ વહે એ—એક પડે ત્યાં ઉઠે તેર !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

કાણુ વિકટ પથ કહી ડરાવે ?—

પર્વત પરથી ફટી હાવે^{૧૧} સાગરને બાંધીશું, બાથ !
જંગલ તોડી મંગલ કરશું, ખતાવશું બળવંતા હાથ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

આપણું ગુણગરવા ગુજરાતી !

કૃષ્ણધરા અદ્ભુત મદમાતી, ભારતયુદ્ધ જિતે લાડવીર;
સાહસ, શૌર્ય, અડગ અમથી જે થળથળમાં^{૧૨} આજે રણધીર;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૦

આવો નવરસના રઢિયાળા !

ગિરિગબ્ધરમાં ભરી ઉઠાજ કેસરિયાશુ^{૧૩} રમતા બાળ !
વાધમજ પકડીને કરતા કાઠી થોડીના રખવાળ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૧

તીથે તીથે શુચિતા^{૧૪} સ્થાપી :

ગરવી સાબમતી ને તાપી, ભરે નર્મદા નવનવ નર;
શુણી ગોમતી, સરસ્વતી ને દમણગંગાનું જળ શર !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૨

છે અદ્ભુતતા એ કંઈ જૂદી !

પશ્ચિમ સાગરનાં જળ ફૂદી હેંછળા ગગન કસે^{૧૫} ભ્રમ;
વિધ્ય અને ગિરનાર દિશા બે ઉભી ઝીલે પડતું બોમ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૩

એવાં ઓ ગુર્જર મંતાનો !

દેવંદુ, પારસી, મુમલમાનો, ખ્રિસ્તી, બૌદ્ધ કે જૈન અલેલ !^{૧૬}
ભુજશું ભુજ^{૧૭} લીડીને આવો : એક જ પ્રેમતણી છો વેવ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૪

૧૨ સ્થળ સ્થળમાં, ૧૩ સિંદ સાથે, ૧૪ ખવિતણ, ૧૫ ને
કસોડી માટે ૧૬ નાદે તે હો, ૧૭ દાગથી દાગ,

અહો અડગ બાંધવ ટેકીલા !

દેવ વિષે બનવું નવ જીલા,^{૧૮} દેવ કદી નવ આપે જીત
અંતરરિપુનો^{૧૯} કરો પરાજય પ્રથમ અખંડ પુરી ઉર પ્રીત

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૫

દેવે શું રહેશે અથડાયા ?

હજાર વર્ષતણી જડ માયા પડી હૃદયમાં છે પથરાઈ,
ઉઠેલતાં પરદોષ ઉરે તો નિજ અંધાર^{૨૦} વધે ધુધવાઈ;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૬

લોચનના પડદા^{૨૧} છો ખોલી !

ભૂત^{૨૨} બધાં ખાતાં ઉર ફાલી તેને પ્રથમ કરો બળહીન;
સ્વાત્મબળે ઓ ગુર્જર વીરા ! ચતું આપણે છે સ્વાધીન !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૭

રહેવું શુદ્ધ વચનમન કર્મે :

સાર એ જ દીકો સહુ ધર્મે, તો કમમ થઈએ પતિત નિદાન ?
પ્રેમ તહીં પિંકાર રહે નહિ : પિંકારે નહિ પ્રભુનું સ્થાન.

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૮

એવા શુદ્ધ બનીને આવો !

પહી અડગ તમ પગ હિડાવો, હજાર જાતીનું ત્યાં જોર;
જયકુકુંભનાં પડગે પગલાં ડગલે ડગલે ઠારેઠાર;^{૨૩}

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૧૯

ઓ આ થાય બને અજવાળાં !

ઉધડ્યા પુણ્ય પ્રભાત રસાળાં ! ઉપડ્યાં ભાગ્ય ભરેલાં દેશ !

રણસિંગાં કુંડાય ફરી આઃ કર્મતીર ! હકસો નવ લેશ^{૨૪} !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

સ્વપ્ન ફળે જીગજૂતાં સાંચે :

દેવ દિરસ્તા ઉતરી રાચે, પયગંબર ને પીર અનેક ;

સગાઈ સ્વર્ગે તણી ભૂલેલી દદ બંધાશે ફરી વિશેષ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૨

કુંકુમયાળ અનેરી લાવો !

પત્નીઓ, પુત્રીઓ, આવો ! માતાઓ, ભગિનીઓ સર્વ !

પડખે અમ ઉભીને રાખો ગરવી ગુજરાતભૂતો ગર્વ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૨

જમ જમ મારા ગુર્જર વીરા !

આજ અધીરા ઉરના ચીરા જીવનને જાણે નહિ જોખ,^{૨૫}

મરવું તો યરાને ગરવું^{૨૬} કાયર ખોળે ધરના ગોખ ;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૨

સ્વેત^{૨૭} ધન ભારતમાં રાખો !

યાશે પુણ્ય વરસતી, તોપો, શરો સદુ ચણુગાર સ્વરૂપ ;

જગખંધુત્વ ભણી તમ દ્વારે દુનિયા યાશે નવીન અનૂપ !

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ૨

—અખરદાર.

પ. “ એ ભૂમિ અમારી ”

એ ભૂમિ અમારી . મૈયા અમારી ;

. કાણુ અવર ? કહેશે નિઝની ?—

ન દેઉં ઉચરવા—ટેક .

એ સ્વદેશ માટે, દાર રણયરે

પ્રાણુ આહુતિ દઉં સઝની;

ન ચાહું ઉગરવા—એ ભૂમિ .

પરાધીન થઈ ટપલા રહેવા

દાંત પડે શિરં ચરમ ભરી !—

ભહું એથી મરવું—એ ભૂમિ .

શુભામ કાફર કાયર પ્રહરી

હિન્દુ કાળા નામે હરી !

ભહું એથી મરવું—એ ભૂમિ .

સકે ન કાંઈ કરી એ ‘બાળક

મરદમૂઝ મુખ હણુ ન ખાલી

હાથે શાં મહેણા—એ ભૂમિ .

વણુજામાં ઉછર્યો તે ફાલે

ફળે બળેથી ઉઠના !

હાથે શાં મહેણા—એ ભૂમિ .

નથી રાંકડા, નથી ખાધલા,
 નથી રહેવા નિત્ય દાસં સુખા^૬
 કયમ ગાજી ન કહીએ !—એ ભૂમિ. ૫
 હઉં સ્વધર્મ રંગી, સ્વધર્મ સંગી^૭
 સ્વદેશ જંગી^૮ પ્રેમે લિંગ્યા !
 હરિ એકજ હૃદયે—એ ભૂમિ.
 —સ્વ. હરિલાલ મુવ.

૬. “ મારી ભરતભૂમિ ”

મારી ભરત ભૂમિ !
 રૂપાળી, રહીઆળી, યશાળી,^૧ સુશીલ પુનિત !^૨
 તારા ચરણ સુખી,
 આનંદે વંદુ જય જય હરદમ નિત્ય !
 દુનિયામાં દેશ અનેકજ છે;
 સૌ સામાં શંક વિરોજ છે ।—
 પણ તુતો અતૌકિક^૩ એકજ છે !
 મારી ભરત ભૂમિ—

૬ સરખલા, ૭ અધકમી, ૮ દેશ માટે જંગ મથાવનાર.
 ૧ યશવાળી, ૨ ફરીફરી ૩ વિરોધતા, ૪ બેનમૂન,

પણ આવે હિમાલયની હારે ?
કાલીનુરે અન્ય હીરા હારે;
વણ શેષડી સરસ સાકર^૫ કપારે
મારી ભરત ભૂમિ—

સ્થળ સ્થળ મોહે
નવરંગી રમણી મનડા મોહે
ભણે વાડી વિશ્વંભરની^૬ હોએ—
મારી ભરત ભૂમિ—

સાથે વિશ્વંભરવાની તું ઝાઝી;
સમૃદ્ધિ સ્વાભાવિક બધી સાથ,^૭
તને પ્રભુએ કરી પ્રિય પ્રમુખાણ,—
મારી ભરત ભૂમિ—

ઝીએ પણ અખળા જે બાકી,
તેણે દેશભાક્ત સખળા^૮ દાખી;
ધતિહાસજ છે એનો સાખી,—
મારી ભરત ભૂમિ—

તારાં કાર્ય ત્યારે ચવને બાળ્યાં,
મહાશિળ^૯ નિર્મળ ભુદ્ધિવાળાં;
અહા ! “દેવા કમાડે પડે ન તાળાં,”
મારી ભરત ભૂમિ—

ચેલું નિલ પુનિત તવ રજ ચૂમી,
 ધન્ય ભાગ્ય નવપનાતું જન્મ ભૂમિ
 તારી ભક્તિ રંગેરંગ રહીજ ધુમી,
 મારી ભરત ભૂમિ—

—સ્વ નવલરામ.

૭. ભવ્ય ભરતભૂમિ

[૧]

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આએ—
 વડી બ્રહ્મવેદિ અમ આએ,
 વસિષ્ઠ, વિશ્વામિત્ર, અગિરા, ભરદ્વાજ, ઉશલકાદિના
 શુદ્ધ સનાતન બ્રહ્મતેજથી જે ઝગદગે સદાએ,
 અમ ભવ્ય ભરતભૂમી આએ—
 બહારસે ભીના ઋષિવરની બ્રહ્મવેદિ અમ આએ !

[૨]

અમ ભવ્ય ભરતભૂમી આએ—
 વડુ તપોવન અમ આએ,
 બાહરાયણે વ્યાસ, જૈમિનિ, કણ્વાદ, ગૌતમ, કપિલ, પાણિનિ,
 પતંજલિ, વાત્સાયન, આદિની
 મૌન વાણી જ્યાં હજીએ હિતસુક કણે નિત્ય પીવાયે,

અમ લવ્ય ભરતભૂમિ આએ—

ચંદ્રવી ધ્યાનક્ષીન મુનિનું તપોવનજ અમ આએ !

[૩]

અમ લવ્ય લૂંમ આએ—

વહું પુણ્યભુવન અમ આએ.

અક્ષવાહિની ગાર્ગી અરૂંધતી, મૈત્રેયી, સાવિત્રી સીતા સતી,
દમયંતી, દ્રૌપદી, તારામતી, કમલાવતી, દુર્ગાવતી, કુલવતી
સતીની શાશ્વત કીર્તિ ગાઇ ન્યાં કુલવધુ કૃતાર્થ થાયે,

અમ લવ્ય ભરતભૂમિ આએ—

સરસ્વતીની લાડલી સખીનું પુણ્ય ભુવન અમ આએ !

[૪]

અમ લવ્ય ભરતભૂમિ આએ—

વહું વીર ક્ષેત્ર અમ આએ,

ભાર્ગવ, રાધવ, બીષ્મ, બીમ ને દ્રોણ, કર્ણ અમેમન્યુ અર્જુન
મૌર્ય શકારિ, સિદ્ધરાજ ને હડ હમીર ચહુઆણુ તાજ તે
પૃથુ જયમલ પ્રતાપ આદિને

નામે અમર ઉજાળે હિર ન્યાં આર્યતણાં ઉત્સાહે,

અમ લવ્ય ભરતભૂમિ આએ

સતકીર્તિ રાસક વીરવર્ચનું વીર ક્ષેત્ર અમ આએ !

[૫]

અમ લવ્ય ભરતભૂમિ આએ—

વડી દાવ્યકુંજ અમ આએ,

રામાયણ ભારતના ઋષિ કવિ; કાળિદાસ, ભવભૂતિ, ભારવિ,
દંડી, બાણ, જયદેવ, હાલ કાંવ પ્રવરસેન, સુરચંદ, ચંદ રવિ,
ગુલસી, પ્રેમાનંદ પુરા કવિ, ભારતેંદુ બંકિમ ત્રીપાઠી વળી ૪
નવીન પ્રસાદી રસામૃતની જલ્દિ અપૂર્વ અવનની પાથે
અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આએ-

અમર કવીશ્વરની કાડામણિ કાવ્યકુંજ અમ આએ !

[૬]

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આએ-

વડી આર્ય માત અમ આએ !

ચરણ પખાળે જલધિ પ્રીતથી, વડ્ઝલુ પૂજે પુષ્પ પત્રથી,
ભાનુ કરે ત્રણ કાળ આરતી, વાયું વાયે ત્રિવિધ સદા ગતિ,
નિર્મળ નદીઓ લલિત લાસ્યથી મૃદુ મર્મર કલરવ-વિલાસથી
સુજય દીસે દરા દિશ પ્રકાશતી,

પ્રેમતણે ઉપહાર અર્પી વળી જય જય જય જન ગાયે-

જય જય જય જય જન ગાયે,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આએ-

ભૂમંડળ ચંડન જનનંદન ધન્ય માત અમ આએ !

—કેશવલાલ મુન.

૮. માડીની ઝુંપડી

દુઃખીયાનો વિસામો રે, માડી તારી ઝુંપડી,
 રણ વગડાનો ઊંચો રે આંધળાઆની લાકડી.
 કુંજ નિકુંજે સમી વશ્કરી,^૧ નિર્ઝંરીઆં^૨ સંતાય
 અમલ^૩ કમલ દલપર પંખીડાં, બહાલીલાને ગાય,
 રઢિઆળા એ વાડીરે, સોહવતી^૪ ને ઝુંપડી
 આજે ખાવા ધાતી રે નિર્જન રણમાં ઝુંપડી—દુઃખિયા.
 ધર્મ કર્મ રસ કસ હુટાયાં, ધર ધરવખરી^૫ હીર,
 જી મંત્રતિ સત્ત્વ હુટાયું ખેંચાયાં તુજ ચીર:
 હુટાતી એ માડી રે, ખાલી તારી ઝુંપડી;
 ખાલી તોયે મ્હારી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખિયા.
 ધન મંચી ખેતર સુકવીયાં, દવ ગ્રેયો ચોપાસ,
 રાતી વિશુતી આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ,
 તેને રહાડે રહાતી^૬ રે, માડી તારી ઝુંપડી;
 ચોપણીઆં શી પાતી રે, આછી જાડી રાખડી—દુઃખિયા.
 વન^૭ વિંટયાં મિંચાણે મધનાં, અવશ પડ્યાં તુજ બાળ.
 મામ ઠ્યાને હડધુત કરીને રણવગડે દે માર;
 અઠ^૮ લેવા ધાતીરે, તેને માતા રાંકડી,
 શીંગા ઊંચે ધાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખિયા.

૧ વેણી, ૨ ગરણાં, ૩ નિર્મળ, ૪ સોદામણી લાગતી,
 ૫ રાચરખીડાં, ૬ સોદમાં ધાતી, ૭ ગરદેરા, ૮ બોલાધર્મ.

અલ્પકલ્પ કાળે વનવનદે વિંઝે તુજ બાહુડાં પાંખ,
 અલ્પ સુખદુઃખનાં દહાણાં લેવાં, - ઠરતી તુજ પર આંખ,
 એતે તું મંધરતી રે માતા મ્હારી દુબળી;
 અબુનો પંથ દાખવતીરે, માડી તારી યુ'પડી—દુઃખિયા.
 તુંજ જીવન અમ તું સ્વર્ગ, તુંજ સુધાનો^{૧૦} સાર
 મૃતિમતી વતસલતા દેવી, તું સુરલોકનું^{૧૧} દાર;
 નંદનવન શી બહાલી રે, અમને તારી યુ'પડી,
 જન્મમૃતિમત પાળીરે, શબ્દગારીયું યુ'પડી—દુઃખિયા.
 —રવ. જીવાભાઈ પટેલ.

૬. ઓ ભરતભૂમિના પહાડો !

ઓ ભરતભૂમિના પહાડો !
 તમ શિર પૂર્વા આકાશ,
 તમ જેના જન્મમાં બીજા
 નથી ઉત્તર^૧ કોની ખાસ !
 છે પ્રાદ પ્રતાપ તમારો,
 'તમ ભગ્નજ છે ભંડાર !
 મુજ ભરતભૂમિનો જન્મમાં
 વરતાવો જપ જપકાર !

ઓ ભરતભૂમિની નદીઓ !
 તમ મુદર ચિત્ર ચરિત્ર !
 તમ જેવી જગમાં ખીજ
 નથી કાઈ પરમ પવિત્ર !
 મુગધારી, ધીરી, ધીરી,
 તમ પુણ્યકથા આવાર,
 મુગ ભરતભૂમિનો જગમાં
 વરતાવો જય જયકાર ! ૧ ૨
 ઓ ભરતભૂમિના પુત્રો !
 મુગ દેશતણા નરરત્ન !
 ને. ગયા મુગની ધરણી
 કરીને કંઈ સાખ પ્રપલ્લ !
 તમ સૌંદર્ય અને તમ પ્રીતિ
 ભરજો વીરા સદુ દાર !
 મુગ ભરતભૂમિનો જગમાં
 વરતાવો જય જયકાર ! ૩
 —ખખરદાર.

૧૦. હિન્દ કીર્તન

ઉપકાલ સમ ઉજાવલમમલ
ઉપાખંડધર એકજ હિન્દ ।

હિમમંગાધર, અરણ્યતરણ
રસ ગૌરવગૌર તપેશ્વર હિન્દ ।

હિન્દ અહા આત્મનયોતીન્દ તું ।
પ્રતાપ રશ્મિ તુંજ રવીન્દ !

પ્રયંડ નવાલા ઉમ ઝળહળે—
રોમ રોમઃ પ્રિય સ્વદેશ હિન્દ ।

સતીશ સમ લલ્ય મહા નાયક
સ્વરૂપ મસ્ત પરમાત્મ પ્રકુલ ।

તુજસમ સંસારે ભોગી ગણુ—
તેગીશકાદિ તું પર ફલ ।

હિન્દી મહારાષ્ટ્રીય સમાજે
ભક્ત સપૂત તુજ ભગવે બેખ—

અણુ રાજ્યનો પ્રાણજલ ઝુંડો—
ધરી ઝૂઝે જગ ભોલુ સુરેખ.

પૃથ્વીના પાર્થિવ ધન્દુ તું
પુરી ધૂમશે પૂર્ણ કલાપ,

મક્ત ચાર ચન્દની ને ચન્દન
જમના દરશે કંઈ સેતાપ ।

દેશદેશના સ્વરાજ્યસ્વર્ગે

લોકહિતનો જનશે ઈન્દ્ર

• જગના જન રાજ્યે હું રક્ષક

પ્રભુ પેગામે રહેશે હિન્દ !

—લાલત.

૧૧. એક દિન એવો આવશે

એક દિન એવો આવશે

ન્યાયે અમીઝરણાં ઝરંતા પૃથ્વીનેય પલાળશે

એક દિન એવો આવશે.

કળિકાળમાં^૧ પણ વીર એવા આર્યભૂમમાં પાકશે,
નિજવીર્યથી ભૂમિભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજાવશે. એકં

રામ, અર્જુન, ભીષ્મ જેવા કર્ણ, મંગ પ્રતાપ ને,
હમિરાજ, યોગીરાજ, ગુર્જરરાજનેય જુલાવશે. એકં

શિખિરાજ, ભગિરથરાજ સમ પરમાર્થજીવન ગાળશે,
મેવાડના ભડ ભીષ્મ ચંદારાજને વિસરાવશે. એકં

પરશ્વહનિ^૨ વસિષ્ઠ વિશ્વાગ્નિ ઋષિના પાદને,
પ્રેમે નમી નિસ્વાર્ય નેતા આર્યાવર્ત ઉદ્ધારશે. એકં

આત્મજ્ઞાન પામી જધા આ પુત્ર ભારતવર્ષના,
 નિર્ભય તણી મૂર્તિ જની સૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે. એક
 આ દેહ કાચો કુંભ^૩ આત્મા નિત્ય^૪ દિવ્ય પ્રકાશશે, ^૧
 દહ સત્યપર એ શત્રુના સંઘામમાં સૌ ચાલશે. એક
 આ કુન્દ^૫ ને જૂખના પડે પોકાર ચારે દેશથી,
 ત્યાંથીય મંગળ ગીતના ધ્વનિ મંદ મધુરા ચાલશે. એક
 મરુ દેશના^૬ જોની ઉજડ જૂમિ સર્વ ભારતવર્ષની,
 ફળ પુલકથી લચી સુંદરી સમ એકલી અહીં મહાલશે. એક
 અહીંથી મહાવીર મહારથી ટંકાર કરતા શત્રુના,
 પરદેશમાં જઈ રાજ્યના^૭ શુદ્ધ ધર્મને શીખવાડશે. એક
 પૂર્વે યથા નહોતા વળી સ્વપ્ને ન તર્કયા^૮ વીર તે,
 આ પૃથ્વીને ઠરી સ્વર્ગ સર્વે દેવનેય ઉતારશે. એક

—મગનભાઈ પટેલ.

૧૨. જન્મભૂમિનું જય મંગળ

- જેય મંગળ પ્રિય જન્મભૂમિનું ગજવીએ :—
 બગીચ સમ વિરલ વીર, ભારતી સુભટ સુધીર,
 ઉર સમુદ્રને દિઆણ્યે ઉછાળીએ— ૪૫૮
- જાનની આંક શુભીએ, ઝનુની રંગ ઝીસોએ,
 આત્મબળ—ઉત્તરથી બધું ઉછાળીએ— ૪૫૯
- સત્ય અર્થ સત્ગત, યાઓ, વિજય વાવડો ઉડાવો,
 વીર ધર્મથી ધરા, સદા ધુળવીએ— ૪૬૦
- સત્યથી સચવાય સ્વાત્; સમજીએ યહ પ્રવૃત્ત,
 શુભીએ ઝમુભી જંગ તો મચાવીએ— ૪૬૧
- ભૂતળ ફેડી ફેડીએ, હંડી જડો ઉખેડીએ;
 દોર ને દમામ દેશનો જમાવીએ— ૪૬૨
- શિપતિસમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃત્તિયત યોજીએ,
 જાનને સ્વદેશ કાજ કો ન દોમીએ— ૪૬૩
- માતૃદીન દુઝાય છે, સપુત ! પીડા પિજનીએ,
 દુઃખ દિપારીએ, ઉમંગને વધારીએ— ૪૬૪
- દેશમેવના સ્વધર્મ, અન્ય ન કરવ્ય કર્મ,
 આત્મભાવથી બધું પ્રભુમય પિજનીએ— ૪૬૫
- સંલિત.

૧૩. અમારો દેશ

અમે ભરત ભુમિના પુત્રો !
અમ માત પુરાણ પવિત્ર,
રે જોના સુંદર સુત્રો
ઝલકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર;

અમ આંતરને ઉદ્દેશી
કરશુ હોઝાર હમેશ;

અમે દેશી, દેશી, દેશી* !
ઓ દિવ્ય અમારો દેશ ! ૧

અમાર વિષે અધડાતો,
કે કરતાં ભવ્ય પ્રકાશ,

પડતાં રડતાં રગડાતાં
- કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ;

પળપળ અમ ઉરનિધિએ^૧ શી
હા ઉછળે ઉર્મિ અરોપ^૨ !

અમે દેશી, દેશી, દેશી !
ઓ દિવ્ય અમારો દેશ ! ૨

* ' અમે દિન્તી, દિન્તી, દિન્તી ' એમ યનુ નવાવે ઉ.
૧ હૃદયસાગર, ૨ અખંડ,

ક્યાં દશે હિમાલય જેવો ?

ક્યાં પુણ્ય પવિત્ર જ મંગલ ?

ક્યાં મળે અવૈકિક એવા

સહુ દેશ તણા બહુ રંગ !

ક્યાં મુનિ ધમરજન જેશી

કરતા પ્રભુ પંચ ઉજેશ ?—

અમે દેશી, દેશી, દેશી !

ઓ દિવ્ય અમારો દેશ !

૩

ક્યાં રામ સુધિષ્ઠિર ધુમ્બા ?

ક્યાં ગર્ભ્યા અર્જુન બીમ ?

ક્યાં રજપુતવીર ઝંઝુમ્બા !

બલ દાખવના અસીમ !

રે ભૂલીયે તે રીતે થી,

અમ અંતરથી લવસેશ ?—

અમે દેશી, દેશી, દેશી !

ઓ દિવ્ય અમારો દેશ !

૪

નથી રે જીવતું પરજ આસે;

હે પારખી આસ નિરાસ;

નથી દર ધરવો કે પામે,

સ્વાત્મનો ઉત્તાસ;

કંઈ પુણ્ય પ્રભાજ પ્રવેશી,
અહીં દે અમને ઉપદેશ—

અમે દેશી, દેશી, દેશી !
ઓ દિવ્ય અમારો દેશ ! ૫

ધમ ધમ ધરણી ધ્રુવવીશુ,
અમ દેશ તણા કરી ગાન,
જય જય જયનાદ કરીશુ,
દર્પશુ મોવા અમ પ્રાણુ !—

ઓ ભક્તિ વશાં લિર, તે શી
દેલો શક્તિ પરમેશ !

અમે દેશી, દેશી, દેશી !
ઓ દિવ્ય ! અમારો દેશ ! ૬

—અમરદાર.

૧૪. જનની સેવન.

જનની સેવનનો મધુર્મધુરો^૧ અવસર ક્યાં મળેરે,

અવસર - ક્યાં મળેરે, જંગલમ્બૂ ફળેરે,

નવનિધ લાડે નિશદિન-શુદ્ધવે,

ઊરહીર^૨ પાતી- હૈયે, હુલવે,

અદ્ય સાહે અણ અમિત^૩ બારનું ક્યાં વળેરે;

જનની०

મધુપુર ગૌરવ વદને મલકે,

મંજુલ મોહક અન્તર ઝલકે,

નવનવ સાંજે^૪ શીખ^૫ દે સાને^૬ પળે પળેરે;

જનની०

ઉત્તમ શોણિત^૭ જનની કાળે,

રેલાયે શં વધુ કે'વાશે,

કિરમતે ક્યાંથી બારતિ હિત કાયા ફળેરે!

જનની०

—વસંતવિનોદો

૨૫-સ્વદેશભક્તિ

સ્વદેશની ભક્તિ રે, કે કોઈ, વિરલા, જાણે
સ્વતંત્રતાના રસની રે,
હેજત, કોઈ પરમાણેરે.

* * * *

તણે પદાર્થ છે દેશ ભક્તિમાં,
ધર્મ અર્થ વળા કામ;
સ્વદેશ ભક્તને દેશની પ્રીતિ,—
મોક્ષ, એ, સુખ કેરે ધામ;
કે કે એ નહિ બીજું રે,
મસ્ત એ દેશ અભિમાને.....સ્વદેશની.

માટે સ્વદેશીઓ બધા મારા,
ધરી અંતર આ ઉપદેશ,
ભરતભૂમિ પામી ઉદય દિનોદિન,
હિંજળી રહે હમેશ

કે એમ કરે ઉચ્ચમરે,
ચુકા નુ યોદ, નિશાને.....સ્વદેશની.

—૨૫. હરિલાલ મુવ.

૧૬. ભારતભૂમિનું જયકીર્તન :

મગી સર્વ ભારત મંતાન, એકતાન મન પ્રાણુ!

ગાઓ 'ભારતનાં' યશોગાનં;

ભારતભૂમિ તુલ્ય નહિં કોઈ સ્થાન,

નહિં અદ્રિ^૧ હિમદ્રિ સમાન,

ફલવતી વસુમતી, ઓતસ્વતી પુણ્યવતી,

શતપંક રતનું નિધાન;

ગાઓ ભારતનો જય

જય ભારતનો જય

ગાઓ ભારતનો જય

શુ ભય ? શું ભય ?

ગાઓ ભારતનો જય.

વિરયોનિ આ ભૂમિ વીરની જનની.

વ્યાપી રહી અશનિરજની,^૨

સુગન્ધોર એ તિમિર^૩ - કહિં નહિ રહે ચિર,

દેખા દેશે દીપ્ત દિગ્ગમણી.

—શાગો,

રામભૂમિ,^૪ કર્ણાટક, કુર્ગ, મધ્યપ્રાન્ત;

માલવ, સિન્ધ, પંચનદીધામ;^૫

બંગ, મદ્ર,^૬ ગુર્જરાપ્ત, મદારાપ્ત, સૌરાપ્ત,

અહોર ને રાજપુતસ્થાન.

—શાઓ.

^૧ પહાડ, ^૨ અપાનરૂપી શક્તિ '૩ અધમાર, ^૪ અગ્નિયા,

^૫ પંચનદી, ^૬ મડાસ,

હિન્દુ, જૈન, જિન, જૈન, ખ્રિસ્તિ, મુસલમાન,
પારસીક, ચાહુદી ને બાહી ;

ભારતના સહુ પુત્ર, યજ્ઞ, પરસ્પર મિત્ર,
ધારી ચિત્ત-ગણુના સમાન. —ચાઓ

હિન્દુમૂખી દુઃખ કુખી, દોરિદ્ર્ય વિસ્તાર,
સંપત્તિ કરી વારેવાર ;

ઉઠી ઉઠી રે ઉત્સાહે માગી માગી પ્રભુ સાહે,
ધરી હસ્તે કરે રે ઉદ્ધાર. —ચાઓ

કેમ કરે ભીરુ કરે સાહસ આશ્રય.
‘યતોષર્મસ્તતોજય :

છિન્નભિન્ન હિનગણ ઐક્યથી પામશું બલ ;
માતાંમુખ ઉજ્જવલ કર્યેથી શું લય ? —ચાઓ

—૨૫. હરિલાલ કુવ.

૧૭. કોની કોની છે ગુજરાત

કોની કોની છે ગુજરાત

કોની કોની છે ગુજરાત ?

પૂર્વે જોઈએ વળી આજે

કાંઈ રીતની તોપણ ને વળી

આર્ય-ધર્મને ગુપ્તી રહ્યા.

(૮૫)

તેની તેની છે ગુજરાત—
પછી હોય ગમે તે જાત—
તેની તેની છે ગુજરાત.

વળી પરદેશી બીજા જોને
જુમીએ પાળા મોટા કપાં
પરધર્મી પણ દિત ધમ્મનારા
માતતણુ, તે બાઈ કપાં

તેની તેની છે ગુજરાત—
પછી હોય ગમે તે જાત—
તેની તેની છે ગુજરાત.

નર્મદ 'કે' ગુજરાતી ભાઈઓ!
માતને અર્થે સંપ ધરે,
ખતે બંધન તોડી રણે સહુ
જુમી જયસુખ જમે ભરે,

પ્રેમ શોધને કરી પ્રખ્યાત,
તે તે સહુની છે ગુજરાત—
તે તે સહુની છે ગુજરાત—

—કવિ નર્મદ.

૧૮. ભરતભૂમિનું જયગીત.

ભરતભૂમિના રાજ પુત્ર તે રહ્યા અમે શું રડી રડી
 રહ્યા અમે શું રડી રડી
 ખળખળતા ઉછળે બીજા ત્યાં રહ્યા અમે શું પડી પડી

શું ગયા રામ ને કૃષ્ણ અમારા વીરા
 બીમાર્જુન આદિ ગયા શું પાંડવ ધીરા
 શું ગયા દ્રોણ ને કર્ણ બીષ્મ ભડ ગાહી
 ધૃત્યુ જયમત્ત સિદ્ધ મતાપ અને સિવાજી

એ સહુ વીરાએ વરસાવી જ્યાં સૌર્યતણી ખુબ્બ ઝડી ઝડી
 સૌર્યતણી ખુબ્બ ઝડી ઝડી

—ભરતભૂમિના.

ક્યાં ગંગા જમુના વળી બ્રહ્મપુત્રા તે
 ક્યાં સિંધુ તાપી નર્મદા સાબરમતી ક્યાં તે
 ક્યાં કૃષ્ણા ગોદાવરી અને કાવેરી
 ક્યાં મહા નદી ને મહી વીરલી ધણેરી

એ સર્વ નદીતુ પૂર ઉછળતુ ગયુ હવે શું ચડી ચડી
 ગયુ હવે શું ચડી ચડી

—ભરતભૂમિના.

(૮૭)

ક્યાં ગયું બહાનું 'તેજ', શૌર્ય-ક્ષીનીનું
ક્યાં ગયું વૈશ્યની વૃત્તિ, 'યયું' સૌ હીલું
શું ગયા 'શર' રક્તપૂત, 'ધર' મુર્ખની
શું ગયા 'મરાઠા' વીર આધિ 'વરતી'વી -

એ 'સંતુની' હવે શું કયા કયાને વાતજ કરશું બડી બડી
વાતજ કરશું બડી બડી

—ભરતભૂમિના—

શી 'સુરોપ' કરી 'ધન' આજ 'દરકા'એ
શી 'વૃદ્ધિ' કરી છે 'આજ' 'અમેરિકા'એ
બાપોન મંચુ શું 'અર્જિ' ધરા કંપાવી
જગ ભેષ રહ્યું છે શૌર્ય, 'કુતુક' દર્શાવી

ઓ, આમે ત્યારે શું સુતા યાડી ખુબ પરસ્પર લડી લડી
ખુબ પરસ્પર લડી લડી

—ભરતભૂમિના—

શું હૃદય થયાં છે આજ શત્રુ કંઈ એવાં
'લાગે' ન કદુષ વચનબાણ, વળનાં જેવાં
શું ગયું હશે ચૈતન્ય, જડત્વ સમાયું
શું દેશભક્તિનું પ્રેમઝરણ સકાયું

રે વીર બંધુઓ એ દૌનપશબો સુણીશું ક્યાંસુધી ધડી ધડી
સુણીશું ક્યાંસુધી ધડી ધડી

—ભરતભૂમિના—

૧૮. ભરતભૂમિનું જયગીત.

ભરતભૂમિના રાજ પુત્ર તે રથા અમે શું રડી રડી
 રથા અમે શું રડી રડી
 ખળભળતા ઉછળે ખીખળ ત્યાં રથા અમે શું પડી પડી

શું ગયા રામ ને કૃષ્ણ અમારા વીરા
 બીમાર્જુન આદિ ગયા શું પાંડવ ધીરા
 શું ગયા દ્રોણ ને કર્ણ બીષ્મ ભડ ગાછી
 પૃથુ જયમલ સિદ્ધ પ્રતાપ અને શિવાજી

એ સહુ વીરોએ વરસાવી ક્યાં શૌર્યતણી ખુબ ઝડી ઝડી
 શૌર્યતણી ખુબ ઝડી ઝડી

—ભરતભૂમિના.

ક્યાં ગંગા જમુના વળી બ્રહ્મપુત્રા તે
 ક્યાં સિંધુ તાપી નર્મદા સાત્રમતી ક્યાં તે
 ક્યાં કૃષ્ણા ગોદાવરી અને કાવેરી
 ક્યાં મહા નદી ને મહી વીરલી ધણેરી

એ સર્વ નદીનું પૂર ઉછળતું ગયું હવે શું ચડી ચડી
 ગયું હવે શું ચડી ચડી

—ભરતભૂમિના.

(૮૯)

ક્યાં 'મધુ' બાહુનું 'તેજ', શૌર્ય-હિંમીનું
ક્યાં 'મધુ' વૈશ્યની વૃત્તિ, 'મધુ' સૌંદર્ય-હિંમીનું
શું 'ગયા' 'શર' રક્તપૂત, 'ધર્મ' મુર્ખની
શું 'ગયા' 'મરાઠા' વીર 'આધુ' ધરતીની

એ 'સંહુતી' હવે શું કયાં કયાંને વાતજ કરશું બડી બડી
વાતજ કરશું બડી બડી

—ભરતભૂમિના—

શી 'સુરેષ' કરી 'ધન' આજ 'શર'કાયે
શી વૃદ્ધિ કરી છે 'આજ' અમેરિકાએ
નંપોન મંચુ શું 'આજ' ધરા કંપાવી
જગ જોઈ રહ્યું છે શૌર્ય, કુતુહલ દર્શાવી

ઓ અમે ત્યારે શું સુતા માફી ખુબ પરસ્પર લડી લડી
ખુબ પરસ્પર લડી લડી

—ભરતભૂમિના—

શું હૃદય થયાં છે આજ શત્રુ કંઈ એવાં
'લાગે ન કહુ' વચનબાણ, વળનાં જેવાં
શું ગયું હશે ચૈતન્ય, જડત્વ સમાયું
શું દેશભક્તિનું પ્રેમજરણ સકાયું

રે વીર બંધુઓ એ દૌનપશબો સુણીશું ક્યાંસુધી ધડી ધડી
સુણીશું ક્યાંસુધી ધડી ધડી

—ભરતભૂમિના—

૨ બાહુ, ૩ મોઢું-કાશ, ૪ કાંઈ જે નેવાં, ૫ શૌર્ય

શું પડીશું નહિ મેદાન, સૌર્યથી ધૂમવા
શત્રુને નાખવા હેઠ, પાદરજ ચૂમવા
કેશરિમાળ ધરીને અંગ ઉમંગ ઉમળકે
શું ધુમીશું નહિ રણમાંય રૂધિર ઉછળકે

શું સુઠી થઇ તલવાર અમારી, ફરી ન યારો ખડી ખડી
ફરી ન યારો ખડી ખડી

—ભરતભૂમિના.

આમ હૃદય સૌર્ય અંગાર નથી હોલાયો
સમયે દાવાનળ સમે ઉલટશે ચાલો
ભારતની ધ્વજની હેઠ અમે ધૂમીશું
જયજયજયજય જયકાર રણે જ કરીશું

એ આશા અમારી જયગીતે તે જયકંઠાએ જડી જડી
જયકંઠાએ જડી જડી

—ભરતભૂમિના,

—અખરદાર.

૧૯. ઓ હિન્દ ! -

- ખૂરી ખૂરી હવે ક્યાં સધી જોવું !
 ઓ હિન્દ ! ત્હારું અહિં દુખ શું રોવું ? ખૂરી. ૧
 કળિમાં ખવાઈ તું શરવીર નથી,
 અર્પે જખમ તેમાં તું આ તણાઈ ! ખૂરી. ૧
 ઉંચ મુલિન ત્હારું નુર અમીરી,
 રે શું ધર્યો હવે હાલ ફકીરી ? ખૂરી. ૨
 લમણે તું હાથ રે મૂકી શું ગૂરે ?
 હાલ આ ત્હારો હૃદય મુજ ચૂરે ? ખૂરી. ૩
 દુઃખનું જવાયું છે વાદળ માથે,
 રે કાણુ હાથ ધરી રહે સાથે ? ખૂરી. ૪
 કાણુ ઉદારે રે કાણુ ઉગારે ?
 આ દુઃખસાગરથી કાણુ તારે ? ખૂરી. ૫
 આજ સૈંગાર સૌ ટુળથી વણ્ણવો,
 પૂર્ણ વૈરાગ્ય નિરાશો શું ચૂંટ્યો ? ખૂરી. ૬
 રસ આઠે ત્હારા ગમા કહિં ઉડી ?
 સર્વે જમી કરણા મહિં ખૂડી ! ખૂરી. ૭
 બહુ બહુ રે રહી રાત અધારી !
 ઓ ઈશં ક્યાં છે અરણ્યની પારી ? ખૂરી. ૮
 અદલ પ્રભુ આ સમાધી^૩ મૂકાવો !
 કે મુજ હિન્દ-લે શુભ દિન લાવા ! ખૂરી. ૯

—ખખરેદાર.

૨૦. ભારતમાતા અને તેના કવિઓ

શાશ્વ દટાક્ષવચન કવિને આહિં આજ કહે છે એવાં ?
ભારતના કવિ મુઆ નથી, હા ! આજ ઝરે છે નેવાં,
ભડકા ભડભડે હો !—(મુવ)

તનતમ્બરતણા તારો તો રહે સંદા ઝઝણાતા;
પણ અંગુસિએ બાંધ્યા પાટા, હાથ રલા પુછડાતા :
ભડકા ભડભડે હો !

હોત ન વાણી કંઠ રૂંધાતી, સુખતર^૨ હોત ધડી, તો
ગગનપાર ફેડી જ ગજવતાં ગાત માતનાં ગીતો !
ભડકા ભડભડે હો !

જુઆજ જેવી દિનદિન ભરભર આવે ભરતી ઉરમાં,
પર્વત જેવા તરંગ ઉછળી લા જ શમે અંકુરમાં^૩
ભડકા ભડભડે હો !

હા ! અમંભારતમાત ! હજુ થું^૪ ડરે જુઓજુએ પડવું ?
તુજ તે હીનદયા સ્મરતાં થું ગ્રમપણે રહું^૫ રડવું ?
ભડકો ભડભડે હો !

તુજને સ્હાતાં કિતુર ગણાવું, તુજને સ્હાતા^૬ પાપી ?
અપી હલ ગળે ખુંચવવી : દુર્ગત જતી ન માપી :
ભડકા ભડભડે હો !

* ૧ અંમાશ, ૨ વખારે સુખદ, ૩ પેદા થયા તાજ—
૪ પદમે મેહેલ,

હાથ, હનુ ભારતના કવિનું જીવનું એવું મારું ?
 માનસાન સારે મૃત્યુ'જ કે જીવનભર અધારું ?
 , ભડકા ભડભડે હો !
 ભડો બોલ્યા શબ્દ સંગીતી પુંચતા કંઠે મારી;
 રસ ના વીર વહાવી શકે એ રસના જંગલો અમારી !
 ભડકા ભડભડે હો ! ૭

x x x x
 ભારતમાત ! હવે તો હવે આ વીરરસે વિભરાતું !
 અમ રસનાના નવમકારા જગત ભરી રેલાતું !
 ભડકા ભડભડે હો ! ૧૦
 તો કવિ-કર ધૂનભયો કે આ તમ્બૂર જ ફૂટે !
 'તુલિ-તુલિ-તુલિ-તુલિ' ભારતમાતા, એજ એક મુર લોટે !
 ભડકા ભડભડે હો ! ૧૧

—અખરદાર.

૨૧. ભરતવીર અર્જુના

શું ભરે આભમું ખાચ ?
 શું કરે વજ્ર સંપાત ?
 કે કલિ'જ તોડે યોગ ?
 કે અમનનારણા તોડે ?
 કે મરી મરણ આજ્ઞા મુલની પર્વત સપગા રોકે,
 ને મરી મરી-મુલ દેહી લગી દદ આપે મૃત્યુના તોડે.

૧ કાચ. ૨ મહાભારત, ૩ અર્જુનની વિક્ર.

મુજ રક્ત ઉછળે ક્રોધે,
 ને અમિ લશુકે નેત્રે;
 મુજ જિવર ઉછળા મારે,

એ ક્રોધ, શોકની જ્વાળા, નાડી ને સિરા સિરામાંકે વ્યાપે,
 હું ધમ્ધમે જ્વાળા એ દહન કરે, દુઃખ દેશો તણા નિજતાપે.

ઓ માત ! માત મુજ હિન્દ !
 બની આજ કુલાએ રંક !

તુજ પુત્ર કુછન્દી ઉઠયા,
 કર્તવ્ય—ધર્મને ચૂક્યા;

તું પ્રેર અમેને, પ્રેર માત ! કર્તવ્ય—વેદિમાંકે બળવા
 તું માત તણુ ઉદ્ધાર કાજ નિજ પ્રાણ ચરણ તુજ ધરવા.

ઓ ભારતનાં સંતાન !
 ક્યમ છુટ્યા જાતિ આશમાન ?
 ક્યમ સ્વાર્થે આપના શોધો ?
 કર્તવ્ય માર્ગ ક્યમ ચૂકો ?

ઈ રૂપે માનવી કોડ દેશમાં, રંક ખિચારા બૂબે,
 ક્યમ ગમે ભોગ વિલાસ દેહના ? સુખી ત્હમે નિજ સુખે

કંઈ જાળી ભમે રાવડતા,
 ને ખુણે માનવી સકતા;
 કંઈ રૂપે રંક વિધવાઓ—
 ને કરે ઝેરી પોકારો;

તે પાપ, ગરીબી, જ્ઞેમ તણી, દશદિશ વ્યાપતી જ્ઞાના,
એ જ્ઞાના તણી વિકરાળ બલકમાં જોઈ હિન્દ મુજ માતા!

ઓ હિન્દ ! પુરાણી હિન્દ !

ઓ વિશ્વવન્ધ અમ હિન્દ !

તુજ રંક કર્મની રેખા,

એ પ્રભુ તુજ પર રૂપા;

રે ત્રીશ કોટિ તુજ તનુજ સામટા, મૂઢ ઉઘે વિષયેને

રે દેખી અવદશા ત્હારી દયાયે, હર લેશ નવ જહેને

ઓ પ્રભુ ! પાપો, અમ પાપો

અમ મૂર્ખ, અમે હતભાગી,

કંઈ સ્વાર્થ નિગના શોધ્યા;

ને સાર્વજનિક હિત ખોયા;

તે સર્વ પાપની હશે સજાઓ, સહુ ખુશીથી ખમીએ,

પણ રંક માતની પ્રભુ ! અવદશા જોઈ અમે સહુ ખમીએ

ઓ પ્રભુ ! સજા બહુ ક્રીધી,

કંઈ કરો કોઈની અવધિ;

કંઈ કરો કોઈની અવધિ,

અમ કલહ, દોષને કોપો,

તીચ સ્વાર્થ, ભિડતા દાઓ;

ઘો સંપ, સંકમી ને વીર્ય, અમોને; કરો પ્રતાપી પૂરા,

ને ખૂંડ ખૂંડ નિજ માન તણું જગમાન ગજવવા થરા.

૧૯૦૬

—નર્મદાશંકર ખાસાશંકર.

૨૨. ^૧ સદુ ચતો છતવા જમ. ^૨

સદુ ચતો છતવા જમ, બુધતો^૧ વાગે; ૪
યાદોમ કરીને પડે રતેહ છે આગે. ૮૬.

રેટલાંક કર્મો વિષે, દીક્ષ નવ ચાલે,
શંકા ભય તો બહુ રાજ, દામને ખાલે.
હજી સમય નથી આવિયો, કહી દેન માલે,
જન બહાનું કરે નવ સરે, અર્થ દા દાલે;
અપદ્માવવાથી સિદ્ધિ, જોઇ બળ લાગે—યાદોમ.

સાદસે કર્મો પરશુએ પુરો અર્જુનને,
તે પરશુરામ પસંદ,^૨ નિજ વચને,
સાદસે ઇદ્રજીત ચર, હવયો મદમજે,
સાદસે વીર વિક્રમ, જન્મ સદુ ભલે;
યર્ષ ગર્વે^૩ જાંઝમામદ^૪ હજી નિજ માગે—યાદોમ.

સાદસે ઝાલબેડ ગયો, નવી દુનિયામાં,
સાદસે નેપોલ્યન બીડયો, પુરખ આખામાં;
સાદસે જ્યુલર સે થયો, પોંપના રહામો,
સાદસે રોકોટે દેવુરે, ત્યાજ્યું જોતીમાં,
સાદસે મિહંદર નામ, અમર સદુ ભગે—યાદોમ.

—કવિ નમંદ.

૨૪. વીરની વિદાય

મહારા કેસરબીના કન્ય હો !

સિધવિજી રણવાટ.

આલ મૂજે, ધરણી ધમધમે, રાજ !

ઘેરા ઘેરે અંખનાદ :

દુંદુભિ બોલે મહારાજનાં, હો !

સામન્તના વીરવાદ :

મહારા કેસરબીના કન્ય હો !

આંગણ રણધ્વજ રાપીઓ, હો !

કુંજરે ડાલે દાર :

અંદોળનોની, મિરહાવણી હો !

ગાળે ગદ મોઝાર :

મહારા કેસરબીના કન્ય હો !

પુરા પડે, કંદેશ કુલતા હો !

અમમલી મહોસાત :

કીર્તી ફરી ઠારમી, રાજ !

એક અખંડિત ભૂત :

મહારા કેસરબીના કન્ય હો !

નાથ ! મ્હારે રણધોડલે રે,

હું ઘેર રહી ગૂંચીયું

બખતર વળ્ગી સાંકળા દોડી

ભરે રણધોડ-પાકીયું

મ્હારા કેસરબીના કેન્થ હો

સંગ લેશો તો સાજ સજી હો

માથે પડે રણધોડ :

મ્હારાને માંડવે બેઠવા,

મ્હારે રણલીલાના દોડ :

મ્હારા કેસરબીના કેન્થ હો

આવતાં ઝાલીય બાણેને હો !

દાસે વાળીય ધાવ :

દાસ કુદે મ્હારા હિરમા, રાજ !

ઝીલીય કુસ્મનદાવ :

મ્હારા કેસરબીના કેન્થ હો !

એકે વાંટ રણવાસેની રે,

બીજી સેહાસનવાટ :

ત્રીજી વાંટ શોણિતેની સરિતે,

ચોથી સેરની સેનાનેના ધાટ :

મ્હારા કેસરબીના કેન્થ હો !

જાણકીએ વળજે, પ્રીતમ !
 ભાજશુ ફાગે ચીરઃ
 નહિં તો વીરને આશ્રમ મળશું,
 હો ! સુરગંગાને તીરઃ
 મહારા ! કેસરબીના કન્ય હો !

રાજમુગટ ! રણરાજવી ! હો !
 રણધેસા ! રણધીર !
 અધીરો ઘોડીલો ચનગને, નાથ !
 વાધો રણે, મહાવીર !
 મહારા કેસરબીના કન્ય હો !

—હાનાસાજી—

રેઠ. શૂરા સામદ હો !

એક વાર મેદાન પડ્યા રણુ અહડ્યા કે ધુમવું ધુમવું !
 અંગત રંગિત ભિંમથી શિરશત્રુ ઝઝમવું ઝઝમવું !
 શૂરા સામદ હો ! એકવાર

શરમ યાનિ સ્વદેશ સેવામાં ? મુરવ ? ત્યાં દામની શી ?
 પહેલ પેલો કરે, રહેલ બિજો કરો, એ આશા દામની શી ?
 શૂરા સામદ હો ! એકવાર

હવે મુક્યા ધરનાર પછાડી, પ્રિયજન પાછળ મૂક્યા;
જમત જન્મજયી આગળ ચાલ્યા, સ્વર્ગરણાંગણ દુકપાર
ચરા સામદ હો ! એકવાર ૯

હાથીના દંતસંગ ઉજ્જવળ નિકળ્યા શું પાછા પેસે ?
એકવાર પગ રોપ્યો રણે તે હાકિ શું અપજસ લેશે ?
ના, ના, ચરા હો ! એકવાર ૧૦

ભસે ભગીરથ-મયલ કરવો ! ભારતરણ ૩ ભસે તરવું !
રણથસે આ દેહની આકૃતિ દેવી તે મરવું ઉગરવું !
ચરા સામદ હો ! એકવાર ૧૧

નક્ષત્રિય પૃથ્વી શા માટે પરચુરામે કીધી ?
સો અમ રૂધિરગળત હૈયાની મૈયાની લલળ લીધી !
— ચરા સામદ હો ! એકવાર ૧૨

શું ન છું હા ? નથિ રે'સ્યા આપણાં કૂમળાં બધુ બિચારાં !
વહેમવવન એ લોહીનો તરસ્યો ભસે ન સાંજ સવારાં !
ચરા સામદ હો ! એકવાર ૧૩

અહા થવા કૌશિક શું ? " સૌ સરખા લહેવાવાં ૪"
ઐતમ શુદ્ધ ધુમ્મા હરિ ત્યારે ધુમે ન બુમિ ઊડાવા ! ?
ચરા સામદ હો ! એકવાર ૧૪

— રવ. હરિભાભ દુવ.

૨૫. રણે વિદાય

(રાગ કાશી)

હણુહણુતો હય ખારણે, વીરા ! પેંગડે પાપ ધરો છ !
 પેંગડે પાપ ધરો છ, વીરા ! મુદ્દત સમો આ ખરો છ !—
 આખમાં અંગન, રણુરમરંગન, ગુંગન યુદ્ધગીતોનાં;
 વાંદી વાંદી ખેરી પાપ પીગા આ, વિષશા નેશુ જ કાનાં ?

વીરા ! પેંગડે પાપ ધરો છ. ૧

તાણી તાળી આ મૂઝ છે મરડી, કરડી રલા હોઠ રાતા;
 વારે વારે મુખ મારે ખુખાર, ને તડપી રલા પગ તાતા !

વીરા ! પેંગડે પાપ ધરો છ. ૨

દડખડ દડખડ દમર દોડી, ખુખ ખુદો રણુ ખાતે;^૧
 ચકુદિશ^૨ અમિ ચમકાવી ખતાવો શૂરપણુ ક્ષણમાં તે !

વીરા ! પેંગડે પાપ ધરો છ. ૩

વીરપીતાના વીરછંયા તે ચૂકમે ક્યમ આ ફહોડો ?
 વીરરસે રણુકુંગ ધુમીને શીરનાં ફસ^૩ ઉડોડો ?

વીરા ! પેંગડે પાપ ધરો છ. ૪

‘સારતમાત ઉભી ઉમરામાં આસિય દે મુખ આને :
 હણુહણુતો હય વીર ! ચડો આ, જપજપ દુંદુલિ વાને !

વીર ! પેંગડે પાપ ધરો છ. ૫

—ખખરદાર.

(૧૦૦)

૨૬. સમશેર સારી ખટકની અમને નહિં તાળે કરે

સમશેર સારી ખટકની^૧ અમને નહિં તાળે કરે;
અમ આમ છે પ્રભુ તે જ તે નહિં તુચ્છ થશે ગાભરે^૨—સમ૦
મહાવજ છે અમ આદર્યો,

પૂરા કરીશુ હામથી;
વિદ્નો દહી આપી નડે તો,
ટોમીશું અમ જાનને—મમ૦

સાંજન ચુલામી શીર લઈ,
પાજ્યા^૩ પશુસમ જગ દર્શા;
આખો અમારી છે ખુશી,
બંસ ઘોષશું સૌ પાપને—સમ૦

પરતેજથી નહિં બાકુશું^૪,
પણ અમ જગ દાખશું;
જોગે બધી આસમ દેવે,
અમ દિ-દીની તાકાતને—સમ૦
—વસન્તવિનાદી.

૨૭. “ હર હર મહાદેવ ! ”

કૂચ કદમ ભરે રણ રંગે ભૂમિ ભારતનાં સંતાન !
ભેદા ! છૂકવો જંગે, શુદ્ધ સિંહણ મુત સમાનઃ
“ હિંમતે મરદા મદદે ખુદા : ” તક સાધો તતખેવ^૧ !

ગજવી હર હર મહાદેવ.

શા રામ રામ ભર ભડકા ! પ્હોચે જેની નમ ન્યાળ !
હિડતા તન વીંધી તથુખા, લોચન ભભુકે અંગાર !
એ આત્મશૌર્યના પૂર મવાહે વહતાં અવશ્યમેવ^૨—

ગજવો હર હર મહાદેવ.

હિજો નસ નસમાં તાબુ, વીરશોભા^૩ તમ શોણિતઃ
ને શ્વાસોગ્ધ્વાસે ગાજ્યું, શુચિ આંત્રિક ભેમ પુનિતઃ
એ જગ શોણિતને હાડ માંસ સૌ ખખાવી સીધો ધ્યેય—

ગજવી હર હર મહાદેવ.

મત ગંજિવની^૪ જડીણુટી, સુંખાં પ્રેક્ષી શૂન્યભણુકાર ?
પ્રહ્લાન્ડ પડે છો તુટી; મનમેરૂ^૫ ન પાળી વ્યસનાર !
પર^૬ ત્રીલો કૂલસમ રૂપા નવે જાજે કાપર દેવ.

ગજવો હર હર મહાદેવ.

૧, પુરત જ, ૨ જર, ૩ વીરને શોભાવનાર, ૪ મુદદાને સંચવન કરનાર, ૫ મનરૂપી. મેરૂ પર્વત ૬

(૧૦૨)

તમ જનકેન્ત જીવનેન્ત્યોતિ, હૃયે મર્દાની હીરા
એ દૈવી શક્તિથોથી, તોડો જનની-જંજીરઃ
ને કૂખ, કુળ, નરદેહ દીપાવો ઢાળ હાલીતેયઃ ૬
ગજવી હર હર મહાદેવ.

સમરાંગણી શરણાર્થ, રગ રગમાં પૂરે શૂર
ધસમસતાં ધાર્ધ ધાધ, કા અકસિત^૭ અંતર પૂરઃ
સૌ જગપડી રણુરંગ રાખતાં સન્ને^૮ ત્રિવિધ^૯ ભવ શ્રેયઃ
ગજવી હર હર મહાદેવ.

વીર ! મરી શ્વાસ દીપાવો, ફરી જીવાય તો જય સાયઃ
વીર ! મરી જીવન્ત બનાવો, જીવતાં મુકદ્દા કંઈ લાખઃ
યદિ^{૧૦} રવર્ગ સંચર્યા સેનાનીની મ્હાય અમરગણુ^{૧૦} સેવ !
ગજવો હર હર મહાદેવ

—કેશવ હ. શેઠ,

—————

૨૮. ચલો !

ચલો, ચરવીર ! ચલો જાણ્યો, સુલહનો યશમારગ લઈએ. ૧
 સુણો, સના કેસરી જાગે, કે રણનાં રણશીંગડાં વાગે. ૨
 ઉડ્યા રથજ રથજ ક્ષત્રીય જાયા, શ્રીકૃષ્ણે વરદ^૧ શંખ વાયા. ૩
 ચરોએ ચક્ષુકવચ લીધાં, કે ભીષ્મે સિંહનાદ કીધા. ૪
 ચડ્યા રથુરથે રાય રાણા, મહાભારત વળી મંડાણા. ૫
 અહો ! જમની હાકલ વાગે, જગતના ચરવીરો જાગે. ૬
 ઉભી જો ! લઈને યશમાળા, અમરને^૨ દ્વાર અમરખાલા. ૭
 ચલો ઝડ, ચલો, વીર ખંઠા ! અમરમારગ લો રણુડંઠા. ૮

— નહાનાલાલ

૨૯. અમેરિકાનું રાષ્ટ્રગીત.

ઓ મારા પ્રિય દેશ મહાન !
 સ્વતંત્રતા દેરા શુભસ્થાન !
 પિતૃજનોનું શાન્તિ સદન તું !
 માત્રિજનોનું ગૌરવ ધન તું !
 ગાઉં જવ મા તારૂં ગીત,
 વન વનથી ખનિ ઉડી પુનીતઃ
 ગુંજે — સ્વતંત્રતાનાં તાન;
 ઓ મારા પ્રિય દેશ મહાન !

૩૦. ગુજરાતનું સાવી ગૌરવ.

મુજુ, ગરવી ગુજરાત, વાત કંઈ કહું હું કાનમાં;
 સમજુ છે તું સુખત, સમજશે સદગ સાનમાં.
 વરતી વસુ^૧ સુખ તને, વળી વેપાર વણજતું;
 શાન ધર્મે પણ સુખી, દુઃખ નહિ અધિક કરજતું.
 નથી, તેમ તું રહિત અન્ય મોટા સદગુણથી—
 પધો નામના હજી, વડિલ આર્યોના પુણ્યથી.
 પણ ક્યાં ભુલિ વિશાળ, કવિ-ઋષિ વીર ગયા ક્યાં ?
 રણ મજલે, રંગમૃગિ-સૂર્ય એ સ્થિર થયા ક્યાં ?
 પાડી દેહ પવિત્ર, ગયા ક્યાં રક્ષક એવા ?
 ક્યાં તે સ્વદેશ દાઝ ? પ્રભ રાખતી સેવા ?
 મહત પુત્ર ક્યાં ગયા, માત, તુજ બેંચા કુળના ?—
 હોતે નિદ્રાળા બીજા ધણાએ ઓછ મુસના.
 ક્યાં પ્રાચીન ચાતુર્ભ ? અસહતા ક્યાં રે તારી ?—
 નૌતમ નરની નાર, જાણ્યું શું વંશ^૨ વધારી ?
 પુત્ર જણ્યા બહુ પેર, જણ્યા પણ જોમવિયા નહિ;
 સુખ સ્વપ્ને દોડેલ જાગિ તેં જોગવિયા નહિ.
 હ્યાસિ સાખ નિજ પ્રભ છતાં વંજા રંગબી—
 આર્વંપુત્રિ અનુપમા, દિંદં ચૂરિ દિંદવાણી.

બેઠિ પનોતી, હાય ! દુર્દશા આખે દેશે;
ન્યાં જોઈ ત્યાં સ્વાર્થ, લટકતો લિન લિન વેશે

ન મળે ચૌર્ય ઉમંગ, આર્ય અભિમાન કશું રે;
દેશદાઝ વણુ પડી, પરાધિન પ્રજા પશુ રે,
તણુ સૈકા વહિ ગયા વણ પડી રહી બીજને;
જતા આવતા સર્વ યવનની આજુ તું માને.

હાય ! કેમ જીવાય, પરાધિન એ રિચ્છિમાં ?
છુટી પડે એ આવતાર, ગુલામી દેખીતીમાં.
માડી ! ઉઠ, કર જોડ, ક્ષમા માગી લે બહાલી;
કર્તવ્યે પડ બહાર, હિંદમાં સહુથી પહેલી.

રજપુત વીર જગાડ, રાત્યકર્તા કર સાચા;
બ્રહ્મચારી વિદ્વાન, યાન જિજ્ઞાસુ ભયીષ્
દેશ દેશ વગડાવ, રાંખ તુજ સ્વાધિનતાનો;
બધે ઐક્યતા ભજવ, પરાજય કરિ બિનતાનો.

પિટવ દાંડિ પરમાર્થ સ્વાર્થ સંહારી માડી;
શુધરે પુત્ર પરિવાર, પરસ્પર પ્રીતે ખાડી.
ઉતરે પનોતી દર્વા, વખત આવે છે સારા;
તત્પર થા, ગુજરાત, હજુ ભોગવવા તારા.

ગઈ ગુજરી જા બુદ્ધી, ચોક તેના રા કરવા !
મરતાં ગઈ તું બચી, પગાં હાં મુએ મરવા !

તજ મિથ્યા કલ્પાંત, હામ હૈંઝે ધર, માતા;
કર સજિવન નિજ વતન, ચિરકિપર છે સુખદાતા.

પૂર્વ જન્મનાં પાપ, નર્મદા જળી શુદ્ધ કરશે;
નવીન જન્મ શરૂવીર થકી એ જોજો ભરશે.
હું ક્યાં જોવા રહું, નવીન એ જન્મજ તારો ?
માતા દુઃખ મુઝવણે ગાળિ નાખ્યો જન્મારો.

હશે; ન મુજ મન દુઃખ વિશેષે એહ વિધેનું;
અર્પિ દઉં સો જન્મ, એવડું, મા, તુજ હોયું.
સો આપું લઈ એક, સદસ્ય આપું એક;
શુર્જર દેશ ફરી જોઈ, દીપતો સત્ય વિવેક.

પણ તે દિન હજિ દૂર, નથી મારા વારામાં—
મોડે વહેલે, ભલે, જોગ પડતાં સારામાં.

નમન હાલ, ગુજરાત, માત ! આ સલામ ઉભી;
મફળ થજો આશીશ, ભક્ત પુત્રે આપેલી.

મલખારી.

૩૧. હિંદનું લલિત્ય.

માણ હવે ઉઝળી ધારે રાત અંધારી આયમી રે લોલ,
 બહાણુલાં વારે યારે પ્રભાત દુખડાં જશે શમીરે લોલ,
 માણ તારા ધાયલ પુત સપુત સુતેલા જાગશે રે લોલ,
 માણ યશે ઝાઝો ઝંપાપાત જાતસુખ ત્યાગશે રે લોલ,
 જાગશે દાન દયાના વીર ધીર વીર જાગશે રે લોલ,
 જાગશે સાવજ ચિત્તા વાધ ફેસરી ત્રાડશે રે લોલ,
 વરમશે સિવાતિના^૧ વરસાદ આકાશથી આવશે રે લોલ,
 માણ બે છીપે મોઢે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ,
 જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગજન^૨ યશે રે લોલ,
 જાગશે - જાગશે જાદવચંદ્ર^૩ અધમ ઉદરશે રે લોલ,
 જાગશે કણુભૂતિન થઈ એક ધનુવેદ ધારશે રે લોલ,
 જાગશે ભીમ અને ભડ ભીખ લીધાં પણ પાજશે રે લોલ,
 જાગશે મેવાડી ભડીર પ્રતાપનાં પણ ધણુ રે લોલ,
 માણ એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પારણાં^૪ રે લોલ,
 જાગશે શિવાજીનાં સેન ધરતી ધ્રુજવશે રે લોલ,
 જાતશે કુડકપટના ખેવ કુડ ત્યાં ધૂળ યશે રે લોલ,
 માણ તારી કુખનાં કીર્તિગાન ગૌરવ ગાજશે રે લોલ,
 માણ તારા દુઃખમય પીશે દુઃખ દુઃખ દીપાવશે રે લોલ.

૧ નક્ષત્રનું નામ, ૨ ગર્વથી ગાજશે-

૪ અપવાસ પછીનું ભોજન,

હિં મૃદુ હિમાળાના વાય ઉત્તરના વાયા જશે રે લોલ,
 માછ જશે રોગ દોઝ શોકના થોક સીતળતા શાંતિ થશે રે લોલ.
 ઝરે, અમી ઝરણાં વરસાદ જૂમિ ભિંજવશે રે લોલ,
 મારેડે કપતરનો^૫ પાક કણુના કળશી થશે રે લોલ.
 માછ એવા મોં માંગ્યા વરસાદ કુંદનના^૬ વરસશે રે લોલ,
 આવતી સાગરિયાની છાજ રતનચોક^૭ રેલી જશે રે લોલ.
 માછ તારો ભાગ્ય-સવિતા ભગ^૮ મિચતો ચડનો જશે રે લોલ,
 પ્રભુના શરદપૂનમના ચંદ્ર સમેા મધ્ય સ્થંભી જશે રે લોલ.
 માછ તારે ભારત બનશે સ્વર્ગ નંદનવન ઝાંખા થશે રે લોલ,
 માછ તારો જય જય જયકાર જગત ત્રણ ગાજશે રે લોલ.
 —વિહારી.

૩૨. હિંદનો ઉપકાળ

હિં તું, હિં તું, હિંદ જો પૂર્વમાં;
 બંગના ભંગનો રંગ લાગ્યો,
 અરુણ હિંદ થયો રંગ બદલી ગયો;
 ઘોર અંધારનો તોર લાગ્યો. ૨૬. ૧

૫ કપતર—મનમાન્ય, ૬ સોનાના, ૭ રત્નોથી ભરેડો થોક,
 ૮ પ્રકાશ.

આચી^૧ પીળા થઈ રાત તો વહી ગઈ,
ખિન્ન ચક્રાર ને ચંદ્ર બાસે;
ઉડુ મંતાય છે, ધુડ ગભરાય છે,
પાણીનાં પોયણાં વિદૂર^૨ તાસે. ઉઠ તું

હંસ ને જાગીયા કામમાં લાગીયા.
જંગ જાપાનમાં ને મચાવે,
પેખ ઉદય ગિરિ દૃષ્ટિ ઉંચી કરી,
સૂર્ય ધીમે, ધીમે આમ આવે.

—નાગેશ્વર જોષીરામ.

૩૩. ગુર્જરી સ્તવન

શીળી રાતમાં રે લોલ, રમીએ સહિષર સૌ સાથમાં રે લોલ.
રમત વાદમાં રે લોલ, ફરીએ સહિષર નીતિ સાધમાં રે લોલ
શીળી રાતમાં રે લોલ, રમીએ સહિષર સૌ સાથમાં રે લોલ.

હયે આંજી આંખડી રેલી મીઠા સર; ✧

નૌતમ રનેહે ઉજળીએ^૧ ઉતમ ગુર્જરી ૧૨

સખી ! વિધની મા વાસી દિન્દ માવડી રે લોલ !

ભણી દિન્દની રસીક જૂમિ ગુર્જરી રે લોલ !

ફરી ગુર્જરીમાં ઔઠ શોભા પાથરી રે લોલ !
 સખી ! ગુર્જરી વિલામવાડી આપણી રે લોલ !
 શીળી રાતમાં રે—૮

હૃદયતણા પણ હૃદયથી નમીએ સૌ જગરાય, ૨
 જન્મ દીપો આ ભૂમિમાં કુદરત ન્યાં છલકાય.
 તીર્ણ^૩ ગાતી મીઠી નહિયો ત્યાં થી રમે રે લોલ !
 પૂરાં ખીલી બુલ્લી^૪ ખેતરાં ધીરાં દસે રે લોલ !
 વિવિધ રમ્ય નવવ વૃક્ષ ફળ ફલ છે રે લોલ !
 સખી ! મધુર કણ્ઠી પખીડાં પણ સાં વસે રે લોલ !
 શીળી રાતમાં રે.

મનહર મોહક ભૂમિ આ આપણુ એના બાળ,
 નિર્મળ નેહ^૫ શં નહીં ધરિયે એપર વ્હાલ !
 સખી ! માત માટે હૃદય શં ના બાળાએ રે લોલ !
 સખી ! ગુર્જરીનું હીત શં ના ભાગાએ રે લોલ !
 સખી ! સ્વાર્થએને કાજ શં ના હાંડીએ ૬ રે લોલ !
 સખી ! સમય આવે પ્રાણુને પણ પાડીએ રે લોલ !
 શીળી રાતમાં રે—૯
 —વસંત વિનોદી.

૧ જગવનો સન્ન-પ્રભુ, ૨ સૂરીશ્વર, ૪ પાના બાજથી બુલી,
 ૫ નેહ, ૬ જનો ફરીએ

૩૪. ગરવી ગુજરાત

ગરવી ગુજરાત ! અહા, મુજ જન્મભૂમિ !
વીર માત મીડી વિરલા નર કંકતણી !

મુજ જન્મભૂમિ ? નિત્ય^૧ એ પ્રિય શબ્દ ધર્મ
મધુરા ભણુકાર કરે મુજ ઘર ઘૂમી !

પ્રિય માત ! રીઝુ તુજ પાપ સદાય ધૂમી :—
તુજ જીવન સાર્યક હું રહું એજ મણી;

શુભ હિન્દનો વાડો ! તુમાં ભળી વેણ ધણી
મધુરાં પુલકાં સુધતો રહું રે ઝડુમી !

તુજ સુંદરતા નભમાં^૨ બહુ વાદળિયો
અહો આવી પસાર મતી બહુ વાર દીડી

પણ તુજ પ્રતાપ પ્રકાશ^૩ અખંડ વલો^૪,—
તુજ પુણ્ય પ્રભાવજ એ મુજ માત મીડી !

શોત^૫ એ નજ હાય જામે, તુજ વાડી વિશે,
કંઈ ગાન કરૂં જની પક્ષીજ દિન નિશે^૬

—અમરદાસ

૧ સુંદરતાથી, આકાશમાં

૨ પ્રતાપ રૂપી પ્રભાસ,

૩ વાદળીઓથી ઢંકાયો નરિ

૪ શોણ, ૫ દિન રાત.

૩૫. ગુર્જર વીર

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !
 સોહે પ્રાચીન ઓજા અમીર !
 અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

કેસરી હાક અમારી લપાનક
 ગજવે ગજરગિર !
 દુશ્મનના રથરંગી સંગે
 ખેડન કાજ આધર !
 અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

વિખ્યાત અમ બાલુ ફેલ્યે
 હિન્દ પ્રભાવે ધીર !
 આખસડીમાં અમિ સમાવ્યો,
 કેમરરંગા ચીર !
 અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !
 છાંટી આલે જ્યોત્સના^૧ મુખવે
 ઘેરા સાગર નીર !
 તેને મસ્તક નર્તન^૨ ખેલી
 બાંધ્યાં બસ જંજીર^૩ !
 અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

૩૪. મરવી ગુજરાત

મરવી ગુજરાત ! અહા, મુજ જન્મભૂમિ !
 પીર માત મીડી વિરસા નર દેહતણી !

મુજ જન્મભૂમિ ! નિત્ય ? એ પ્રિય શબ્દ ધર્મ
 મધુરા ભક્તકાર કરે મુજ હિર દૂગી !

પ્રિય માત ! રીઝુ તુજ પાપ સદાય કૂમી :—
 મુજ જીવન સારથક હું રહું એજ ગણી;

ગુલ દિન્દની વાડી ! તુમાં ભળી વેલ ધણી
 મધુરા ફુલડાં સુધતો રહું રે ઝંઝુમી !

તુજ સુંદરતા નભમાં ? બહુ વાદળિયો
 ચઢી આવી પસાર ચતી બહુ વાર દીડી

પણ તુજ પ્રતાપ પ્રકાશ ? અખંડ વલો ?—
 તુજ પ્રુષ્ઠ પ્રભાવજ એ મુજ માત મીડી !

શીત ? એ નજ હાથ ભમે, તુજ વાડી વિશે,
 કંઈ ગાન કરે બની પક્ષીજ દિન નિશે

—અમરદાર

૧ સુંદરતાથી આકાશમાં

૨ પ્રતાપ રૂપે પ્રકાશ,

૩ વાદળીઓથી ઢાંકાયો નહિ

૪ શીબી, ૫ દિન રાત.

૩૫. ગુર્જર વીર

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

સોહે પ્રાચીન ઓજા^૧ અમીર !

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

કેસરી હાક અમારી ભયાનક

ગજવે ગજુરગિર !

કુશનનના રથુરંગી સગે

ખેલન કાજ આંધર !

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

વિધ્યાવજ અમ બાહુ ફેલ્યે

હિન્દ ધ્રુગવે ધીર !

આંખમટીમાં અમિ સમાવ્યો,

કેસરરંગ્યા ચીર !

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

છાંટી આભ^૨ જયોન્મત^૩ ધ્રુધવે

ધેરા સાગર નીર !

તેને મસ્તક નર્તન^૪ ખેલી

બાંધ્યાં બલ જંજીર^૫ !

અમે તો ગરવા ગુર્જર વીર !

૧ ઓજાસ, ૨ ગુફા, ૩ ગગન-આકાશ, ૪ વિજયથી
જાન બહેલા, ૫ નૂતન, ૬ સાંકળથી.

ઝાળે બાણ કુડીલ બનાવ્યું,
 સૂર્યે ઝમોલ્યાં તીર !
 પીળાં ઘેર, ધમેચીં છતરી
 લોટે અમ સમશીર !
 અમે તો ગરવા ગુંજર પીર !
 મૃત્યુનાં મીઠાં માન, સદાના,
 માણ હિંદાર અગીર !
 કાળે તણે કુમકુમ ચાંદલીએ,
 અમૃત યશની લકીર !
 અમે તો ગરવા ગુંજર પીર. . .

—રમણલાલ દેસાઈ.

૩૬. વંદન જ્ય ગુંજરાત !

અરતમૃમિની ગુણવંતી લધુ-પુણવતી રસમૃમિ,
 અત્યામહની કૃમૃમિ તું, અમૃમિએ જહોં મૃમિ-
 જમમાન ગજવંતો માત;
 તુજને વંદન જ્ય ગુંજરાત !

રસકસવતી ભરતભૂમિની શ્રેષ્ઠ સુભગરસપુત્રી,
ઝિરિ, ગંહર, સરવર, નદી, ઝરણાં, પ્રકૃતિ-પ્રસાદી ધરતી,
ધન ધાન્ય ભરી રંજિયાત,

તુજને વદન જય ગૂજરાત । ૨.

ચંદુકુળ-તિલક કૃષ્ણચંદ્રની રાજ્ય-શ્રમિ જયવતી,
ધોય ગીતાના સદાય કરતી, કર્મયોગ ગુજવતી,
જય ગૌરવતી માત,

તુજને વદન જય ગૂજરાત । ૩.

સિદ્ધરાજ, વન, ભીમદેવ મમ સમરવીરો ૧૨ પ્રસૂતા,^૩
વીર કેસરી સમ જય-ત્રાડે^૪ ધરણી જે ધૂજવતા—
કરી વિજય-ધ્વજ ફરકાદ

તુજને વદન જય ગૂજરાત । ૪.

નસિહ, મીરા, સરખા રસિયા^૫ સંતનની રસ-જનની,
ધર્મ-ધુરધર દયાનદને ક્યાપીની કુન-શ્રમિ,
વાંતી^૬ રસજસી દિવરાત,

તુજને વદન જય ગૂજરાત । ૫

જે પ્રેમ-શૌર્યનું રણતીંગ પુંકવતો નર્મદ જય ગજવે,
સત્ય નિષ્ઠ કર્મવીર ગાંધી અવનન ચેતન પ્રેરે,
જન ધૂમે કાર્તિકધ્વજ સાથ,

તુજને વદન જય ગૂજરાત । ૬.

૧ સુભાગી-શુભનસીબ, ૨ રણસુમદો-જય બહાદુરો
૩ જનની-પેદા કરનાર, ૪ વિજયનાદ, ૫ પ્રપ્રસન્નિયા, ૬ વાજન

જુગજુગમા જ્યદકાર, માત ! તે કીધા,
તુજ આત્મપ્રકાશ^૪ અનેક પ્રજાએ પીધા,
તુજ આશ્રમના આધાર અનાથે લીધા,

તુ તવાઈ નિજ તનથી રે—

સદા તુ તવાઈ નિજ તનથી

નથી નથી તુજ જેની, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !
માત હો !

શુ ત્રીસ કોડ અમ જીલ ગાય ગુણુ તારા !
ઉર ઉગ્મા વાગી નદ કરે રણુકારા,
અમ સદન સદન પડછડ^૫ લરે કઈ ન્યારા !
હે વધાઈ દર્શનથી રે—

માત ! હે વધાઈ દર્શનથી !

નથી નથી તુજ જેની, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !
માત હો !

અમ આત્મ આત્મ સન્દેશ લઈ તુજ રંગુ,
તુજ નવચેતનના ભેખ ધરી ઉર ભરણુ,
મુખ ધરી પુણ્યખર નામ જીવનુ મગણુ,
તુ જગાઈ જીવનથી^૬ રે—

માત ! તુ જગાઈ જીવનથી !

નથી નથી તુજ જેની, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !
માત હો !

—જામરદાર.

(૧૧૬)

૩૮. પ્રકાશનાં પગલાં

૧

પ્રભુની મોઢી, ઓ માતા !

ઓ સુન્દરતાની કુળ^૧ ?

તુજ નિર્મળ તે સુખશાતા^૨

વરેશે ક્યારે નવચુંજ^૩ ?

તુજ દેવી પુણ્યપુરાણ પ્રભાનો^૪ કરવો પુનરુદ્ધાર —

ઓ ભારતમાતા ! વિચાર !

૨

તુજ પ્રજા બધી આ બિલી

વગવા^૫ નરન પ્રજાત,

સહુ મોહ ગયા તમ ફૂળી,

ને પીતી ગઈ છે રાત

આવે પગલાં શુભ નવજનનના, જોકે, જગતને કાજ —

ઓ ભારતમાતા ! ગાજ !

૩

દેરવ અમને સદ્ધર્મે

દેરવ અમને સત્યય,

નિર્ભયતા ભર અમ કર્મે

ને શીર્ષ અર્પડ અનત.

૧ સુખ શાન્તિ દેનાર, ૨ નવું જન્મ, ૩ પ્રકાશ, ૪ ૧૨

અસક ધવા

સાતે આઝાદ પડે શિરપર પશુ હાડિયે ના તમપૂર —
 જો ભારત ! બન બહાર !

૪

અરધી દુનિયા રહે તોડી
 તુજને કરવા સ્વાધીન,^૫
 ખખડાવે સત્ત્વ તુમાખી
 સમજી અમને બળદીન :

ચલુ અર્ધ જંગલશુ^૬ પાથ ભરી તુજ કોળે મરંશુ વીર—
 જો ભારત ! ધરને ધીર !

૫

જુગજુગની વીર્યસમૃદ્ધિ,
 જુગજુગનું તેજસં સત્ત્વ;
 તુજ ઊંડી આત્મનૃસિદ્ધિ
 ને પામી જગનું તત્ત્વ;

જે કરી સંચેતન ફરી જંગવશે જયધ્વજ તુજ સંતાન,—
 ભારત ! મા બળવાન !

૬

જગ ભલે અસત્યે જીતે,
 જગ ભલે અધર્મ^૭ તણાય;
 તુજ અંતરતેજ મુરીતે
 જ બળવ જો તમમાય;

(૧૨૧)

ૐ તોલવું દેવગણુમાં દાનવ-માનવને મુદ્ધ—

ઓ ભારત ! રહેજે મુદ્ધ !

૭

ગુજ ઉત્તત તીર્યદારે

જગને કરવી મહેમાન :

રેણવર્ષા નવ-અવતારે

જુગજૂનાં ઉરના ગાન :

સાગર સાગરની લહરીઓશું ઉર ઉર ઉછળે આશ,—

ઓ ભારતમાત ! પ્રકાશ !

૮

ઓ માત ! અમે સહુ તારા,

ગુજ કીર્તિ આમાઈ સર્વ ;

રજની^૮ ભરતા^૮ જમ તારા

રાખે રજનીનો ગર્વ :

દે હાથ ! અને ખૂણેખૂણેથી ધસશુ હારોહાર !—

ઓ ભારતમાત ! પુકાર !

—ખૂબરદાર.

૧ દેવને દ્વાર—સત્ય અને ધર્મની કસોટીએ, ૮ શત્રુ ૬ ને
સી નાંખતા.

૩૯. શૌર્યનાં સ્મરણ

સિંહતણાં સંતાનં, તમે હો ! સિંહતણાં સંતાન !

દૂધ તમે જો ધાબ્યા તે તો હતું અમીરસપાન :^૧

અરે હો ! હતું શૌર્યસપાન,

અરે હો ! કરે મગજ મસ્તાન,

ભલા હો ! ગાળે^૨ સિંહ સમાન !

કરો વીર ! જયો જયોછ !—(કુર)

આર્યભૂમિના વીર ! તમે હો ! આર્યભૂમિના વીર !

નથી કાયરા કામક્ષજવતા, હતા બધા રણધીર :

અરે હો ! હતા સુલટ રણધીર ;

નસે હો ! નથી નમાલુ નીર,

હવે હો ! મૂકા કારે શીર !

કરો વીર ! જયો જયોછ !—સિંહતણાં^૩

ગડગડ ગાળે મેહ, ઉપર હો ! ગડગડ ગાળે મેહ ;

હૃદય કેસરીનું ચીરાતં ઉછળી પાડે દેહ,—

અરે હો ! આલ^૪ ઉછાળે દેહ ;

કરે હો ! ફાણુ જ ખીળું એહ^૫

ભલા હો ! એ જ ટેકની લેહ^૬

કરો વીર ! જયો જયોછ !—સિંહતણાં^૭

નયન નયનમાં આજ ભરે^૫ હો ! વીર બની વિકરાળઃ
સિંહમુખ પકડી શું જાશે ! એ નવ હોય સિયાળ !

અરે હો ! સિંહ ન હોય સિયાળ,
હરે હો ! આજુ બની રિપુકાળ^૬
ભયા હો ! ભરો ગરજતા કાળ !

કરો વીર ! જયો જયોજી !—સિંહતણાં ૩

પડે ઠારમી ચીસ, દળે હો ! ત્યા કાપર દશનીશ,
વીર પડે વૂરી જ્યા ત્યા તો રહે કિયે ધડ શીશ ?

અરે હો ! હોડે હજારો શીશ,
હરે હો ! રણ ના કો હરગીસ,^૭
ભયા હો ! સાલ્ય કરે જગદીશ !

કરો વીર ! જયો જયોજી !—સિંહતણાં ૪

ધેટા દશ લાખ, ભલે હો ! ભે ધેટા દશ લાખ !

વાધ એક વડ્યો^૮ પડશે ત્યા કોણુ બચી દે શાખ ૮

અરે હો ! બચે ન દેવા શાખ,

મરે હો ! રાજાતા ધધ ખાખ :

ધરો હો ! વીરતણા અભિયાખ !

કરો વીર ! જયો જયોજી !—સિંહતણાં ૫

હું જ કેસરી એક, વને હો ! હું જ કેસરી એક .

એ અભિમાન અનેર, વીરા ! સકટ હણે અનેક,—

અરે હો ! અરિને હણે અનેક,

મરે હો ! કે મારે એકેક !

ભલા હો ! રાખો ભારત ટેક !

કરો વીર ! જયો જયોછ !—સિંહતણાં

કરો જાન કુરબાન, બંધુ હો ! કરો જાન કુરબાન !

સ્વદેશનું કલ્યાણ પ્રથમ કે મૃત^{૧૦} કાયાનું જાન !

અરે હો ! ના કાયાનું જાન,

ધરે હો ! જે હરમાં અભિમાન,

ભલા હો ! એ જ ચરનું તાન !

કરો વીર ! જયો જયોછ !—સિંહતણાં

જય ચરા સામંત, ધસો હો ! જય ચરા સામંત !

હિમતે-મરદાં મહદ ખુદા દેઃ ચિંતા ન કરો ચંત^{૧૧} !

અરે હો ! ચિંતા - શત્રી ચંત !

અરે હો ! રતિમિરતણો છે અંત,

ધસો હો ! ગાંતા કામ વંસંત !

કરો વીર ! જયો જયોછ !—સિંહતણાં

—અખરદાર.

૪૦. અમ્હે તો ભરત ભૂમિના બાળ

અમ્હે તો ભરત ભૂમિના બાળ,

અમોને કેવલ એ પર બહાલ

નિરંતર કેવલ એ પર બહાલ.

સ્વર્ગ સમી પરભૂમિ^૧ સુન્દર ભલે રસમા રમતાઢ

અમ અન્તરમાં એને તેજે પળભર નહીં અમકાર.

અમ્હે તો૦

રંક ભલે રહી માત અમ્હારી તદપિ તે અમ પ્રાણુ;

હેવાગેલ^૨ સલથા દેતી શીખરી ઉન્નત ગાન.

અમ્હે તો૦

અવર ભૂમિની બૂરકીમાં નહિ ભરત અમે બૂલનાર;

પરમાતાના લાડ ભૂખેરાં તે શું ક્રૂખ દળનાર.

અમ્હે તો૦

અનેરથે વૃત કંઈ અમ્હે ઉજવીશુ ઝગતા સુર ઝમકાર;

ઉપા સમી બસ ભરત હસાવી જમવીશુ^૩ જમકાર.

અમ્હે તો૦

—વસંતવિનોદી,

૪૧. સ્વદેશની દાઝ

છે શુ મોઝ માનવી જીવનો અયે^૧ એવો,
 જેને નથી જાગીઆ કદીએ મનમા ભાગો—
 જેણે કદી અતરે એહવુ કહ્યું નથી કે
 આ મારી ખુદ—મારી આ માતૃભૂમિ છે ?
 ભમી ભમી પરભોમ કિનારે પ્રનાસી જ્યારે
 નિજ પગલા નિજ ભોમ ભણી તે વગીતી વાળે
 જરા કદી એ ધેર જતા એ અમુનખ અવસર
 છે શુ મોઝ એહવો દાઝયુ^૨ નવ જેતું અતર ?
 એ એવો કે હોય, જાવ ને નિરખો ત્હેને
 કદીય એવા કાજ મિરદ^૩ કવિના નહિ ગાળે,
 હો મોટા ધંબકાળ, નામ હો મહાન એતુ
 પરિપૂરણ કામના, લને હો અદળક નાણુ
 એ હલકામો છતા, છતા સત્તાને પેસે
 એ પામર નીચ જતુ જમલ બધુ ધનિજમા જોતો.
 આ જીવતર માહી તો સુકીર્તિ સવળી જોરો
 પડી મૃત્યુ મુખ, નામ નિસાન મમેત જ જાશે
 જે માગીતો હતો તે જ હીણી માગીમા
 વણુ કીર્તિ, વણુ શોક, ગવાયા વિના ગીતોમા^૪

—૨૩. હરિલાલ કુશ.

૧ એવન સ્થિત, ૨ માતૃભૂમિના પ્રેમથી ઘેરાયેલું,

૩ બરદાવતી, ૪ પોતામા સમાર્પિત થયેલું, ૫ કવિજમા.

(૧૨૭)

૨. સ્વદેશ પ્રીતિ

કપરૂ પણ પાળારે, સ્વદેશ પ્રીતિ પાળારે
કે કાઈ એવા ઉગ્ર પ્રતાપી, કરે સહૃદય મનારે,
હિન ભરમાઈ મુજ ભરતનું કરવું કલ્યાણ આટલું મારે—

કપરૂ૦

કે કાઈ ટેકી નેકી એવા સુતા પહેલા વિચારે,
આજ શું કીધું દેશસેવાનું કાર્ય અલૌકિક ભારે—કપરૂ૦
આપ મદદ વિશુ કાઈ ન સરશે, વિના રાખળ નહિ ફળશે,
એક મરણીઓ સોને ભારે, કાપર કોડ રઝળશે—કપરૂ૦

ધર્મ અર્થ મોક્ષ કામ માટે પ્રથમ સુખાત્રમ જોઈએ;
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ નિવારણ શાત સમાધિએ ૨સોહીએ—
કપરૂ૦

જરી ભૂમિ મારી ભૂમિ—એમ અહ પદ્મ વચનો
જદી વદી કૃતિ આચરતા શતજ જો, શોખ પરતંત્ર ભરત તો ?
કપરૂ૦

જીવાર્જુન, પ્રયુ, કૃષ્ણ, રામની ભૂમિ ભરત શું વધ્યા ?
નહિ, હરિ વામવ પણ સિંહણ કેસરીગનની ૭ અવ ઘા.
કપરૂ૦

—સ્વ. હરિલાલ દુવ.

૧ આખા દિવસમા, ૨ જોઈએ, ૩ અહંભાવ મર્યા,
૪ એ માણસ, ૫ શાનો હોય, ૬ વાતણી, ૭ ચરવીરોની,
૮ વદન વિનાની—ભક્તિ વિનાની.

૪૩. " ભારતનાં યશોગાન "

ગાઓ તે ભારતના યશ ગાન :
 ધર્મ, સત્ય ને પ્રેમ પુષ્પભર, દિવ્ય ધરા રસ ખાણ;
 એક ને અભેદ એ રસ ખાણ
 ધન્ય, ધન્ય ભારતનાં સંતાન !
 —ગાઓ.

પવિત્રતા, સૌન્દર્ય, જ્ઞાનનો, અવિચળ ને ઉદ્ધાન;
 ઈન્દ્રનો અવિચળ ને ઉદ્ધાન
 રૂપ્યાં તેનાં પીછુવાં પુલ-પાન !
 —ગાઓ.

વીર, કવિ, કૌવિદ, ઝાપિ, મુનિ ન્યા, સંત, મહંત મહાન;
 અમર ન્યા સંત, મહંત મહાન:
 સતત ન્યાં કૃષા, કામાનાં રાન !
 —ગાઓ.

રક્ષિત રત્નાકર,^૧ જિરિવરથી, અવર ન એક સમાન;
 દેશ કે અવર ન એક સમાન:
 મનોહર કુદરતનાં ન્યાં રમાન !
 —ગાઓ.

રત્ન રમ્યાં જે જનનીઓંકે, રામ, કૃષ્ણ, હનુમાન-
પૂજ્ય જે રામ, કૃષ્ણ, હનુમાન-
ચુદ્ધ, શંકરનાં ગરવાં માન !
—ગાઓ—

રત્ન સમી રજરે અંગ લગાવે, ભૂતનાથ ભગવાન;
ઓંલિયા ભૂતનાથ ભગવાન-
અમારા આળોટે ત્યાં પ્રાણ !
—ગાઓ—

લક્ષ્મણ, અર્જુન, શ્રીધામપિતામહ, અક્ષયારો બળવાન;
પિતામહ અક્ષયારો બળવાન-
ભોમ-પરભોમે જેતાં માન !
—ગાઓ—

અક્ષ તેજ હર એજ ભૂમિ પર, તન, મન, ધન કુરખાન-
અમારાં તન, મન, ધન કુરખાન-
જનનીનાં જય-હિતમાં મસ્તાન !
—ગાઓ—

—કેશવ હ. શેઠ—

૪૩. " ભારતનાં યશોગાન "

ગાઓ તે ભારતનાં યશ માન ;
 ધર્મ, સત્ય ને ત્રેમ પુણ્યભર, દિવ્ય ધરા રસ ખાણ;
 એક ને અભેષ એ રસ ખાણ
 ધન્ય, ધન્ય ભારતનાં સંતાન !
 —ગાઓ.

પવિત્રતા, સૌન્દર્ય, જ્ઞાનનો, અવિચળ જે ઉદ્યાન;
 ઈન્દ્રનો અવિચળ જે ઉદ્યાન;
 રૂપા તેનાં વીણવાં પુલ-પાન !
 —ગાઓ.

વીર, કવિ, કોવિદ, ઋષિ, મુનિ જ્યાં, સંત, મહંત મહાજ;
 અમર જ્યાં સંત, મહંત મહાન;
 સતત જ્યાં ક્રિયા, ક્ષમાનાં દાન !
 —ગાઓ.

રક્ષિત રતનાકર,^૧ ગિરિવરથી, અવર ન એહ સમાન;
 દેશ કે અવર ન એહ સમાન;
 મનોહર કુદરતનાં જ્યાં સ્થાન !
 —ગાઓ.

૪૫, જય જય મા મહારી

સ્વર્ગગા સેથો મા ત્હારો,
માનસસર શિરમણિ રૂપાળો,
લાલ-ત્રિવલ્લિન વિમલ હિમ-દારો,
જય જય મા મહારી !

શુવે જાહનૂરી સિન્ધુ કાને,
રેવા મહાનદી કી રચાને,
કાવેરી તોડા દોણે,
જય જય મા મહારી !

રામેશ્વર એડીએ ચળકે,
પુરી દારિકા કાશી ઝળકે,
મા તારી વાળીની કળકે,
જય જય મા મહારી !

સસરાન પગળ એક કર,
પરશુ અરવલની ખીજે કર,
તેમ લટકની સજ્જાદી કી પર,
જય જય મા મહારી !

રામ મૌન્ય તુમ દગ પદ્મકારો,
શુક ઉદ્ધમિલિરનો ધળકારો,
શુર ગોવિન્દ પ્રગપ પુકાડો,
જય જય મા મહારી !

(૧૩૩) :

ભક્તિ-માન-ધુનિ માને- વ્હાલી,
એ રવરંધ્રા વિશે લે તાળી,
અમલિત માની સન્ત-પ્રણાલી,
જય જય મા મ્હારી !

દિવ્ય ચક્ષુ જ્યારે મા ખોલે,
જ્ઞાન-સમાધિ-પ્રકાશજ દોળે,
બ્રાહ્મ પતંજલી શંકર ખોલે,
જય જય મા મ્હારી !

શુ શુ મા તુજ સ્તવુ વખાણી,
યુગ યુગ રાજ રતનની ખાણી,
અશોક અકબર વિજયા રાણી,
જય જય મા મ્હારી !

—મળવતરાય ક. ઠાકોર.

૪૬. મહાનગનપૂજન

આવો અમારા દેશમાં પૂજન તમારું થાય ,
 સર્વસ્વ જેના સ્વાર્થનો રસ દેશમાં વહી જાય છે. આવો.
 જેણે ફકીરી આદરી પરમાર્થ જેનો સ્વાર્થ છે,
 તે સત્ય વાણી અભયવરદા^૧ એકલો પૂજાય છે. આવો.
 જેનું હૃદય ધડકી રત્ન નિજ દેશના ધડકારમાં,
 એ પુનિત મુંદર હૃદયવરનું પ્રેમ પૂજન થાય છે. આવો.
 જેણે ગણ્યું આ જીવિત સરખું તુચ્છ પરદુઃખ આગળે,
 પરમેશ દિવ્ય મનુષ્ય એકજ એજ અહિં પૂજાય છે. આવો.
 જેને હજારો દુઃખ દેશની, અર્થ પુષ્પ સમાન તે,
 એ પુષ્પના ભરગુચ્છની મૃદુમાળમાં મહેકાય છે. આવો.
 તે વીર ધીર મહન્ત પ્રેમી આવળે અમ મદિરે,
 ન્યાં હિંદના દાદાતાણું છે આપ્રયું પૂજન અમે. આવો.
 કુંકુમ ભયે પગલે પધારી આંગણુ પાવન કરી,
 અમ ગરીમજનના હૃદયને અભરે^૨ ભરો અમીધારથી. આવો.

—મગનલાલ પટેલ.

લક્ષ્મિ-ગ્લાન-ધુનિ માને- બહાલી,
એ રવરશ્વક વિશે લે તાળી,
અમણિત માની સન્ત-પ્રણાલી,
જય જય મા મહારી !

દિવ્ય ચક્ષુ જ્યારે મા ખોલે,
જ્ઞાન-સમાધિ-પ્રકાશન દોળે,
વ્યાસ પતંજલો શંકર ખોલે,
જય જય મા મહારી !

યું યું મા તુજ સંતતું વખાણી,
યુગ યુગ રાજ રતનની ખાણી,
અશોક અકબર વિજયા રાણી,
જય જય મા મહારી !

—મળવંતરાય ક. ઠાકોર.

૪૬. મહાનગન પૂજન

આવો અમારા દેશમા પૂજન તમારું થાય છે,
 સર્વસ્વ જેના સ્વાર્થનો રસ દેશમા વડી નય છે. આવો.
 જેણે ક્ષત્રી આદરી પરમાર્થ જેનો સ્વાર્થ છે,
 તે સત્ય વાણી અભયવદ્ધ^૧ એકનો પૂજય છે. આવો.
 જેનું હૃદય ધડકી રહ્યું નિજ દેશના ધડકારમા,
 એ પુનિત મુંદર હૃદયવગ્નું પ્રેમ પૂજન થાય છે આવો.
 જેણે ગણ્યુ આ જનિત સગળુ તુચ્છ પરદુ ખ આગળે,
 પરમેષ દિવ્ય મનુષ્ય એકજ એજ અદિ પૂજય છે આવો.
 જેને હજારો દુ ખ દેશની, અર્થ પુષ્પ સમાન તે,
 એ પુષ્પના ભરગુચ્છની મૃદુમાળમા મહેમાય છે આવો.
 તે વીર ધીર મહન્ત પ્રેમી આવળે અમ મહિરે,
 ન્યા હિંદના દાદાતપ્ત^૨ છે આર્ધ્ય પૂજન અમે. આવો.
 કુંકુમ ભરે પગને પધારી આગણું પાવન કરી,
 અમ ગરીમજનના હૃદયને અભરે^૩ ભરો અભીધારથી. આવો.
 —મગનભાઈ પટેલ.

૪૭. એ ભોગીરાજ.—

(૧)

જોયા જગત્ ધૂમિ એક ભોગીરાજને,

ખુલા નિજ સારતને ચોકઃ અલખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને,

જનમીએ દીધ એવા એક ભોગીરાજને,

જગત્થા જેણે ચૌદ લોક અવખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને,

કરણે સપ્તા'તા સાચા એક ભોગીરાજને,

મુખડે જેને બ્રહ્મ બોલ અવખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને,

લક્ષ્મી પૂજ્યા'તા પૂજ્ય એક ભોગીરાજને,

તપતા ત્રિખંડ રવિ તોલ અવખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને,

બપ્યા'તા કુલી કુવન એક ભોગીરાજને,

સર્પાં આશ્રિતે જેના ઉર. અલખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને,

નિરખ્યા એ પરખ્યા મુજ દેસ ભોગીરાજને,

નમણે જેને વીજ—૧૨ : અલખેવડી ।

જોયા જગત્ ધૂમી એક ભોગીરાજને.

ગ્રાહ સખી ! મીઠા એવા એક જોગીરાજને,
શુદ્ધ જો વિશુદ્ધ દયા—રેમ અલખેલડી.
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

જાણ્યા મન માન્યા તપસિક્ક જોગીરાજને,
જીવને જોને કૃષ્ણ—રેમ : અલખેલડી !
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

રસના અખંડ રટે એક જોગીરાજને,
નીતિમાં રામના નિવાસ - અલખેલડી !
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

શ્રાસે વસાવ્યા રૂડા એક જોગીરાજને,
ઝીવ્યા જનકરા સંન્યાસ - અલખેલડી !
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

જીવને જડેવ સખી ! એક જોગીરાજને,
પ્રહાર્યે લીખ બાકવીર : અલખેલડી !
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

મર્ત્યપુરીના અમર એક જોગીરાજ એ,
સત્યે હરિશ્ચન્દ્ર હીર - અલખેલડી !
જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને.

(૩)

એકે ગડેલ દેવ એક જોગીરાજ એ,
અરિતે સર્વર્થ શરે વિશુદ્ધ : અલખેલડી !

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

સેનુશાક ધર્મા—નમ્ર એક જોગીરાજ એ,
શૌર્યે સિંહણ પીધ દૂધ : અલખેલડી !

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

જ્ઞાને પૂજ્ય સખી ! જન્મ જોગીરાજને,
સોખ્યા કુંકુમ કનક ચાળ : અલખેલડી !

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

જ્ઞાને વધાવશ્ય એ વિશ્વ જોગીરાજને,
ઝૂંથી નળ તારકની માળ : અલખેલડી !

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

જોગી કયમ રીઝે નર્યા બૂલકુના સાજને ?

જોગીને જોધએ જીવન-સોમ : અલખેલડી !

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

જોયા પ્રજ્ઞાન્ધ ધૂમી એક જોગીરાજને,

શુદ્ધા મત્ત મન્દિરને એક અલખેલડી !

સુકિતને પન્થ મળ્યા લન્થ ગાંધીરાજ એ,

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને

૪૮. ગાંધીનું ગુજરાત

ગાંધીનું ગુજરાત, ગણાયે,

ગાંધીનું ગુજરાત !

ગુજર દેશે વિરલ મૂર્તિ એ વિમલ સરલ સાક્ષાત,
દર્શનથી કેષ એતન પ્રકટે જોતાં એની જમાત;

જેમા સાચા સાધુઓ બ્રાત.

ગાંધીનું ગુજરાત.

સામરમતીના સુંદર તટપર પ્રકટયુ નૂતન પ્રભાત,
મોહન ઇજ સંત્યાગ્રહ બસી સુર મુણી સહુ જાત,
ઠરે મીઠી ઐક્મની વાત.

ગાંધીનું ગુજરાત.

દેશ ભક્તિ ને રાજ્ય ભક્તિની સાચે સાચી વાત,
નિર્ભયતા ને સત્ય વચનની શિક્ષા દષ્ટ રહે તાત,

બનાવ્યું નવું ગુજરાત,

ગાંધીનું ગુજરાત.

—ગોકુળદાસ રાયચુરા.

૪૬. એ કોણ ?

એ કોણ છે જે જાગ્યો ?

જહેણે સહુને જાગાડ્યા !

એ કોણ છે જે જુદ્યો ?

જહેણે સહુને જોડાવ્યા !

જે તરી શકે તે તારે,

જે જીવી શકે તે જીવાડે;

એ કોણ છે જે એવો ?

જહેણે સહુને જીવાડ્યા !

જે હસી શકે તે હસાવે,

જે નમી શકે તે નમાવે;

એ કોણ છે જે એવો ?

જહેણે સહુને નમાડ્યા !

જે સાધી શકે તે સધાવે,

જે જીતી શકે તે જીતાડે;

એ કોણ છે જે એવો ?

જહેણે સહુને જીતાડ્યા !

એ કોણ છે જે જાગ્યો ?

જહેણે સહુને જાગાડ્યા !

—ગુરુગદાસ રાયચુર.

૫૦. મનમોહન બલિહાર ગાંધીજી !

મનમોહન બલિહાર ગાંધીજી !
 સૂર સૈન્ય સરદાર ગાંધીજી !
 નૂતન યુગ ધડનાર ગાંધીજી !
 દેવી તેજ ચમકાર ગાંધીજી !

- ગુજરાતી કુળે ગાંધી ગાંધી !
 નદનવન વન વાળે ગાંધી !
 રાજ બને વિશ્વ તાજે ગાંધી !
 દિવ દિવ સર્વ નવાજે ગાંધી !

જગત માતૃનું નૂર ગાંધીજી !
 માતામૃતનું પૂર ગાંધીજી !
 ભારતખસી સૂર ગાંધીજી !
 દિલ દરિયે ભરપૂર ગાંધીજી !

ગાય ગોપ ગોપાલક ગાંધી !
 સત્યાગ્રહ અગ્રાલક ગાંધી !
 હિંદ જનોના તારક ગાંધી !
 જગત સર્વ ઉદ્ધારક ગાંધી !

આદી પ્રજા તોલઈ ગાંધીજી !
 આમૂલ્ય અણુમોલ ગાંધીજી !
 કુંજ કુંજ કલ્સોલ ગાંધીજી !
 ગાંધી જેતના બોલ ગાંધીજી !

જ્ઞાન માર્ગમા બાહ્ય ગાંધી !
 રણ શૂરવીર રણાગણ ગાંધી !
 વૈશ્ય કુળનું જૂથ ગાંધી !
 શાલાવે સેવકગણ ગાંધી !

સાધુ જીવન સુહાણ ગાંધીજી !
 સત્ય વચનની ખાણ ગાંધીજી !
 રાષ્ટ્ર મહાગે બાણ ગાંધીજી !
 ભારત જીવન પ્રાણ ગાંધીજી !
 મનમોહન ભૂમિહાર ગાંધીજી !

—ગોકુળદાસ રાયચુર.

૫૧. સાબ્રમતી

—

ગંગા નદિ તું સાબ્રમતી !
 પતિતપાવતી ગંગા નદિ તું પૂણ્યવતી !—મહદ્.
 ભારતનો ભાણુર ઉગ્યો કઠિ ત્હારે ભાગ્યવતી !
 પ્રજાની પ્રેરણાની મહા નદિ તું સાબ્રમતી !—મહદ્.
 રાષ્ટ્ર ચેતનાની ખંસી સરે સરવતી !
 જગાડે ભારતીય સંમાજને તું સાબ્રમતી !—મહદ્.
 ફકીર ઉલ્મા ને સાધુ સર્વ જોગી જતી !
 સહુ ટુજ પાન કરે પૂણ્યભાવે સાબ્રમતી !—મહદ્.
 મથુરા મક્કાના યાત્રી સહુ માનવતી !
 ભવિષ્યે આવશે જરૂર જ્યાં તું સાબ્રમતી !—મહદ્.
 નવો ઇતિહાસ ગાળે આરે ત્હારે આશાવતી !
 પ્રભુ પપગામ આપે જગતને તું સાબ્રમતી !—મહદ્.
 ખડે ખંડ પ્રજા સર્વ નમે ભાવવતી !
 પુણ્યે સર્વ શબ્દ એક ધન્ય સાબ્રમતી !—મહદ્.

—ગોકુળદાસ રાયચુરા.

૫૨. ધન્ય ભૂમિ

ધન્ય ભૂમિ ગુજરાત માત ગુજ સામ્યલેખ કંઈ બલ હિં,
 સદુ સાધુનો સાચો સાધુ^૧ સાત્રમતી જલતીર વસે-ધન્ય ભૂમિ
 રસકસ તહારો ફરી જતાવા દેવલોક અહિં આગ્યો છે,
 ધર્મ કર્મને સતેજ કરવા ભારતદેશ જગાવ્યો છે-ધન્ય ભૂમિ.
 દિવ્ય તેજ એ દિવ્ય ફરી દેશ પ્રેમ પ્રકટાવે છે,
 પયમખરીએ પ્રભા અનેરી દીપ જ્યોત જગાવે છે-ધન્ય ભૂમિ
 ધન્ય ભાગ્ય એ કુંજ ગુર્જરી ધન્ય ભાગ્ય એ નંદનવન,
 ધન્યભાગ્ય સારા સુજનતા જ્યાં પ્રકટે પ્રભુતાનાં જન-ધન્ય
 મોહન તહાં નામ મીઠું^૨ રગ રગ ચેતન લાવે છે,^૩
 સેવાના હો સન્ત ગાંધીજી દર્શનથી મન લાવે છે-ધન્ય ભૂમિ.
 દાશી કે મધુરાંથી આજે રાજનગર^૪ કંઈ ઓર દિસે,
 સાત્રમતો જલ લોટી લેટી^૫ જંગા યમુના આવી વસે-ધન્ય ભૂમિ.
 અલિનંદન એ રાજનગરને અલિનંદન એ સરિતા તીર,
 પ્રગવર્જને છે અલિનંદન જ્યાં રમતા પયમખરવીર-ધન્ય ભૂમિ

—જાકુબદાસ રાયચુરા.

૧ મહાત્મા ગાંધીજી, ૨ અમદાવાદ, ૩ શ્રી ગોકે
 શાસ્ત્રીજી.

૫૩. ગુર્જરી-વિજય

જાગિયે દેશજન ! ઝીલિયે નવજીવન

એતિયે ચતુરમન ! ઘણ ગાજે.

એક પ્રભુને શરણુ અભયને પરિચીલન^૧

સત્યને આચરણુ શાંતિ રાજે.

જ્ઞાન સેવન મતતં યજ્ઞ, તપ, દાન, વ્રત,

સર્વ કાળે સુખદ એજ આજે.

પ્રભુ મતિ જગતિ વીર ભારત કૃતિ

ગુર્જરી સંસ્કૃતિ વિજય ગાજે.

ગુર્જર સુરાષ્ટ્ર જય ! અમર ચેતન હૃદય !

સિદ્ધ રિચિતિ રથમસમય યોગ રામે !

જન્મમુક્તિ મર્વજલ બન્ધુભાવે સારલ

લલિત પ્રગતિ સરવ વિશ્વ નામે.

—લલિત.

૧. પંજી અને પરદેશી

આખી ઉધાડા, ઉધા ઉડાડા, નિજ ભાણી નો નિરખો વાળા
તને પર પરદેશી પહેર્યા તે ભાંડું તથા શામળી માળા
પરદેશી પહેરી માતાના પુત્ર થઈ કયાં પ્રાણ ચૂએ,
નમીએ માને વફા માની જાતી પર કેમ પગ મૂકે
—આખી

પરદેશી પહેરી પહેરીને દુષ્ટ દુઃશાસન-સંગ મગી,
નિજ માત ચીર હરવા કરતાં ઝટ માટીમાં જાઓ મળકિં
જે પરદેશી પંથુ સત્તાએ નર હર્ષુ ધરલામ તર્ણ,
આત્માચાર કરી અનહદ અપમાન કર્યું પંજી તર્ણ
—આખી

જન માતા ન જીવાની ભર વસ્તીમાં ભાજ લંટી,
પ્રાણુ હર્યા નિષ્પાપ મંજના ન્યા સુધી બંદુક ફેલી,
પેટ ચમોવી નોકે ધસાવી જેને દેશ સ્વમાંન દેશે
જે વણારતા જીવ્યા લાજે એવું એવું પાપ કર્યું
—આખી

વિશ્વ અપરાધે દીન જેનોની કામળ પીઠ ઉપાડી કરી,
નિર્દય દાથે ચાણક ચાધ્યા પથ્થર ઉર પથુ જાય રણી;

બર ઉડનાળે નવયુવકના ખુશ્લા . મસ્તક પાય મૂકી,
સેળ સેળ માઇલની મજલ કરાવી એ તે ક્યમ જવાય ચૂકી.
—આખી—

૫

૧૫ બૂમિની જદ્દ માતા પર જે ખરવર ચૂક્યા બૂંક્યા,
લાને પણ ઓય દઈને સતી ભારતને સિર મૂક્યા;
જેણે જાહેર હિન્દુ મુસલમાન કેરી એકથ ફજેતી કરી,
માંકુ ભાંકુમાં બેઠ પડાવા બૂલચણીથી ભૂમિ ભરી.
—આખી—

૬

મીકું મીકું કહી હિન્દુઓના જતીસા દીધા રણને,
અતે એડી બમણી લાધી દુકડો નાંખી આપણને;
સ્ત્રીનાં કપડાં પહેરી હલુ ક્યાં એ સત્તાને દૂધ ધરા,
તોડો એ પરતન દશાને નેહિતર જીવવું જેર કસે.
—આખી—

૭

૧૭ મેં ગમે ઉતરે છે હલુએ જેરી સુનામીની જોખી,
પય બદલે આપણને માથે ક્યાં પાણુ ન વિષ પેળો;
પરદેશી કાપડના રેડે આપણને ગાખી મુત્તર,
જેરીને લોહી પાણું ને ઉપરથી માથાં ભુતર.
—આખી—

૮

૧૮ નાડ વિને મજાદાર હલુ છે નવચેતન થઇને જાય,
—એમ જડાય છે સાંખી-કરી જડાય ત્યારે
—જેરે—

—જેરે—

(૧૪૬)

પપ. પંખળના આત્માચારો

પંખળના ઇતિહાસને ઈષ્ટ કાન સુષુળે હે વીસ,
 એ દુ ખથી જાતી ચીરાશે કાટશે બાલી ધરા. પંખળ
 કાઠી જશે પંચર અને વળી વૃક્ષાતુટશે મૂળથી,
 સેશે જગતના માનવી પામના દુ ખ સુખથી. પંખળ
 પંખળના પ્રેમી પનોતા પૂત કેમરી રમમા,
 સ્ત્રીદીરાની જીત માટે જનોને કપારી જંગમ. પંખળ
 રીકુટને વળી લોનની વાને દમારી જોરથી,
 સોફા દયાબા બોલતા અધિકારીઓએ તોરથી. પંખળ
 અવતાર માને લોક જોને હિંદીઓ પૂજ કરે,
 માટ ગરદન હિંદીઓ સૌ પ્રેમથી આમળ પર. પંખળ
 જોની ભૂમિ સેવા વિશે કીર્તિ ઉડી રહી આભમાં,
 તે વીર દિગ્ગજ ગંધીને બધો કરી પંખળમાં. પંખળ
 જુદું મનાવા માટ કાંધો જુસ્મ કડું ચ તે વિશે,
 લોડી મુછો કંઈ ભેલતી પિસામ ખાશે ચોલીસે. પંખળ
 જુદા પાયાની નીચે પંખળ દયાબા જોરમાં,
 કંઈ આકતે ખાટે ચડાવ્યા જુસ્મ કાંધો તોરમાં. પંખળ
 જીવત રેખા સોજીરો નામાં લતા લલળ નહીં,
 જેણે જી કંઈ પાપીએ આડો કરો કુચ મહી. પંખળ.

કર્મો કયો દાગાં કસાઇ દેવને દિવમાં ધરી,
હાથમા ખોસ્વા ખીલા દીવા^૩ કર્યા ઉભા કરી. પંજમ.

રોપડી ચૂનો મુખે સાધુ તણે શિક્ષા કરી,
ઉભા કર્યા કંઈ ધૂપમાં^૪ આ જુલમ જોશે શ્રીહરી. પંજમ.

કર્મો થયાં કુડા બહુ જાણે નહિ આ કાળને,
હઠપાર દાહ્યા માનીતા તે કીચકુ સતપાવને. પંજમ.

હરકીશન દુનીચંદ જેવા બહુ રચી તે મહારચી,
તે ચૌધરી રામ કેસરી કેદી કીધા અધિકારચી. પંજમ.

પેટે ચવાન્યા લોકને દડો ચવાળ્યો ત્યાં બહુ,
જેહેતાં હૃદય કપે ધણુ જીવ્યા ગળે હું શું કહું. પંજમ

નાકે લીસોદા ખેચ્યા જૂમિપરે લોકો ચકી,
અધિકારીઓના જુલમનો તો જવાબ લેજે એ^૫ નકી. પંજમ.

માન મરજી વિશુ સક્ષામે લોક પાસેથી લીધી,
મારી ઉપરથી આળખો ને ખોલીની^૬ બધી કીધી. પંજમ.

કુલ પગ બાધ્યા જનોના રચલા કે કંઈ સાધમાં,
કુલા દીધા કંઈ લોકને અમાર^૭ આખ્યા હાથમાં. પંજમ.

નાગા કરીને કંઈકની ચેષ્ટા^૮ કરી છે બહુ ખુરી,
જેહેતાં કપાયે કાગળુ જાતી મહી વાજે ખુરી. પંજમ.

કંઈક હાંદીની ગુદામાર્ગ વાસના ઠોક્યા ખુંટા,
 આ જુદમના કરનાર તો જુવો ફરે છે એ છુટા. પળ
 મરજીના ઇમામનું અપમાન એવી દાહીને,
 નિજ પુત્રનું આ કુખ કેવું કારમું છે માડીને પળ
 ઇમામમાથી કંઈકને ઉભા કર્યા પેગંપરે, ૧૦
 બહુ દુર રાખી પેગં જેથી ટાંગ વચ્ચેથી ચીરે. પળ
 નિશાનને નિર્દોષપર ગોળા ચલાવી ડાપરે
 કતલ કર્યા હિન્દી હામરો હાથ ભારત હાથરે. પળ
 જાસીઆનવાળા બાગ આજે કાથી ને મક્કા થયું,
 તે જુદમીઓના જુદમથી અગ્રેજનું પાણી ગયું. પળ
 જે માતના પુત્રે કરી મકદ સમે સેવા ખગી,
 તે હિન્દમાના જીગરમાં ખોસી અરે જુદમી છુરી પળ
 કહેતા હતા જુદમી મણા રાજ્યો મુમલ પેશાતખા,
 પંજાબના ઇતિહાસમાં શું જુદમની રાખી મણા પળ
 —વામન મુકાદમ.

(૧૪૬)

૫૬. રૂડો મારો રેંટીયો

રૂડો મારો રેંટીયો, એતો રણજળ રણજળ યામ. રૂડો મારો.
 એનો બત્રીશ લક્ષણો, એના ગુણ ગુરુજન ગાય;
 જગત હરત કલાતણા, રે જ્યાં દશ્ય અનેરાં યાય. રૂડો મારો.
 પ્રથમ પ્રભુ જગદીશ છે, બીજો પ્રભુ ખેડુત;
 ત્રીજો મારો રેંટીયોરે, જેને હાથ જગત સુત.^૧ રૂડો મારો.
 એને સુતર તાંતણે, બાંધ્યા રી ને મોમ;^૨
 એ વિભૂના વાદ્ય મારે, ઉડે નિત્ય અનાહત ઓમ. રૂડો મારો.
 ધશની કારીગીરીનું, એ પ્રથમ એંધાણ;
 એ જીવન ધનંતરીરે,^૩ એને હાથ હબરોના પ્રાણ. રૂડો મારો.
 —હંસ.

૧ સુતર, ૨ સૂર્ય-ચન્દ્ર, ૩, મોવા બબવાડું પાછું.
 ૪ દેવસોડોનો વેદ.

૫૭ રૂડો રંગીલો રેડીયો

રૂડો રંગીલો મારો રેડીયોરે બેન,
 જાણે નાનીથી નાજુકે મીન જો,
 ગાતી પ્રભુજના પારશ્વારે બેન,
 કાતુ પરોડી દીન જો રૂડો રંગીલો
 ભાઈરે સુતારીઝ^૧ વડી દીધારે મેન,
 એનો એ મોટો ઉપકાર જો,
 જીવાનીને એ જાગવેરે બેન,
 વૃદ્ધાવસ્થાનો આવાર જો રૂડો રંગીલો
 કાંતિ ઝીણુ ને ભડું કાઢારે બેન,
 ચામ સફળ નવરાશ જો
 દેવે દીધારે હી કાલ્થોરે^૨ બેન,
 આવે હૈયામા હાસ જો રૂડો રંગીલો
 રકને આપે ત્રાહલોરે બેન,
 હાંકે ઉધાડા અમ જો,
 શ્રીમતને પરમાર્થ શીખવેરે બેન,
 વળી વધારે ઉમજ જો રૂડો રંગીલો
 આખને એ અતિ કુળવેરે બેન,
 હાથ બને હોસિયાર જો,

(૧૫૧)

વિધવાને એ ધન વીરડોરેઝે બેન,
સંધવાને સ્વર્ગ નીસારૂં જો. રૂડો રંગીલો.

બુદ્ધને બહુ ગ્રીણી કરેરે બેન,
શમ દમ શીખવનાર જો;
એવો મધુર સૂર ઉચ્ચરેરે બેન,
જાણે જગપતિનો જાણુકાર જો. રૂડો રંગીલો.

દેશ તણોરે એ દીવડોરે બેન,
ધર તણો શશુગાર જો;
મતમુમતું મંભારણુરે બેન,
પુણ્ય પુરાણું હથીઆર જો. રૂડો રંગીલો.

જેની દીવેટ દેવ દીવડોરે બેન,
એના કરી પટકુળા જો;
પહેલાં પહેરાવું મારા દેવનેરે બેન,
વરસાવે આશીષ પુલજો. રૂડો રંગીલો.

પ્રશ્નર અમારા રંટીયારે બેન,
મંડાવજો ઘેરે ઘેર જો;
મોહન^૭ મનથી નદિ મુકેરે બેન,
નાગા ઉપાડની મ્હેર^૮ જો. રૂડો રંગીલો.

—૬૨—

૧ ની કિનારે રતમાં મોદેડું માણીતું ખાનોચીડ, ૪ નિસ. ૭
૨ મધુર સૂરો વાન, ૬ વાંચ, ૭ કમળ અને મોદ
૩ મો, ૮ રથ.

૫૮. રેડીયો

સાબન:

સ્વતંત્રતાની સિદ્ધિરે, સ્વદેશ ફેરી ગિદ્ધિરે;
વહાલો મારો રેડીયો હોજી.

જેના ગુંજનમાં રામ ફેરાં નામ :
જીવન ફેરી શક્તિરે, જન્મભૂમિની ભક્તિરે;
એતો એકજ રેડીયો હોજી.

શ્રદ્ધા ને એકાગ્રતા, સંયમશક્તિ વિશેષ;
ધૈર્ય, ત્રિવટને શાન્તિના, આપે જે મુશ્ય બેશ.
જડતે એતન કરતોરે :

વહાલો મારો રેડીયો હોજી—સ્વતંત્રતાની

પરદેશી પરતંત્રતા, તોડે પળની માંસ;
હે આર્થિક સ્વતંત્રતા, શીળી સુખની ઝાંખ.

નિર્ધન્યાનિ બેલીરે :

એતો એકજ રેડીયો હોજી—સ્વતંત્રતાની

મુદર્શન ચક્રર સમું, સર્વ સંકિર્ણ પુર,
જેમાં ગૂઢ રીતે લયું, સો સુરજનું નર.

એવો પ્રૌઢ પ્રતાપીરે:

વહાલો મારો રેંટીયો હોજી-સ્વતંત્રતાનીં

સ્ત્રીજન કરા શિયળની, રક્ષાનો કરનાર;

યોદ્ધાને અવકાશમા, છે શાન્ત દેનાર.

એવો અમાપ શુદ્ધિપલરે:

એતો એકજ રેંટીયો હોજી.

સ્વતંત્રતાની સિદ્ધિરે, સંદેશ ફેરી સિદ્ધિરે;

વહાલો મારો રેંટીયો હોજી.

—સીતારામ શર્મા.

(૧૩૪)

૫૯. ચક્ર સુદર્શન

ચાક ચઢાવો ચક્ર સુદર્શન
જુખ્ખાનું ભોજન,
મરીમોનું જીવન — ચાક.

બ્રહ્મા શકર ત્રિપુરુ, તેમા છે સ્થાપન,
ખાદીની ઉત્સરિતે, દુસ્મન નિષૂદન,^૧
મ્રગનું પોષણ,
વસુધાનુ રક્ષણ — ચાક

મુક્તિ યાશે દેશની, સરસાજ્યનું દર્શન,
નર-નારી હેતે મળ્યા, કરો ચક્ર પૂજન,
શુભાર્મી છેદન,
સ્વતંત્રતા સાધન — ચાક

—મતાપ

૬૦. આરતી

જય જય માતૃભૂમિ, મા જય જય માતૃભૂમિ,
 ગુણ તારા નિત્ય ગાઇ, નમીએ ચરણ ચૂમિ.
 જય જય માતૃભૂમિ.

તુજ કિરીટ^૧ સ્વરૂપ, નંદનવન રાજે-મા નંદન
 ભાલ પ્રદેશે તારા, શીખ પ્રભ ઝળે.
 જય જય માતૃભૂમિ.

ક્ષત્રિય વીરનો વાસ, ઉભરે ઉર દેવે^૨-મા ઉભરે
 સદૈવ તારે ઢાળે, પડતા રણક્ષેત્રે.
 જય જય માતૃભૂમિ.

તુજ દેશાવલિ રૂપ, હીમગિરિ શોભે-મા હીમગિરિ
 વચ્ચે અતિ વખણાઈ, જંગના મન લોભે
 જય જય માતૃભૂમિ.

બંગ અને ગુજરાત, બેસડીએ તપતા-મા બેસડીએ
 સાહિત્યે, વિજ્ઞાને, સદુ પહેલાં ધપતાં.
 જય જય માતૃભૂમિ.

સિંધ, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર, સત્વ રૂપ તારા-મા સત્વ
 ઉઘોગે, બ્યાપારે, સૌન્દર્યે સારાં.
 જય જય માતૃભૂમિ.

(૧૫૪)

પદ. ચક્ર સુદર્શન

ચાક ચઢાવો ચક્ર સુદર્શન.

શુષ્કાનું ભોજન,

ઝરીભોનું જીવન.—ચાક.

બ્રહ્મા શંકર ત્રિપુરનું, તેમા છે સ્થાપન,

ખાદીની ઉત્પત્તિને, દુરનન નિષૂદન,^૧

મગનું પોષણ,

વસુધાનું રક્ષણ—ચાક.

મુક્તિ આરો દેશની, સ્વરાજ્યનું દર્શન,

નર-નારી હેતે મળી, કરો ચક્ર પૂજન,

સુધામી છેદન,

સ્વેતંજલા સાધન.—ચાક.

—મતિપ

(૧૪૫)

૬૦. આરતી

જય જય માતૃભૂમિ, મા જય જય માતૃભૂમિ;
 ગુણ તારા નિત્ય માઠ, નમીએ ચરણ ચૂમિ
 જય જય માતૃભૂમિ.

તુલ દિરીટ રવરૂપ, નંદનવન રાજે-મા નંદન
 જાલ પ્રદેશે તારા, શીખ પ્રગળાવે.
 જય જય માતૃભૂમિ.

ક્ષત્રિય વીરનો વામ, ઉભરે ઉર સેત્રે-મા ઉભરે
 સદૈવ તારે રાજે, પાતા રણસેત્રે.
 જય જય માતૃભૂમિ

તુલ દેશવસિ રૂપ, હીમગિરિ શોભે-મા હીમગિરિ
 ભવે અતિ વખણાઈ, જનનાં મન લોભે.
 જય જય માતૃભૂમિ

જંબ અને ગુજરાત, બેવડીએ તપતાં-મા બેવડીએ
 અહિમે, વિગ્રહે, સદુ પહેલાં થપતાં.
 જય જય માતૃભૂમિ

સિંધ, કચ્છ, સારાણ સત્ર રૂપ તારાં-મા સત્ર
 હોબે, આપારે, સૌંદર્ય સારાં.

જય જય માતૃભૂમિ

મહારાષ્ટ્ર, મદ્રાસ, દેવકી ઉદય ગામીય-મા ૬૬૦
સમ્પૂર્ણ, ગ્રેષ્ઠ શુદ્ધિયુત, સ્થાન જોડ જામી.
જય જય માતૃભૂમિ.

હૈયે હાર સ્વરૂપ, ગંગા ને યમુના-મા ગંગા
કરીય આભૂષણુ જેવા, આણુ, વિંછ લેવા.
જય જય માતૃભૂમિ.

અમાપ અર્જુન નીર, ૬ તુળ ચરણો ઘોતા-મા તુળ
શુભ શિરછત્ર સ્વરૂપે, ગિરિરાજો રહોતા.
જય જય માતૃભૂમિ.

સુજલાં સુરલાં માત ! સુધર્મની ધાત્રી-મા સુધર્મ
હજીએ તું એની એ, છે જગને ખાત્રી
જય જય માતૃભૂમિ.

મહી પ્રતિષ્ઠા આજ, તુળ શુક્તિ માટે-મા તુળ
સરાજ્ય મંત્રો જપશું, સહુ શીરને સાટે.
જય જય માતૃભૂમિ.

—સીતારામ રામો

શુદ્ધિપત્ર

ક્રી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭	વગાતલ	વિગલિત૪
૫	કમ	કર્મ
૧	...લ	તવ જલ
—	૧૪ દેરેતી ખેવી ૧૫	૧૪ દેખેવી, ૧૫ રેતી
૧૮	ગામીર	ગમીર
૧૧	કહલૂ	કબલૂ
૧	રોકો	ન રોકો
૨	દરકક	દરકક
૭	યાની	માની
૨	મુખકર	મુખકર
૧૬	હયમર૦	હયમ૧૪
૧૭	ધરમર૧	ધરમ૨૦
...	સારી જહાંમે	જુઓ પાનું ૧૧
૧	ચરવી	ચરવી
૭	ગુણગત	ગુજરાત
૯	પૂર્વમાં કાશીમાત	પૂર્વમાં કાશીમાત
૨	વીણતા	વીણતા વીણતા
...	એક એલિહસિક	અન્ય જ પુણ્ય
...	કાવ્ય	મહેસા!

ક્રીડી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
...	જય કીર્તન	જય કીર્તન
૪	હિમદ્રિ	હિમાદ્રિ
૧૪	ઝૂમી	ઝૂમી
—	કૌતુક-કુસાળ	કૌતુક-કુતૂહલ
૧૦	કૂટો	કૂટો
૧૬	છ	કછ
૧૭	ગમે	અયમ-ગમે
૧૭	કંછ કરો ..	કુક ન જોછએ
છેલ્લી	માન તાણુ જગમાન	માત તાણુ જયમાન
૧૨	ગઈ	ગઈ
૧૩	પુરા	પુર
૮	રણુથમે	રણુથમે
૧૧	સીધો	સાધો
૨	હીરા	હાર
—	દમ્ય	હંદ્ય
૧૨	ગમી	ગમ્યા
૧૬	માડી	માડી
છેલ્લી	વળી	વળા
—	—જોખ	—જોખારો,
૭	ભમ	ભર્મ
૩	નિત્ય	નિત્ય
૧૪	ભારત	બો ભારત
૧૨	ધેરા	બો ધેરા

હિન્દ સ્વરાજ્ય

એક સત્યવીરની આત્મકથા

; અને

સર્વોદય

લેખક : મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી

પ્રથમ ભાગ પુસ્તકલેખક મૂલ્ય આઠ આના

પ્રકાશક :

રાષ્ટ્રીય અખિલ મંડળ—અમદાવાદ